BRĪNUMAINĀ EIROPA

POLITISKĀS IZGLĪTĪBAS DARBA BURTNĪCA

nordik

UDK 061+3(4)(072)
Br 556

Šo mācību materiālu izdevis Konrāda Adenauera fonds sadarbībā ar Latvijas Universitāti un Jāna Tenisona institūtu (Igaunija).

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.
Baltische Länder
Elizabetes iela 85a/1-1
LV-1050 Riga
riga@adenauer.lv
www.kas.de

Autori: Irina Angelova (*Ирина Ангелова*), Sandra Bukovska, Evi Daga-Krūmiņa, Annelī Eskla (*Annely Eskla*), Sandra Falka, Andris Gobiņš, Heiki Haljasorgs (*Heiki Haljasorg*), Ingūna Irbīte, Zinaida Jevgrafova (*Зинаида Евграфова*), Virve Maasika (*Virve Maasik*), Pireta Multere (*Piret Multer*), Rolands Ozols, Zanda Rubene, Ieva Sproģe, Anna Stavicka (*Анна Ставицкая*), Sulevs Valdmā (*Sulev Valdmaa*).

Ideja, koncepcija un redakcija: Andreass M. Kleins (*Andreas M. Klein*), Holgers-Mihaels Arnts (*Holger-Michael Arndt*), Markuss V. Bēne (*Markus W. Behne*), Katrīna Ridere-Strole (*Katrin Ridder-Strolis*).

Redakcionālais atbalsts: Ieva Jēkabsone, Sveta Pēru (*Sveta Pääru*)
Vāka dizaina mākslinieces: Zane Kēlere
Izdevniecība: SIA Nordik, Latvija

Teksta un ilustratīvo materiālu aizsargā Autortiesību likums. Mācību vajadzībām tos drīkst izmantot bez atlīdzības. Citi to izmantošanas veidi saskaņojami ar attiecīgajiem izdevējiem. Neskaidrību gadījumā specifisku jautājumu risināšanai Konrāda Adenauera fonds lūdz autorus sazināties ar redakciju.
Šis projekts finansēts ar Eiropas Savienības programmas *Europe for Citizens* atbalstu. Eiropas Savienība neuzņemas atbildību par šīs publikācijas saturu un tajā nav atspoguļots Eiropas Savienības viedoklis. Publikācijas saturs ir Konrāda Adenauera fonda vadītās redakcijas kolēģijas kompetence.

1. metiens: 700 eks.

ISBN 978–9984–854–11–3

SATURS

Tatjana Koķe. Mācīties būt par eiropieti. Apzināties sevi par eiropieti 5
Andreass Mihaels Kleins. Ievadam 7
Dr. Zanda Rubene. Mācīties demokrātiju 9
Sulevs Valdmā. Kā iemācīties izprast sevi, savus līdzaudžus un Eiropu? 16
Holgers-Mihaels Arnts. Markuss V. Bēne. Eiropas integrācija un pilsoniskā izglītība 23

1. Informācija
1.1. ES valstu galvaspilsētas 30
1.2. ES vēstures ziņas 32
1.3. Pastkartes no Eiropas 33
1.4. ES ģeogrāfiskā karte 34
1.5. ES institūcijas 35
1.6. Fakti par ES/dalībvalstis 36
1.7. ES kopējās politikas jomas 38
1.8. Hronoloģija – atskats pagātnē 40
1.9. ES darbība pēc Lisabonas līguma 43

2. Līdzdalība
2.1. Kādēļ man būtu jābalso? 54
2.2. Ombuds 57
2.3. ES valstis 60
2.4. Trīs soļi pretī labam *CV* – prakses vai darba pieteikums 70
2.5. Motivācijas vēstule – mozaīka 79
2.6. Noslēpums 85
2.7. Kopija 88

3. Nākotne
3.1. Paraudzīsimies uz Eiropas nākotni 94
3.2. ES globālajā pasaulē 95
3.3. Konsensa veidošana 98
3.4. Eirozona 102
3.5. Kāpēc eiro? 104
3.6. Rītdienas Eiropa 109
3.7. Eiropas nākotnes vides vārdnīca 110
3.8. Kurš risinājums ir labākais Eiropas Savienībai? 111
3.9. Vai mēs to spējam? 113
3.10. Nākotnes darbnīca 115

4. Identitāte

4.1. Ceļojums pa Eiropu 118
4.2. No kurienes mēs nākam? 120
4.3. Valoda/kultūru dažādība 122
4.4. Viena valsts, divi stāsti 125
4.5. Vai tu spēj aizstāvēt savu viedokli? 126
4.6. Zini savas tiesības, bet neaizmirsti pienākumus 128
4.7. *Lingua Franca* jeb kopīga valoda Eiropas Savienībai 129
4.8. Runas brīvība un internets 130
4.9. Dzimumu stereotipi un uzvedība 132
4.10. Dzīves līnijas 133
4.11. Saruna pie galda 137
4.12. Eiropas māja 139
4.13. Izveido savu kaimiņu 140
4.14. Kas ir Eiropa? 143

Glosārijs 147

Projektā iesaistīto organizāciju apraksts 157

MĀCĪTIES BŪT PAR EIROPIETI. APZINĀTIES SEVI PAR EIROPIETI

Rokasgrāmata "Brīnumainā Eiropa" apkopo aktīvas mācīšanās paņēmienus un metodes, lai skolotāji pēc iespējas iedarbīgāk palīdzētu skolēniem izprast sevi un līdzcilvēkus kā Eiropas, Eiropas Savienības iedzīvotājus, akcentējot katra cilvēka līdzdalību un līdzās pastāvēšanu – nozīmīgus balstus demokrātiskai Eiropas identitātei. Šādu sevis plašākas apzināšanās nepieciešamību jau pagājušajā gadsimtā trāpīgi raksturoja latviešu izcilā rakstniece Zenta Mauriņa, kas tika dēvēta par "Eiropas formāta sievieti": "Katrs indivīds ir neaizstājams smilšu graudiņš zemeslodes struktūrā un līdz ar to politikā, kultūrā un materiālā ziņā atbildīgs par visu, kas notiek un nenotiek." Tā ir norāde ne tikai viņas laikabiedriem, bet arī mums šodien un nākotnē – uz cilvēku, tautu un valstu savstarpēju atbildību pasaules notikumos vai vismaz tajos notikumos, kas apvieno Eiropas Savienības, Eiropas iedzīvotājus. Un "Brīnumainā Eiropa" ir palīgs šī "Eiropas formāta" informācijas, prasmju un attieksmju iegūšanā.

Fakts, ka grāmata ir tapusi, Eiropas Savienības finansētajā projektā apvienojoties Eiropas politikas izglītības un metodoloģijas ekspertiem no trīs valstīm, – iesaistoties Vācijas Konrāda Adenauera fondam, Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātei un Igaunijas Jāna Tenisona institūtam, pats par sevi ir piemērs demokrātiskai pieredzes apmaiņai, atvērtībai un kopīgai atbildībai par labāku dzīvi Eiropā. Paldies par rezultatīvo sadarbību!

Joprojām aktuāls ir Latvijas un Igaunijas vidusskolu pedagogiem domātās rokasgrāmatas "Brīnumainā Eiropa" uzdevums – sekmēt Eiropas pilsonisko izglītību, lai gan kopš Baltijas valstu iestāšanās Eiropas Savienībā ir pagājis krietns laiks. Neaizmirstot, ka pilsoniskās līdzdalības prasmes sākas ar vietējo (skolas, novada, pilsētas) jautājumu risināšanu, vietējās dzīves uzlabošanas centieniem, ir nepieciešama vēl lielāka informētība, diskusijas, kas palīdzētu saprast un apzināties visas, turklāt mainīgās, Eiropas mērogu.

Augstu vērtēju to, ka šajā izdevumā līdzās Eiropas Savienības, tās institūciju, mērķu un vērtību skaidrošanai un popularizēšanai tiek pievērsta uzmanība nozīmīgajai izglītības un pedagogu lomai pilsoniskās Eiropas attīstībā, jo izglītība ir viens no drošākajiem līdzekļiem, kā savienoties ar pasauli, kā apzināties savstarpējo atbildību un pārvarēt atsvešinātību. Ceru, ka grāmatas "Brīnumainā Eiropa" prasmīga izmantošana visdažādāko mācību priekšmetu apguvē un audzinātājstundās sekmēs vienas valsts robežu paplašināšanos apziņā līdz Eiropas mērogam, noticot un pieņemot, ka Eiropas Savienības, Eiropas iedzīvotāji – tie taču esam mēs!

Krājumā "Brīnumainā Eiropa" ietverto mācību paņēmienu un metožu daudzveidība skolēnu aktīvai iesaistei un līdzdalībai – mācīšanās ar attēlu palīdzību, darbs ar tekstu, prāta vētra, zīmēšana, diskusijas, debates, projekta darbs, lomu spēles, darbs pāros, informācijas meklēšana,

atstāstīšana, vairāku atbilžu izvēles testi, diagrammu veidošana, darbs ar karti, uzdevumi kritiskās domāšanas attīstīšanai, lēmumu pieņemšanas stratēģijas, krustvārdu mīklas u.c. – ļauj cerēt uz labiem Baltijas skolēnu mācību rezultātiem Eiropas pilsoniskajā izglītībā.

Vēlot grāmatai "Brīnumainā Eiropa" iemantot popularitāti, vienlaikus izsaku cerību, ka "Eiropas formāts" informācijā, prasmēs un attieksmēs mūsu sabiedrībā kļūst par normu.

Ar cieņu –

Dr. habil. paed., prof. Tatjana Koķe,
LR izglītības un zinātnes ministre

IEVADAM

Jau 1957. gada Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgumā tiek radīts priekšstats par pilsonisku Eiropu ar nolūku "likt pamatus aizvien ciešākai Eiropas tautu savienībai, ... likvidējot šķēršļus, kas sadala Eiropu".

Šādai Eiropai nepieciešama aktīva pilsoniskās sabiedrības līdzdalība politiskajos, ekonomiskajos un sabiedriskajos procesos. Eiropas politiskās izglītības mērķis tādējādi ir intelektuāli nobriedušu pilsoņu motivācija orientēties politiskajās, sabiedriskajās un ekonomiskajās norisēs, darbojoties atbilstoši savām interesēm. Līdzās Eiropas institūciju funkciju un darbības izpratnei vienlīdz svarīgas ir zināšanas par Eiropas sabiedriskajām norisēm, vēsturisko attīstību, vērtībām un sociālajām pārmaiņām. Īpaši svarīgs šis politiskās izglītības aspekts ir jaunajai paaudzei, kas papildina zināšanas par Eiropu, atbalstot demokrātiju un stiprinot piederības sajūtu Eiropas Savienībai.

Politiskās izglītības darba burtnīca "Brīnumainā Eiropa" iekļaujas vispārīgajā izglītības programmā, papildinot līdzšinējos mācību materiālus Latvijā un Igaunijā. Tā dažādu priekšmetu skolotājiem sniedz iespēju palīdzēt skolēniem izzināt ar Eiropu saistītas jomas interaktīvā diskusijā.

Šī darba burtnīca radusies pēc Konrāda Adenauera fonda iniciatīvas sadarbībā ar Latvijas Universitāti un Jāna Tenisona institūtu (Igaunija), pateicoties Eiropas Savienības finansiālajam atbalstam. No 2009. gada oktobra līdz 2010. gada jūnijam, vadoties pēc ikdienas pieredzes un aktuālajām politiskajām norisēm Eiropas Savienībā, divdesmit Latvijas, Igaunijas un Vācijas skolotāji un ES eksperti izstrādāja metodiski didaktiskus materiālus, lai zināšanas par Eiropu būtu apgūstamas radoši un aizraujoši.

Būdami šā projekta iniciatori un organizatori, mēs novēlam visiem grāmatas lietotājiem veiksmīgu darbu politisko zināšanu apguvē. Mēs esam pārliecināti, ka darba burtnīca "Brīnumainā Eiropa" radīs interesi un uzlabos zināšanas par Eiropu.

Andreass M. Kleins,
Konrāda Adenauera Fonda vadītājs
Baltijas valstīs

Zanda Rubene,
pedagoģijas zinātņu doktore, Latvijas Universitātes profesore

MĀCĪTIES DEMOKRĀTIJU

Grāmatas "Brīnumainā Eiropa" pamatā ir ideja par izglītības spēju veicināt cilvēka un sabiedrības attieksmi pret demokrātiju un Eiropas vērtībām ar zināšanu, spriešanas un diskusiju palīdzību. Iespējams, kādam šī ideja šķiet pārlieku optimistiska, bet skolotāja profesija un pedagoģiskā domāšana pēc savas būtības balstās uz pieņēmumu par izglītības attīstošo potenciālu un skolēna personības kvalitatīvas pilnveides iespējām.

Šābrīža ekonomiskās krīzes noteiktā sociālā realitāte Baltijas valstīs cilvēkiem bieži liek šaubīties gan par demokrātijas spēku, gan par dzīves kvalitāti Eiropas Savienībā. Un tās vērtības, par kurām skolā un ģimenē būtu jārunā Eiropas Savienības kontekstā, nebūt nav saprotamas un pieņemamas visiem vecākiem un skolotājiem. Taču šīs attieksmes pamatā ir mūsu pašu nezināšana vai nevēlēšanās saprast, kritiski analizēt sociālos procesus, mūsu vēlēšanās paslēpties no pārmaiņām, kas mūsdienu sabiedrībā skar mūs visus.

Tāpēc "Brīnumainās Eiropas" autori – latviešu, igauņu un vācu skolotāji un izglītības eksperti – piedāvā ar šīs grāmatas palīdzību skolēniem un arī skolotājiem iespēju paplašināt savas zināšanas par Eiropas Savienību, diskutēt par savām iespējām un, protams, arī pienākumiem, ar kuriem nenovēršami ir saistīta dzīve patiesi demokrātiskā sabiedrībā. Šī grāmata ir tapusi cerībā, ka tā būs ieguldījums demokrātiskas domāšanas veicināšanā Igaunijā un Latvijā.

Izglītība kā sociālo transformāciju spēks

"Demokrātija ir kas vairāk nekā valsts pārvaldes forma; tā pirmām kārtām ir kopā dzīvošanas forma, kopīga un savstarpēji piedzīvota pieredze,"[1] raksta izglītības filosofs Džons Djūijs. Viņš savā darbā *"Democracy and Education"* (1916) nosauc skolu par sabiedrības mikromodeli un izglītību par galveno un noteicošo instrumentu, ar kura palīdzību mainīt pasauli.

Pēc Dž. Djūija domām, skola ir svarīgākā struktūra sabiedrībā, un tai piemīt spējas atbrīvot bērna radošo potenciālu, veicināt viņa kritiskās domāšanas iemaņas, piedāvāt iespēju piedalīties sociālajā dzīvē, respektīvi, mācīties demokrātiju. Tieši izglītība ir tas sociālais institūts, kurā cilvēks iemācās realizēt savas sociālās iniciatīvas, attīsta savu pilsoniskās līdzdalības spēju, kas ir galvenais demokrātiskas, atvērtas sabiedrības veidošanās priekšnosacījums.

Vēl pirms Dž. Djūija vācu filosofs Pauls Natorps darbā "Sociālā pedagoģija" (1899) uzsvēra domu par cilvēku kā sociālu būtni un skolas kā galvenā socializācijas instrumenta nozīmi. Cilvēks, kā norāda P. Natorps, kļūst par cilvēku tikai sabiedrībā. Viss, kas cilvēku padara par cilvēku, vispirms atklājas nevis kā atsevišķais, bet tieši saistībā, attiecībās ar sabiedrību. Jūtu izkopšana un reliģiskās pārliecības veidošana iespējama tikai sabiedrībā, cilvēks savas zināšanas iegūst saziņā ar citiem. Sociālajā kopienā katrs cilvēks ir līdzeklis citu mērķiem, kopienas mērķi ir arī indivīda mērķi.

[1] Dewey, J. Demokratie und Erziehung. Weinheim, Basel: Belz Taschenbuch, 2000.

Pacelšanās līdz kopības apziņai nozīmē būtisku cilvēka "Es" paplašināšanu – cilvēka sevis apzināšanās veidojas ar citas – tai pretimstāvošas – apziņas palīdzību – bez citu sapratnes nevar būt sevis sapratnes, sprieduma par sevi. Mēs nespētu apjaust savu personību, ja nebūtu iespēju iepazīt citu "Es".[2]

Jāatzīmē, ka sociālo norišu kritisku izvērtēšanu P. Natorps uzskata par sabiedrības kā autonomi domājošu indivīdu kopības veidošanas līdzekli, arī izglītības mērķis ir kritiskās domāšanas veicināšana.

Tādējādi jāatzīst, ka ideja par skolas sociāli pārveidojošo kapacitāti nav jauna, un īpaši aktuāla tā ir demokrātiskas jeb atvērtas sabiedrības kontekstā.

Jēdziena "atvērtā sabiedrība" pamatotājs filosofs Karls Popers savā darbā "Atvērtā sabiedrība un tās ienaidnieki" (1945) raksta, ka "slēgta" sabiedrība organizēta pēc totalitārisma principiem, kam pamatā ir autoritāras nostādnes un nemainīgas normas. "Atvērta" sabiedrība turpretī balstās uz spēcīgu cilvēka kritiskā saprāta potenciālu, kurš nevis pacieš, bet visos iespējamos veidos stimulē atšķirīgu domāšanu, indivīda un sociālo grupu intelektuālo brīvību, kas vērsta uz sociālo problēmu risināšanu un nepārtrauktām sabiedriskām pārmaiņām.[3]

Demokrātiskā sabiedrībā vērojams izteikts respekts pret indivīda tiesībām un personības autonomiju. Tas nosaka arī nepieciešamību respektēt citu indivīdu tiesības un gatavību uz kompromisiem, ko vainago tolerance un uzticēšanās. Demokrātiskajām politiskajām kultūrām raksturīgs ir arī tāds visu sabiedrību vienojošs elements kā lojalitāte pret valsti.

Būtībā K. Popers ļoti skaidri norāda uz kritiskās domāšanas nepieciešamību patiesi demokrātiskas sabiedrības veidošanā. Un, atceroties Dž. Djūija ideju par izglītību kā sociālo transformāciju veicinātāju demokrātiskā sabiedrībā, tiek apelēts pie izglītības potenciāla demokrātiski domājošu personību attīstībā.

Amerikāņu publicists, ekonomists un pedagogs Pīters Ferdinands Drukers darbā "Pārrāvuma laikmets: orientieri mūsu mainīgajai sabiedrībai" raksta, ka pedagogi vēl mūsdienās turpina runāt par nelielu pārmaiņu un uzlabojumu nepieciešamību skolā un augstskolā. Tikai neliela daļa apzinās radikālu pārmaiņu nepieciešamību, ko diktē gan ekonomiskas, gan politiskas prasības. Taču demokrātija paredz gatavību pastāvīgām pārmaiņām. Izglītība kā sabiedrības sociālpolitiskais un ekonomiskais pamats maina zināšanu nozīmi un struktūru. Zināšanu joma atrodas pastāvīgā kustībā, kas skolām, universitātēm, kā arī noteiktām zinātņu nozarēm, liek ne tikai strauji novecot, bet, lai pastāvētu, attīstīties un mainīties.[4]

Atvērtā sabiedrība palielina izglītības vērtību, bet tikai tajā gadījumā, ja izglītības sistēma ir gatava pārorientēties no slēgtās sabiedrības modeļa uz atvērto, kas izglītības sistēmās visā pasaulē ir visai grūti paveicams uzdevums.

Mācīšanās no ikdienas pieredzes

Mūsdienu pasaulē ir principiāli mainījies gan skatījums uz cilvēku savstarpējo attiecību modeli, gan uz pašu subjektu. Arī jaunības un bērnības fenomena izpēte pamatojas tēzē, ka kultūras apguves formas mainās pašos pamatos, un tas, protams, uzskatāms par izaicinājumu izglītībai.

Bērns un jaunietis, un, protams, arī ikviens pieaugušais atrodas situācijā, kas no pirmā acu uzmetiena šķiet neapskaužama – saprast sevi un pasauli, kurā valda pārmaiņas. Bet, kritiski to izanalizējot, atklājas, ka cilvēkam tiek piedāvātas nebijušas iespējas, kurām ir jāprot piekļūt un tās izmantot.

---

[2] Наторп, П. Социальная педагогика. Санкт-Петербург: Типография Акц. О-ва, 1911.

[3] Popper, K. The Open Society and Its Enemies. London: Routledge, 1945.

[4] Друкер, П. Ф. Эпоха разрыва: Ориентиры для нашего меняющегося общества. Москва: Вильямс, 2007.

Viens no teorijās minētajiem paņēmieniem izglītības sociālās kapacitātes palielināšanai ir pārorientēšanās no izglītības kā zināšanu apguves procesa uz izglītību kā kompetenču apguvi. To ir iespējams izdarīt, organizējot mācību stundas kā interaktīvas nodarbības, kurās var ne tikai apgūt jaunas zināšanas, bet arī praktizēt dzīvei demokrātiskā sabiedrībā nepieciešamās iemaņas. Šīs pieejas pamatā ir atziņa, ka cilvēks iemācās to, kas viņam šķiet interesants, interesants ir tas, kas ir personīgi nozīmīgs, un personīgi nozīmīgs – tas, kas saistās ar viņa ikdienas pieredzi.

Dž. Djūija pedagoģiskajā un filosofiskajā teorijā jēdziens "pieredze" tiek skaidrots visplašākajā nozīmē, aptverot visus cilvēka dzīves un darbības faktorus. "Pieredze ir viss, un viss ir pieredze,"[5] raksta Dž. Djūijs. Tā izpaužas divās dimensijās: 1) apguves procesā; 2) pašas pieredzes analīzē, refleksijā par to. Autors uzsver, ka ikviena mācīšanās ir pieredzes pilnveide. Savukārt ikviena pieredzes pilnveide ir mācīšanās. Tātad tā ir arī atbilde uz jautājumu, kā pārvarēt izglītības procesā radīto plaisu starp teorētiskajām zināšanām un dzīvē nepieciešamajām praktiskajām kompetencēm – ikdienas pieredzes iepludināšana mācību procesā.

Taču jāņem vērā, ka informācijas laikmets, kurā dzīvojam, ir radījis citu, līdz šim nebijušu ikdienas dzīvi un līdz ar to arī pieredzi.

Sociologs Roberts Liftons postulē jauna cilvēka arhetipa veidošanos mūsdienu pasaulē – tas ir mainīgais jeb hameleoncilvēks kā radoša personība, spēlētājs, kas ir mazāk analītisks, vairāk emocionāls, viņa pasaulē ir maz robežu, un tās ir nepastāvīgas. Realitāte tiek uztverta kā līdzdarbības lauks. Teorijā tiek runāts, ka ir izaugusi pirmā mainīgo personību paaudze – tā sauktā *Dot-com* paaudze.[6] No tā izriet, ka mūsdienu bērns un jaunietis citādi uztver pasauli, viņa pieredze ir atšķirīga, un arī mācās viņš citādi nekā iepriekšējās paaudzes.

Demokrātiskās sabiedrības radītās pārmaiņas ir izvirzījušas virkni neatbildētu jautājumu izglītības procesu pētniekiem un īstenotājiem visā pasaulē. Viens no mūsdienīgas izglītības mērķiem ir kritiska un saprātīga attieksme pret pārmaiņām, kas ir pamatā personības attīstībai multikultūru kontekstā, jo veicina līdzdalību sabiedrības procesos un vairo demokrātijas izpratni. Pieaugušie pārmaiņas bieži uztver kā apgrūtinājumu, turpretī jauniešiem tās ir dabiska sociālās realitātes sastāvdaļa.

Pētnieki apgalvo, ka skola savā darbībā bieži operē ar kultūras simboliem, kuri bērna ikdienas pieredzei ir sveši, – un tas neapšaubāmi apgrūtina mācīšanos. Pedagogiem būtu jāpārdomā, kā iepazīt bērnu un jauniešu specifisko pieredzi un kā iesaistīt to izglītībā, jo tikai tad mēs varēsim apgalvot, ka pēc būtības īstenojam izglītības dokumentos reglamentēto skolēncentrēto mācību procesu.

Eiropas vērtības

Baltijas valstis iestājās Eiropas Savienībā 2004. gadā. Sabiedrības dzīvē tas ir ļoti īss laiks, kurā mēs visi esam ne tikai pārmaiņu radīto rezultātu saņēmēji un patērētāji, bet arī to aktīvi veidotāji, veicinātāji un tālākvirzītāji. Tādēļ vispusīgiem teorētiskiem vispārinājumiem varbūt vēl nav pienācis īstais brīdis, jo vēl nav radusies laika distance, ir daudz neapzinātu materiālu un avotu, kas būtu jāapkopo un tad jāizvērtē notikušais gan pašu darbības kontekstā, gan salīdzinājumā ar citu pieredzi. Taču galvenās tendences un to rezultāti atklājas, un tos ir iespējams raksturot.

Ja runa ir par postpadomju telpu, kurā atvērtās sabiedrības problemātika likumsakarīgi aktualizējās tikai 20. gs. 90. gados, jāpiemin, ka sākotnēji demokrātijas idejas sabiedrībā tika uztvertas ļoti pozitīvi, – 1999. gadā gandrīz trešā daļa Latvijas iedzīvotāju bija apmierināti ar demokrātijas reālo funkcionēšanu

[5] Дьюи, Д. Педагогика и психология мишления. Москва: Совершенство, 1997.
[6] Lifton, R. J. The Proteant Self: Human Resilience in an Age of Fragmentation. New York: Basic Books, 1993.

valstī un 90% iedzīvotāju uzskatīja demokrātiju par labāko politisko sistēmu.[7] Taču 2005.–2007. gadā veiktajā demokrātijas monitoringā Latvijā, piemēram, pilsonisko un politisko tiesību nodrošināšana, kā arī plašsaziņas līdzekļu demokrātiska darbība sabiedrībā, tikusi novērtēta tikai kā apmierinoša.[8]

Pētnieki demokrātisko vērtību nozīmības mazināšanos skaidro ar to, ka Austrumeiropā pēc Padomju Savienības sabrukuma spilgti iezīmējās tradicionālo, iepriekš stabilo sociālo formu dezintegrācija – izira ne tikai valsts iekārta, bet arī līdz tam skaidrie priekšstati par "normālu" dzīvesveidu, ko līdz šim stingri definējusi valsts, bet citos gadījumos – reliģija vai tradīcija.[9]

Ar bažām tiek runāts par radikalizācijas tendencēm postpadomju telpas valstīs – ir būtiski saredzēt pirmos neiecietības un atsvešinātības simptomus, dalīšanos "savējos" un "svešajos" sabiedrībā dažādās vidēs un izpausmēs, lai spētu uz tiem iedarboties apsteidzoši, negaidot krīžu nevēršanas stadiju.[10]

Šajā kontekstā Eiropas vērtību pieņemšana sabiedrībā, no vienas puses, ir sarežģīts process, no otras puses, – tā kļūst par izaicinājumu gan politikas veidotājiem, gan izglītībā iesaistītajiem.

Lai runātu par Eiropas vērtībām, jānoskaidro, kas ar šo jēdzienu domāts. Postpadomju telpā tas tiek saprasts ļoti dažādi:

- Eiropa kā labklājības sabiedrības simbols – akcentētas patērētāju sabiedrības vērtības;
- Eiropa kā kristīgās kultūras un civilizācijas telpa – kristīgās apziņas un vērtību izpratnes veidošana postpadomju sabiedrībā, kur joprojām, piemēram, Latvijā, 18,5% iedzīvotāju uzskata sevi par ateistiem un tikai 42,3% uzskata sevi par kristiešiem;[11]
- Eiropa kā filosofisks ideāls – autonoma, brīva, kritiski domājoša personība kā augstākā vērtība, atbilstoši Imanuela Kanta cilvēka izpratnei;
- Eiropa kā demokrātija – katra indivīda politiskā līdzdalība un tolerance kā vērtības un demokrātiskās sabiedrības funkcionēšanas nozīmīgākie instrumenti.

Grāmatā "Brīnumainā Eiropa" galvenā uzmanība tiek pievērsta aspektam, kas minēts pēdējais, tomēr neizslēdzot iespēju diskutēt arī par pārējiem.

Raksturojot Eiropu kā demokrātiju ES kontekstā, aktualizējas sociālā dialoga nepieciešamība izglītībā, kas izpaužas kā komunikācija, cilvēcisku attiecību saglabāšana, tolerance un solidaritāte. Jautājums par efektīvas komunikācijas nodrošināšanu nodarbina ne tikai dažādu zinātņu nozaru speciālistu prātus visā pasaulē, bet ir svarīgs ikvienam cilvēkam, kas dzīvo mūsdienu sabiedrībā. Īpaši nozīmīga šī problēma kļuvusi pēdējo gadu desmitu laikā – kopš tiek runāts par nepieciešamību izvērtēt globalizācijas radītās radikālās pārmaiņas pasaulē, kas pieprasa specifisku personības kvalitāšu veidošanos, lai nodrošinātu gatavību atrast savu vietu dinamiskajā un daudzveidīgajā sociālkultūras vidē. [12]

Solidaritāte tradicionāli tiek saprasta kā vienprātība, interešu, uzskatu un mērķu kopība un rīcības vienotība, un ir saistīta ar ideju "būt par vienu no mums". Laikā, kad sabiedrība piedzīvo pārmaiņas, cilvēks vēlas rast kopīgu cilvēciskuma atzīšanas iespēju – solidaritātes apziņā iesaistot tos, kurus līdz šim apzīmējis ar "viņi".[13]

---

[7] Catlaks, G., Ikstens J. Politika un tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.

[8] Cik demokrātiska ir Latvija? Demokrātijas monitorings 2005.–2007. Rīga: Zinātne, 2007.

[9] Vasariņa, I. Individualizācija. Atsvešinātība. Radikalizācija. Grām.: Savējie un svešie. Sabiedrības radikalizācijas tendences Latvijā, Eiropā un pasaulē. Rīga: Zinātne, 2007, 21.–36. lpp.

[10] Reire, G. Mirklis pirms ūdens virsmas sakustēšanās. Grām.: Savējie un svešie. Sabiedrības radikalizācijas tendences Latvijā, Eiropā un pasaulē. Rīga: Zinātne, 2007, 7.–8. lpp.

[11] Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs, 2009. gada marts. www.skds.lv

[12] Rubene, Z. Sapere aude! Critical Thinking in University Studies in Latvia. Monograph. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2004.

[13] Rortijs, R. Nejaušība, ironija un solidaritāte. Rīga: Pētergailis, 1999.

Globalizācijas procesu ietekmē tradicionālās atšķirības – proti, reliģiju, tradīciju un citas – savstarpējai sapratnei kļūst aizvien mazsvarīgākas: dialogs ir iespējams tikai tad, kad komunikācijas partneri spēj pārvarēt sevī šo atšķirību radītos sapratnes šķēršļus. Tas nebūt nenozīmē atsacīšanos no tradīcijām, no tā, kas padara unikālu katru kultūru. Runa ir par šo atšķirību apzināšanos un izmantošanu "cita izjūtas" kultivēšanai. Ikvienas iespējamās komunikācijas struktūra balstās atšķirīgajā – komunikācija ir iespējama nevis tādēļ, ka viss ir skaidrs, ka pastāv vienots uzskats par kaut ko, bet gan tādēļ, ka jāapspriež un jāsaprot atšķirīgais.[14] Tieši atšķirības, nevis uzskatu vienotības ideja, ir mūsdienu solidaritātes izjūtas pamatā. Tā ir vienošanās par tiesībām būt atšķirīgiem, tieši šajā atšķirības apjausmā meklējot kopīgo cilvēciskās apziņas pamatu.

Cilvēkam mūsdienu plurālajā pasaulē nepieciešams veidot sevī īpašu kvalitāti – vēlmi domāt par "bezgalīgi atšķirīgiem cilvēkiem kā par "mūsējiem""[15]. Ikvienu saista ne tikai personiskais pasaules skatījums, kas izveidojies noteiktā sociālajā un kultūras vidē, bet arī prasība mudināt sevi iepazīt jaunu, plašāku solidaritātes un tolerances izjūtu, mēģinot cilvēkos saskatīt to, kas vieno vai varētu vienot, un vienlaikus savstarpēji cienot atšķirīgo.

Eiropas Savienības kā kultūras un politiskā fenomena pastāvēšana ir iespējama, ja ikviens tās pilsonis akceptē un atbalsta ideju par daudzveidību vienotībā un atzīst brīvu, atbildīgu, tolerantu, solidāri un kritiski domājošu indivīdu par nozīmīgāko vērtību.

Tuvošanās šim ideālam ir grāmatas "Brīnumainā Eiropa" autoru vīzija.

Grāmatas "Brīnumainā Eiropa" struktūra

Grāmatas struktūra ir veidota, balstoties uz filosofa Imanuela Kanta jau 18. gadsimtā formulētajiem filosofijas pamatjautājumiem:

- Ko es varu zināt?
- Kas man ir jādara?
- Uz ko es drīkstu cerēt?
- Kas ir cilvēks?[16]

Šie jautājumi aptver Eiropas filosofisko domāšanu pēc būtības – un, tā kā šī grāmata pretendē uz visaptverošu Eiropas kultūras apziņas pilnveidi izglītības ietvaros, tie kļuva par diskusiju pamatu projekta izstrādē.

Tāpat grāmatas autori atsaucas uz UNESCO vadlīnijām izglītībai 21. gadsimtam, kurās ir minēti četri principi, kas idejiski sasaucas ar I. Kanta piedāvātajiem. Respektīvi, lai izglītība mūsdienās veiksmīgi tiktu galā ar uzdevumiem, tai jābūt organizētai saskaņā ar četriem mācīšanās pamatprincipiem:

- mācīties, lai zinātu – apgūt instrumentus izpratnei;
- mācīties darīt – lai varētu ar izdomu darboties savā vidē;
- mācīties dzīvot kopā – lai piedalītos un līdzdarbotos visās cilvēku darbības jomās;
- mācīties būt – attīstīt prātu, ķermeni, intelektu, jūtīgumu, estētiskās jūtas, personīgo atbildību un garīgās vērtības.[17]

Vairāku darba semināru laikā notikušo diskusiju rezultātā grāmatu "Brīnumainā Eiropa" veido četras nodaļas, kas aptver dzīvei un darbībai Eiropas Savienībā nozīmīgākās jomas.

---

[14] Эко, У. Отсутсвующая структура. Санкт-Петербург: Петрополис, 1998.

[15] Habermas, J. Stichworte zu einer kritischen Rollentheorie. In: Theorien der Sozialisation. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1997, S. 166–172.

[16] Reichenbach, R. Philosophie der Bildung und Erziehung. Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2007.

[17] Delors, Ž. Mācīšanās ir zelts. Rīga: UNESCO LNK, 2001.

Grāmatas "Brīnumainā Eiropa" struktūras filosofiskais pamatojums

Imanuela Kanta (1724–1804) filosofijas pamatjautājumi	UNESCO izglītības vadlīnijas 21. gadsimtam	Grāmatas "Brīnumainā Eiropa" struktūra
Ko es varu zināt?	Mācīties, lai zinātu	***Informācija/Information***
Kas man ir jādara?	Mācīties darīt	***Līdzdalība/Participation***
Uz ko es drīkstu cerēt?	Mācīties dzīvot kopā	***Nākotne/Future***
Kas ir cilvēks?	Mācīties būt	***Identitāte/Identity***

Informācija

Eiropas Savienības pilsoņiem nepieciešamas zināšanas, lai orientētos savā dzīves pasaulē. Pamats zināšanām par pasauli ir pieredze, kas rodas saskarsmē ar lietām un cilvēkiem. Lietu būtību mēs nosakām, pamatojoties uz pieredzi. Nepietiekamas zināšanas par mūsu dzīvei nepieciešamām norisēm apgrūtina adekvātu to novērtēšanu.

Taču nepietiek ar informētību vien, nepieciešams iemācīties mācīties – apgūt jaunu zināšanu instrumentus, kas kļūtu arī par dzīves instrumentiem – ļautu saprast pasauli, sabiedrību, lai varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi, attīstīt darba iemaņas un sazināties ar citiem.

Tā kā zināšanas ir ļoti dažādas un tās visu laiku mainās, aizvien vairāk tiek apspriests jautājums par nepieciešamību zināt visu – mūsdienās patiesi izglītotiem prātiem vajag plašu zināšanu fonu un iespējami dziļas zināšanas par noteiktiem tematiem.

Zināšanu jomas paplašināšanās dod cilvēkiem spēju saprast dažādus sociālās dzīves aspektus, stimulē kritiski domāt, ļauj cilvēkam spriest neatkarīgi.

Līdzdalība

Cilvēks ir ne tikai pasaules vērotājs, pirmām kārtām viņš ir darbīga, aktīva būtne. Savai rīcībai ir jāizstrādā noteikumi, lai mēs spētu sadzīvot cits ar citu. Visos laikmetos cilvēkam vienmēr ir bijis saistošs viens princips: sadarbības *(interdependence)* princips. Visi cilvēki ir gatavi atteikties no rīcības, kas viņiem noderīga, bet citiem kaitīga, ja tiek garantēts, ka viņi nekļūs par citu egoistiskās darbības upuriem. Šis princips laika gaitā ir formulēts dažādi, piemēram, tā sauktais morāles zelta likums: "Nedari citiem to, ko nevēlies, lai darītu tev!" vai I. Kanta kategoriskais imperatīvs: "Rīkojies tā, lai tavas rīcības maksima kļūtu par vispārīgu likumu!" Pilnīgi šo principu var īstenot tikai brīvu un vienlīdzīgu cilvēku sabiedrībā.[18]

Līdzdalība ir viens no demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanas pamatnosacījumiem. Dzīve Eiropas Savienībā paredz, ka ikviens tās pilsonis aktīvi iesaistās un piedalās tās funkcionēšanā, tādēļ nepieciešams zināt, kā rīkoties – kādas ir mūsu tiesības un kādi pienākumi demokrātijas praktizēšanā, respektējot ikviena cita līdzvērtīgās tiesības un pienākumus.

[18] Simons-Šēfers, R. Mazā filozofija Berenīkei. Aizkraukle: Krauklītis, 1997.

Nākotne

Cilvēku raksturo cerība. Cilvēks cer uz laimi un drošību, baidās no nāves, nelaimes, nedrošības. Gadsimtiem ilgi Dievs devis cilvēkam drošību un pārliecību par nākotni. Novēršoties no Dieva, mūsdienu Rietumu cilvēks savās cerībās bieži ir atstāts paša ziņā – pasaule mums pašiem jāiekārto tā, lai mēs varētu būt laimīgi. Un tas rada nepareizu priekšstatu par cerībām, ko daudzi cilvēki ir lolojuši saistībā ar zinātnes progresu. Vēstures gaita aizvien skaidrāk ļauj saskatīt apdraudētību, jo īpaši cilvēces neticamo pašiznīcināšanās potenciālu, ko tā radījusi 20. gadsimtā. Līdz šim izglītība nav spējusi daudz panākt, lai labotu šo stāvokli.[19] Tādējādi aktualizējas problēma – vai ir iespējams ar izglītībai pieejamiem instrumentiem palīdzēt izvairīties no konfliktiem un globāliem apdraudējumiem, ieaudzinot cieņu un atbildību pret dabu, tās resursiem, citiem cilvēkiem, viņu kultūrām, garīgajām vērtībām.

Tāpēc mūsdienās, domājot par nākotni, mums ir mazāk jāpaļaujas uz citu, kādu abstraktu spēku vai varas subjektu palīdzību, bet gan aizvien vairāk uz mums pašiem. Nepieciešama katra cilvēka atbildība un respekts pret nākamo paaudžu izdzīvošanas iespējām un dzīves kvalitātes nodrošināšanu.

Identitāte

Cilvēks ir visu lietu mērs, teicis sengrieķu filosofs Protagors. Viņš ir vārdu, jēdzienu radītājs, tiecas pēc zināšanām, organizē kopdzīvi ar citiem cilvēkiem, viņš ir izveidojis ideju par labo, un līdz ar to viņš spriež par pasauli pēc savas mērauklas. Cilvēka pasaule ir viņa dzīves jēgpilnā pasaule.[20]

Tiklīdz cilvēks ir autonoms – pats nosaka sev likumus, viņš kļūst atbildīgs par savu rīcību. Ja cilvēkam nav ideju par to, kā rīkoties, viņš rīkojas tradicionāli, nekritiski, izmantojot vienīgi sastingušās sabiedrības formas un domāšanas šablonus.

UNESCO ziņojumā tiek izteiktas bažas, ka pasaules tehnikas radīto pārmaiņu dehumanizācijas rezultātā katram cilvēkam nepieciešams spēt risināt savas problēmas, pieņemot patstāvīgus lēmumus. Tāpēc izglītības jēga 21. gs. ir dot cilvēkiem domāšanas, spriešanas, izjūtu, izvēles brīvību, kas vajadzīga, lai viņi spētu noteikt savu dzīvi. Taču tā nav individuāla prasība, bet gan paredz sociālu mijiedarbību.[21]

Identitātes problemātika Eiropas Savienībā kļūst aizvien aktuālāka – atceroties konfliktus starp globālo un lokālo, kopīgo un atsevišķo, garīgo un materiālo, utt. Pārmaiņu sabiedrība skata identitāti kā sociālu konstrukciju, kuras pamatā ir katra cilvēka ikdienas pieredzes atbildīga un kritiska veidošana.

---

[19] Delors, Ž. Mācīšanās ir zelts. Rīga: UNESCO LNK, 2001.
[20] Simons-Šēfers, R. Mazā filozofija Berenīkei. Aizkraukle: Krauklītis, 1997.
[21] Delors, Ž. Mācīšanās ir zelts. Rīga: UNESCO LNK, 2001.

Sulevs Valdmā,
Jāna Tenisona institūta Pilsoniskās izglītības centra vadītājs

KĀ IEMĀCĪTIES IZPRAST SEVI, SAVUS LĪDZAUDŽUS UN EIROPU?

Krājuma tapšana

Aktīvās mācīšanās metožu krājums "Brīnumainā Eiropa" izveidots, sadarbojoties Vācijas, Igaunijas un Latvijas kolēģiem, lai veicinātu gan vispārizglītojošajās skolās, gan pieaugušo izglītības centros zināšanu apguvi par ES kā mūsu kopīgo dzīves telpu. Igaunija un Latvija Eiropas Savienībai pievienojās 2004. gadā. Ņemot vērā sagatavošanās darbu pirms iestāšanās, kura ietvaros kandidātvalstu iedzīvotāji tika iepazīstināti ar ES, varam teikt, ka Eiropas Savienības informācijas telpā atrodamies jau gandrīz desmit gadu.

Šajā laika posmā Igaunijas un Latvijas izglītības sistēmā ir notikušas vairākas pārmaiņas. Skolu programmas ir papildinātas ar informāciju par ES, ir ievērojami palielinājušās skolotāju un skolēnu iespējas personīgi piedalīties starptautiskā sadarbībā; abas valstis ir piedalījušās starptautiskos salīdzinošos pētījumos par skolēnu sekmēm. Mums jāapkopo rezultāti un jāizvērtē vispārējās izglītības sistēma, jāsaprot, cik spējīga tā ir sagatavot jauniešus dzīvei Eiropā bez robežām, tā, lai viņi spētu veiksmīgi tikt galā ar dažādām dzīves situācijām jebkurā Savienības ģeogrāfiskajā vietā.

Gatavojot materiālus projektam "Brīnumainā Eiropa", tika veikta metožu un spēļu aprobācija. Šo testu rezultāti ļauj secināt, ka skolēni ir ieinteresēti izprast (un analizēt) gan sevi, gan savus līdzaudžus Eiropas Savienības kontekstā. Pastāv uzskats, ka šo uzdevumu jau veic citi mācību priekšmeti, tomēr vairākumā gadījumu tā nav. Gan skolotāju, gan skolēnu zināšanas un prasmes ir jāatjauno un jāuzlabo, lai viņi pēc iespējas labāk spētu izmantot visiem Eiropas Savienības iedzīvotājiem piedāvātās iespējas.

Ir būtiski saprast, ka ES ir dzīvs organisms un zināšanu apguve par to nevar beigties kādā konkrētā brīdī. Ir iespējams iemācīties šobrīd nozīmīgākos faktus, tomēr nepārtraukti notiek jauni procesi un pārmaiņas, kas tieši vai netieši ietekmē mūs visus. Tādēļ Eiropas Savienība būtu jāuzskata par mācību vielu, kas apgūstama visa mūža garumā.

Vispārīgie mērķi

Šā mācību materiāla mērķis ir sniegt skolotājiem iespēju **dažādot atsevišķo priekšmetu nodarbības un savu pedagoģisko darbu skolā kopumā**, izmantojot šajā krājumā piedāvātos uzdevumus (spēles, diskusijas, grupu darbu utt.). Visu uzdevumu kopīgā iezīme ir tā, ka tie ļauj **attīstīt un paplašināt skolēnu zināšanas un prasmes labāk izprast sevi, savus līdzaudžus un Eiropas Savienību.**

Krājumā piedāvātās nodarbības var raksturot šādi:

- tās visas ir integratīvas, jo paredz daudzveidīgus mācību uzdevumus un apvieno dažādas dzīves jomas un skolas priekšmetus;

- tās veicina skolēnu motivāciju aktīvi piedalīties nodarbībās;
- tās ir komunikatīvas, jo tiek veiktas, dalībniekiem sadarbojoties.

Šīs īpašības ļauj mācību materiālus izmantot konkrētam mērķim – palīdzēt saprast **sabiedrības vienotības un cilvēku kopīgo aktivitāšu nozīmi**.

Piedaloties spēlēs, diskusijās, grupu darbā un citos uzdevumos, skolēni jūt nepieciešamību apgūt papildu zināšanas. Tādējādi krājums var veicināt skolēnu izpratni par **patstāvīgas mācīšanās** un informētības nozīmi, kā arī attīstīt viņu attiecības un stimulēt vēlmi paplašināt zināšanas.

Vispārinot var teikt, ka "Brīnumainās Eiropas" mērķis ir veicināt **skolēnu personības** attīstību, palīdzot viņiem kļūt par informētiem, prasmīgiem, atbildīgiem un aktīviem Eiropas Savienības pilsoņiem, kuri izprot savu lomu un savas iespējas, kuri spēj izteikt savu viedokli par ES jautājumiem un tādējādi (pār)veidot savu dzīvi.

Izglītojošie mērķi

Krājuma autoru vēlme bija sniegt iespējas skolēnu zināšanu un prasmju paplašināšanai, kā arī radīt labvēlīgus apstākļus vēlamo attieksmju attīstībai.

"Brīnumainā Eiropa" satur spēles un citus mācību uzdevumus, kas darba lapu vai uzdevumu apraksta formā sniedz daudzveidīgu informāciju par Eiropas Savienību. Tāpat zināšanas var apgūt, pildot uzdevumus. **Viens no krājuma uzdevumu mērķiem ir padziļināt un paplašināt skolēnu zināšanas, kā arī stimulēt to apguvi.**

Zināšanu paplašināšanai, tās meklējot, analizējot un izmantojot, ir daudz dziļāks un sarežģītāks mērķis, proti, skolēniem ir jānonāk pie izpratnes, ka:

- zināšanas ir operatīvas (praktiskas): tās nepieciešamas problēmu risināšanai, nākotnes plānošanai, lēmumu pieņemšanai, procesu izvērtēšanai utt.;
- zināšanām piemīt īpašības: tās var būt nekļūdīgas vai kļūdainas, pareizas vai nepareizas, derīgas un mūsdienīgas, novecojušas, adekvātas, neadekvātas;
- zināšanas jāvērtē racionāli: tās var būt absolūti nepieciešamas, nepieciešamas vai nevajadzīgas.

Tātad zināšanu apguvi un saglabāšanu ilglaicīgajā atmiņā nedrīkst uzskatīt par cilvēka pašmērķi. Jebkuras zināšanas ir jāuzkrāj ar atlasi. Šis krājums ļaus skolēniem labāk izprast viņu zināšanu raksturu.

Skolai ir svarīgs uzdevums – **veicināt skolēnos dzīvei nepieciešamo prasmju attīstību**. Dažas no prasmēm lielākā daļa skolēnu var apgūt tikai skolā. Šajā krājumā atrodamajās spēlēs un mācību uzdevumos tiek ņemtas vērā un attīstītas gan individuālās, gan kolektīvās prasmes, sniedzot dalībniekiem iespēju noteikt un izvērtēt savu personisko sasniegumu līmeni.

Spēles un uzdevumi atspoguļo reālo dzīvi un situācijas mūsdienu Eiropas Savienībā vai arī ir vērstas uz tās nākotni, paredzot atbilstošu pārmaiņu plānošanu un scenāriju izstrādi. Gan pašreizējās situācijas analīze, gan nākotnes plānošana notiek, kopīgi strādājot pie dažādiem uzdevumiem, kuru risināšanas laikā tā vai citādi dominēs kopīgi atzītas un pieņemtas vērtības. Kopā analizējot un salīdzinot kopīgās vērtības, skolēni mainīs **savu iepriekšējo attieksmi un vērtības, kā arī veidos jaunas**.

Metožu izvēle

Krājumā "Brīnumainā Eiropa" ietverts plašs mācību metožu spektrs: mācīšanās ar attēlu palīdzību, darbs ar tekstu, prāta vētra, zīmēšana, diskusijas, debates, projekta darbs, lomu spēles, darbs pāros, informācijas meklēšana, atstāstīšana, vairāku atbilžu izvēles testi, diagrammu sastādīšana, darbs ar

karti, uzdevumi kritiskās domāšanas attīstīšanai, lēmumu pieņemšanas stratēģijas, krustvārdu mīklas utt., kuras, t. i., metodes, tiek piedāvātas konkrētu un precīzi formulētu uzdevumu formā.

Skolotājam, izvēloties metodes, ir būtiski ievērot šādus kritērijus:

- spēles/uzdevuma satura, mācību programmas mērķu un skolotāja darba plāna savstarpējā atbilstība no priekšmeta **satura** viedokļa;
- spēles/uzdevuma satura, mācību programmas mērķu un skolotāja darba plāna savstarpējā atbilstība no skolēna **prasmju** attīstības viedokļa;
- spēles/uzdevuma satura, mācību programmas mērķu un skolotāja darba plāna savstarpējā atbilstība no skolēna **vērtību orientācijas** attīstības viedokļa**.**

Jāņem vērā fakts, ka visas spēles un uzdevumi nepiedāvā vienādas zināšanu, prasmju un vērtību attīstīšanas iespējas un katra konkrētā metode var būt efektīvāka vienam vai diviem iepriekš minētajiem mērķiem. Protams, ir arī tā sauktie kompleksie uzdevumi.

Spēļu un uzdevumu skaits krājumā krietni pārsniedz to apjomu, ko skolotājs darbā ar skolēniem viena mācību gada laikā var izmantot. Līdzās atbilstībai valsts mācību programmai un skolotāja darba plānam ir būtiski izvērtēt uzdevuma atbilstību skolēnu vecumam un viņu spējai to izpildīt.

Izpildāmība nozīmē uzdevuma satura atbilstību skolēnu attīstības līmenim. Tādējādi ne visi skolēni var izpildīt uzdevumus, kam nepieciešamas iepriekšējas zināšanas, ko apgūst, mācoties dažādus mācību priekšmetus, piemēram, par galvenajiem ES vides politikas aspektiem vai prasme lasīt karti. Dažos gadījumos uzdevuma izpildei nepieciešamas iepriekšējas zināšanas, kas iegūtas no agrākās mācību pieredzes, piemēram, diskutēšanas vai shēmu zīmēšanas prasmes. Izpildāmība nozīmē orientēšanos uz tādām intelektuālajām spējām un prasmēm, kuras skolēni jau apguvuši vispārējās attīstības procesā, piemēram, analītiskās un kritiskās domāšanas prasmes.

Vecuma faktors var būt maldinošs. Dažkārt, lasot uzdevuma aprakstu, vecāko klašu skolēniem tas var šķist pārāk vienkāršs vai primitīvs un "neinteresants". Vai arī otrādi – apspriestais jautājums var šķist par sarežģītu jaunāku skolēnu zināšanu līmenim, radot iespaidu, ka tēma nebūs viņiem pa spēkam. Kaut arī šīs bažas var būt pamatotas un tās jāņem vērā, skolotājiem jācenšas būt psihologiem (ikdienas darbā viņi visi tādi ir) un jāparūpējas, lai sākotnējās bažas tiktu pārvarētas ar rotaļīgumu un iesaistīšanos, ko uzdevumi var piedāvāt. Citos gadījumos nepieciešams atbrīvoties no aizspriedumiem par jaunāku skolēnu spējām.

Izvēloties krājumā piedāvātos uzdevumus, skolotājiem vienmēr jāizvērtē, vai spēle vai uzdevums ir piemērots **iepazīstināšanai** ar jaunu tēmu, noteikta jautājuma vai **noteikta satura** apguvei, **secinājumu izdarīšanai** vai atkārtošanai. Tā kā uzdevumu apraksti šajā krājumā pārsvarā ir diezgan atvērti, skolotāji paši var noteikt tēmu un saturu, tos izmantojot, viņuprāt, piemērotākajam mērķim. Vienu uzdevumu ir iespējams izmantot divreiz – sākotnēji, iepazīstinot ar tēmu, un pēc tam, izdarot secinājumus.

Kādos mācību priekšmetos šos uzdevumus var izmantot?

Pirmām kārtām autori šo grāmatu paredzējuši **politikas un tiesību, ģeogrāfijas un vēstures** skolotājiem, jo lielākā daļa spēļu piemērotas tieši šo priekšmetu saturam un mācību programmai. Dažu uzdevumu saturs vērsts uz cilvēktiesībām, kas atbilst politikas un tiesību un vēstures mācību programmai. Tēmas, kas saistītas ar Eiropas Savienības attīstību, vairāk atbilst vēsturei. Ir spēles, kurās tiek izmantotas kartes. Šādas spēles galvenokārt piemērotas ģeogrāfijas stundām, tomēr var tikt lietotas arī vēstures, politikas un tiesību stundās.

Uzdevumus, kuros apskatīti enerģijas patēriņa, vides aizsardzības, klimata pārmaiņu jautājumi un citas globālas problēmas, līdzās politikas un tiesību, kā arī ģeogrāfijas stundām, var izmantot arī

dabaszinātņu stundās (**bioloģija, ķīmija, fizika**), kurās tiek apgūta šo parādību attīstība, būtība un iespējamās sekas.

Īpaša loma ir dzimtās valodas un svešvalodu skolotājiem. Uzdevumu izmantošana **svešvalodu** nodarbībās praktiski ir pilnīgi neierobežota, jo, diskutējot par visdažādākajiem tematiem, skolēni apgūst valodu. Tomēr skolotājiem jābūt gataviem organizēt konkrētus uzdevumus. Kaut arī krājums izdots igauņu, latviešu un krievu valodā, skolotāji nodarbības var vadīt apgūstamajā svešvalodā.

Dzimtās valodas mācību programma ietver zināšanas un prasmes, kuras var attīstīt ar šā krājuma palīdzību. Piemēram, krājumā atrodami uzdevumi, kuros jāuzraksta savs *CV*, mutiski vai rakstiski jāpastāsta par sevi, jāuzraksta pieteikuma vēstule. Dzimtās valodas kontekstā visi ieteiktie uzdevumi sniedz iespēju attīstīt skolēnu klausīšanās un izteikšanās prasmes, tostarp argumentēšanas prasmi un prasmi strādāt komandā.

Krājumā "Brīnumainā Eiropa" ikviena priekšmeta skolotājs atradīs kaut ko noderīgu savām stundām. Šis materiāls nodarbību dažādošanai var būt interesants arī **informātikas skolotājiem**, jo tajā tiek piedāvāti uzdevumi, kuros jāmeklē informācija internetā, jāsacer teksts vai ar datoru jāveido dizains. **Mākslas skolotāji** var smelties idejas skolēnu radītajos attēlos, kolāžās, saukļos, plakātos utt.

Turklāt skolās ir **daudz izvēles priekšmetu**, kuros var izmantot krājumā atrodamos uzdevumus un spēles. Tos var izmantot filosofijas, psiholoģijas, loģikas, kultūras vēstures, ekonomikas pamatu, jurisprudences, politoloģijas un reliģijas nodarbībās. Iespējams, ir skolas, kurās Eiropas studijas tiek piedāvātas kā izvēles priekšmets. Īpaša nozīme būtu jāpievērš mācību priekšmetu integrācijai.

Visticamāk, krājumā nevarēs atrast spēli vai uzdevumu, kas speciāli veidots ģeogrāfijas vai politikas un tiesību stundām. Tomēr visām spēlēm ir kopīgas daļas, ko var izmantot viena, divu, trīs vai pat vairāku priekšmetu nodarbībās. Krājums piedāvā arī iespēju strādāt komandā, sadarbojoties vairāku priekšmetu skolotājiem. Sadarbība nozīmē kopīgu darbu uzdevumu izvēlē, materiālu sagatavošanā izmantošanai nodarbībās, kā arī iespējamo kooperāciju nodarbību vadīšanā un secinājumu izdarīšanā. Šā krājuma spēles un uzdevumi var kalpot dažādu mācību priekšmetu satura integrācijai. Prasmju, vērtību un attieksmju attīstība ir visu mācību priekšmetu kopīgais mērķis, kas, no šīs perspektīvas raugoties, krājuma materiālus pēc būtības padara integratīvus.

Valsts mācību programmā ir tā sauktās **integrējošās tēmas**, kuras būtu aplūkojamas visos mācību priekšmetos. Igaunijas valsts mācību programmā ir šādas integrējošās tēmas: *mūžizglītība un karjeras plānošana, informācijas lauki, tehnoloģija un inovācija, veselīgs dzīvesveids un ilgtspējīga sabiedrības attīstība*. Dažkārt šādus tematus vieglāk apspriest nevis katra atsevišķā priekšmeta ietvaros, bet izmantojot "Brīnumainajā Eiropā" aprakstītās metodes un uzdevumus.

Līdzās dažādiem mācību priekšmetiem skolā ir arī speciālas **audzināšanas stundas** un **ārpusmācību klases pasākumi**. Ja šie pasākumi ir norādīti kopējā skolas plānā un tiem paredzēti konkrēti mērķi un uzdevumi, "Brīnumaino Eiropu" var izmantot kā papildu materiālu.

Skolotāju sagatavošana krājuma izmantošanai

Kā jau iepriekš minēts, vairākums krājumā ietverto spēļu pēc satura un sava rakstura ir integrējošas, tās neaprobežojas ar konkrētu priekšmetu. Tādēļ būtu ieteicams vispirms iepazīties ar visu krājumu "Brīnumainā Eiropa" un **ievaddaļā sniegto informāciju**, kā arī ar šā materiāla iespējamiem izmantošanas veidiem.

Izmantojot spēles un uzdevumus, uzmanība jāpievērš šādiem faktoriem:

1. Grūtības pakāpes. Kaut arī daži no uzdevumiem gan pēc satura, gan veicamajām darbībām var šķist vienkārši, skolotājiem tie iepriekš rūpīgi jāsagatavo, lai izvairītos no negaidītiem pārsteigumiem. Var

gadīties, ka vienkāršam uzdevumam nepieciešamas īpašas zināšanas, kuru konkrētajā brīdī nav ne skolotājam, ne skolēniem. Turklāt, uzsākot mācīt kādu priekšmetu vai tematu, jo īpaši sarežģītākus uzdevumus, skolotājam jāizvērtē savs zināšanu krājums. Ir būtiski atcerēties, ka, pat ja skolotājs nepārzina tematu vai saturu, tas nenozīmē, ka tie ir sveši arī skolēniem vai ka viņi nepieciešamās zināšanas nav apguvuši kādā citā priekšmetā.

2. Laiks. Visām spēlēm un uzdevumiem ir norādīts ieteicamais ilgums (minūtēs), kura laikā spēle būtu jābeidz. Laika plānošana ir atkarīga arī no citiem apstākļiem, jo īpaši skolotāja un skolēnu pieredzes. Pildot uzdevumu pirmo reizi, tas var aizņemt vairāk laika nekā norādīts. Vēl uzdevuma ilgums var būt atkarīgs no dalībnieku skaita. Visiem uzdevumiem ir norādīts ieteicamais skolēnu skaits. Ja dalībnieku ir vairāk, tas nekādā ziņā nenozīmē, ka interesantākie uzdevumi būtu jāizlaiž. Vienkārši jāņem vērā, ka uzdevumiem, kuros iesaistīts mazāks dalībnieku skaits, parasti nepieciešams īsāks laiks. Jo vairāk dalībnieku iesaistīti uzdevumā, jo ilgāks laiks tā veikšanai būs nepieciešams.

3. Līdzekļi. Uzdevumu aprakstos parasti norādīti nepieciešamie līdzekļi un materiāli. Neignorējiet šīs rekomendācijas; pretējā gadījumā jūs varat nesasniegt gaidīto rezultātu. Ir jāsagādā uzdevumam nepieciešamie priekšmeti. Daži no tiem ir pavisam parasti – zīmuļi, papīrs, līme utt., tomēr var būt nepieciešama arī piekļuve internetam, *LCD* projektors, papīra tāfeles, kas ne vienmēr un ne visur ir pieejamas.

4. Dalībnieki. Uzdevumi un spēles veidoti klasēm. Klase ietver dažādu skolēnu skaitu, dažādas vecuma grupas, dažādus zināšanu, prasmju līmeņus un dažādas attieksmes. Kaut arī visas šīs specifiskās prasības minētas norādījumos, tomēr ir jāorientējas uz tā saukto "vidusmēra skolēnu". Katrā konkrētajā gadījumā viss ir jāpārdomā, nevis akli jāpieņem visi ieteikumi, jo var pastāvēt iemesli, kas neļauj uzdevumu sekmīgi īstenot.

5. Atgriezeniskā saite. Ir pašsaprotami, ka nepieciešams plānošanas un sagatavošanās darbs, un ļoti patīkami redzēt, ka skolēni aktīvi iesaistās uzdevumā. Tomēr būtiskākais ir profesionāli sagatavots kopsavilkums (atgriezeniskā saite). Skolēniem jānonāk pie vēlamajiem secinājumiem par to, ko viņi ir iemācījušies un ko šie uzdevumi viņiem devuši. Viņu komentāri un papildinājumi par veikto uzdevumu sniedz nodarbībai papildu vērtību. Pārdomāts un mērķtiecīgs kopsavilkums palīdz skolēniem saprast, ko un kāpēc viņi darījuši. Iegūtās zināšanas, pieredze un attieksmes tiks labāk pieņemtas un izprastas.

Vislabākos rezultātus būs iespējams sasniegt, ja, izmantojot "Brīnumaino Eiropu", ievērosiet šādus norādījumus:

1. Vispārīga sagatavošanās

1.1. Izlasiet visus krājuma ievada tekstus un iepazīstieties ar visām spēlēm un uzdevumiem.
1.2. Izvērtējiet visu materiālu piemērotību savām nodarbībām.
1.3. Noskaidrojiet, kādas zināšanas un prasmes jums nepieciešamas, lai veiksmīgi izmantotu krājumā ietvertos materiālus.
1.4. Centieties izvērtēt, vai būs iespējams skolēnus motivēt un iesaistīt šajos uzdevumos un spēlēs.
1.5. Padomājiet, ar kuriem kolēģiem jūs varētu sadarboties, lai veiksmīgi novadītu nodarbības.

2. Uzdevumu un spēļu izmantošana

	Ieteicamā darbība	**Iespējamie problēmu risinājumi**
2.1.	Nosakiet uzdevuma/spēles atbilstību mācību programmai un Jūsu darba plānam.	Ja spēle/uzdevums ir ļoti interesants, bet jums nav izdevības to lietot, pajautājiet kolēģiem, iespējams, viņi to var izmantot savās nodarbībās, audzināšanas stundās vai ārpusmācību pasākumā.

2.2.	Rūpīgi izlasiet spēles vai uzdevuma norādījumus un pārliecinieties, ka esat visu labi sapratis.	Ja neesat visu pilnībā sapratis, piedāvājiet savu variantu, paturot prātā, ka gala rezultātam nevajadzētu mainīties. Neizdevies uzdevuma risinājums var nedot gaidītos rezultātus.
2.3.	Izvērtējiet savas zināšanas un prasmes. Vai tās jums ļauj veiksmīgi novadīt nodarbību?	Ja jums trūkst zināšanu vai prasmju, centieties tās apgūt, jo īpaši tad, ja spēle vai uzdevums skolēniem var sniegt patiešām jaunu un vērtīgu pieredzi.
2.4.	Izvērtējiet skolēnu zināšanas un pieredzi. Vai tās ir pietiekamas, lai uzdevumu veiktu vajadzīgajā līmenī?	Ja skolēnu priekšzināšanas un prasmes nav pietiekamas, novērtējiet, vai izvēlēto uzdevumu ir vērts izmantot. Iespējams, ir lietderīgāk ļaut skolēniem apgūt vairāk zināšanu un atlikt uzdevumu uz vēlāku laiku. Ja uzdevumi šķiet interesanti, bet vienkārši, izvērtējiet, kādu rezultātu sasniegsiet, tos izmantojot.
2.5.	Pārbaudiet, vai norādījumos, aprakstos un darba lapās sniegtā informācija ir aktuāla.	Ja atklājat novecojušu informāciju, centieties to aktualizēt. Ja jaunā informācija nav pieejama, centieties to pielāgot tā, lai uzdevumu vai spēli joprojām būtu iespējams izpildīt. Informāciju meklējiet internetā.
2.6.	Pārbaudiet, vai spēlē vai uzdevumā nav nepieciešams izmantot kādu interneta vietni. Pārliecinieties, vai jums šī vietne ir pieejama un vai tur atrodamie materiāli ir aktuāli.	Ja vietne ir slēgta vai tur atrodamā informācija/dati ir novecojuši, centieties atrast alternatīvus avotus. Ja ir pārāk grūti atrast jaunus datus, apsveriet, vai meklēšana ir ieguldītās enerģijas vērta.
2.7.	Pārliecinieties, vai jums ir viss uzdevuma veikšanai nepieciešamais, sākot ar telpu un mēbelēm un beidzot ar zīmuļiem, papīru un datoriem. Pārbaudiet, vai nevajag nokopēt darba lapas/izdales materiālus!	Ja kādas lietas nav pieejamas, apsveriet, vai tās būtu iespējams aizstāt. Ja materiāli izvēlēti nepareizi, uzdevums (stunda) var neizdoties!
2.8.	Pārbaudiet, vai skolēnu skaits atbilst spēles vai uzdevuma aprakstā noteiktajam dalībnieku skaitam.	Ja skolēnu skaits ir lielāks vai mazāks par noteikto, tas dažādu iemeslu dēļ var novest pie neizdošanās. Izlemiet, vai varat dažus spēlētājus "aizņemties" vai organizēt spēli divās grupās. Neviens skolēns nedrīkst palikt neiesaistīts! Būtu ļoti nepareizi atņemt kādam iespēju piedalīties!
2.9.	Centieties izvairīties no briesmām, kas saistītas ar laika trūkumu.	Ja uzdevumi ir labi sagatavoti, nevajadzētu pietrūkt laika. Tomēr var gadīties negaidīti pavērsieni, tādēļ jābūt gataviem rīkoties arī šādos gadījumos. Iespējams, spēlei var atvēlēt ilgāku laiku, bet varbūt ir labāk to pārtraukt un/vai pabeigt nākamajā nodarbībā.
2.10.	Apsveriet, kā pēc spēles/uzdevuma nodrošināt atgriezenisko saiti un izdarīt secinājumus.	Ja skolēni neizprot atgriezeniskās saites un secinājumu nozīmi, pārrunājiet to ar kolēģi un paturiet prātā, ka atgriezeniskā saite ir visu stundu nozīmīgākā daļa.

3. Uzdevumu un spēļu vadīšana

3.1. Centieties ievērot grafiku (laika ietvaru).

3.2. Sekojiet, lai skolēni nodarbotos ar to, kas paredzēts katrā noteiktā spēles posmā.

3.3. Esiet gatavi sniegt skolēniem nepieciešamo atbalstu un parādīt virzienu.

3.4. Atrodiet iespēju uzslavēt skolēnu veikumu. Novērtējiet viņu līdzdalību.

3.5. Centieties iegūt atgriezenisko saiti, pildot uzdevumus un pēc to pabeigšanas, kā arī centieties ņemt vērā skolēnu komentārus.

Dažas piezīmes par "Brīnumainās Eiropas" aprobāciju

Krājumā ietvertās spēles un uzdevumi 2010. gada janvārī tika aprobēti Igaunijas un Latvijas skolās ar igauņu, latviešu un krievu mācību valodu un tika veiktas nepieciešamās izmaiņas. Mēs detalizēti apspriedām problēmas un pamanītās nepilnības un veicām uzlabojumus, papildinot metožu aprakstus. Visi komentāri un ieteiktās izmaiņas tika ņemti vērā, tādējādi ieteicamās metodes ir aprakstītas daudz detalizētāk, un tas ļauj sasniegt labāko iespējamo rezultātu.

Skolotāju novērojumi:

- Skolotāji pieņem, ka skolēni ir dzirdējuši par ES – ne tikai skolā, bet arī no medijiem. Patiesībā ne skolotāji, ne skolēni nav pārāk labi informēti par ES.
- Aprobējot metodes, noskaidrojās: neraugoties uz to, ka sākotnēji skolēni uzdevumu uzskatīja par ļoti vienkāršu, viņiem tomēr nācās daudz domāt, lai to izpildītu.
- Mūsdienās skolēni daudz ceļo, un tādēļ materiāls ir praktisks un lietderīgs.
- Dažos gadījumos pirms galveno uzdevumu pildīšanas nepieciešami vienkārši "iesildīšanās" uzdevumi.

Aprobācijas laikā skolotāji izrādīja iniciatīvu un piedāvāja dažus risinājumus, kas varētu būt noderīgi arī pārējiem.

- Divi skolotāji sadarbojās un noorganizēja kopīgu spēli divu skolu skolēniem. Tā kā viena klase bija no skolas ar igauņu mācību valodu, bet otra klase no skolas ar krievu mācību valodu, šai pieejai bija nozīmīga ietekme uz dalībnieku integrāciju.
- Vairāki skolotāji noorganizēja nodarbību angļu valodā, kurā piedalījās gan igauņu, gan krievu skolēni.
- Kādas skolotājas klasē bija vairāk skolēnu nekā spēlei nepieciešams; viņa problēmu atrisināja, pārveidojot spēli, un tādējādi ieguva pievienoto vērtību.
- Angļu valodas skolotāja, kura vēlējās noorganizēt interesantu nodarbību, konsultējās ar vēstures skolotāju, jo nebija pilnībā pārliecināta par savām zināšanām.
- Angļu valodas skolotāja lūdza ģeogrāfijas skolotājam jau iepriekš sagatavot skolēnus spēlei.
- Kādai skolotājai likās, ka nepagūs izpildīt uzdevumu plānotajā laikā, tāpēc viņa jau iepriekš uzdeva skolēniem mājasdarbu, kas palīdzēja viņiem sagatavoties uzdevumam.
- Kāds skolotājs uzskatīja, ka, lietojot konkrētu metodi, iespējams sasniegt arī kādu citu mērķi, un pārveidoja uzdevumu.

Holgers-Mihaels Arnts (dipl. jur.),
Starptautiskā izglītības institūta CIVIC vadītājs un advokāts

Markuss V. Bēne (*Mag. Art.*),
Starptautiskā izglītības institūta CIVIC vadītājs

EIROPAS INTEGRĀCIJA UN PILSONISKĀ IZGLĪTĪBA

Eiropas integrācija ir atvērts process, kurā iesaistīti vairāki dalībnieki. Šie dalībnieki ir Eiropas Savienības dalībvalstis un valstis, kas vēlas pievienoties ES vai ir ar to kā citādi saistītas. Tās visas ir vienojušās ievērot zināmus "kluba noteikumus", kas ļauj pieņemt kopīgus lēmumus. Nav noteikts, kādi lēmumi, kādā nolūkā un ar kādu rezultātu ir jāpieņem. Pat Eiropas apvienošanās nozīme nav kopīgi noteikta, un galvenais formulējums "arvien ciešāk saliedēt Eiropas tautu savienību"[1] sniedz dalībniekiem plašas interpretācijas iespējas. Tādējādi Eiropas apvienošanās kļūst par postmodernas politikas šifru, kas pieļauj visu, izņemot savstarpēju spēka lietošanu.

Šī grāmata radās līdzīgā procesā. Tās autori nāk no trim dažādām Eiropas Savienības dalībvalstīm, kas cita no citas atšķiras ar savu lielumu, sociālo struktūru, mazākumtautībām un piederības ilgumu pie Eiropas Savienības. Tematiskais ietvars iekļauj gan neformālo vai augstskolas, gan arī skolas izglītības jomu, tas sniedzas no vēsturiski politiskās izglītības, valodu mācīšanas līdz pat didaktiskiem un psiholoģiskiem pētījumiem. Publikācija attīstījās no idejas izstrādāt praktisku izdevumu izglītības jomā, kas skolotājiem un pasniedzējiem palīdzētu sniegt jauniem cilvēkiem nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai viņi spētu būt aktīvi pilsoņi vienotā Eiropā. Projekta nosaukums "Brīnumainā Eiropa" cēlies no līdzīga projekta[2] Vācijā, kas kalpoja par paraugu. Tomēr autoru komandas kompetence, katras valsts atšķirīgie izglītības mērķi un galu galā arī darba grupu radošums ir ļāvis tapt pilnīgi neatkarīgam darbam. Lielākā atšķirība no projekta parauga bija transnacionālā darba metode. Tā nav nejaušs produkts, kas radies triju dažādu valstu pilsoņu tikšanās reizē, bet gan nolūks. Mums ir nelokāma pārliecība, ka pats Eiropas apvienošanās skaidrojums ir daļa no šīs darba metodes un ka jau panāktā Eiropas kontinenta apvienošanās stadija prasa tādu izglītību, kam jāšķērso tradicionālās valstu robežas. Tas ir attiecināms ne tikai uz darbu ar skolēniem vai citiem jauniešiem. Tas ir lietderīgi, arī izstrādājot aktivitātes un materiālus, no kuriem topošie pilsoņi var mācīties par Eiropas apvienošanos. Grāmatas tapšana nebija viegls process, un tajā ir saskatāmas paralēles ar Eiropas integrāciju.

---

[1] Līguma par Eiropas Savienību preambula (Lisabonas redakcija).

[2] Arndt, Holger-Michael/Behne, Markus W. (2008). Erlebnisraum Europa – Methoden, Inhalte und Materialien zum Einsatz im Unterricht – Handreichung. Hrsg. v. d. Landeszentrale für politische Bildung Nordrhein-Westfalen und d. Ministerium für Schule und Weiterbildung des Landes Nordrhein-Westfalen, 2. Aufl., Düsseldorf. (www.politische-bildung.nrw.de/erlebnisraumeuropa)

Eiropas pilsoniskās izglītības principi

Šajā krājumā ievēroti daži Eiropas pilsoniskās izglītības (*European Civic Education*) prakses pamatprincipi.[3]

Līdzās starptautiskās darba metodes principam tie ir orientēšanās uz jaunu eiropiešu ikdienu, diskutabls un daudzpusīgs saturs un mācību mērķi, kā arī problēmorientēta pieeja pretstatā orientācijai tikai uz politisko līmeni.

Vairākums nodaļu šajā krājumā ir vērstas uz ikdienu un apskata problēmas, kas interesē jaunus cilvēkus. Eiropas struktūras un procesi, kā arī institūcijas, jau sen vairs nav attiecināmas tikai uz tālo Briseli un Strasbūru. Eiropas apvienošanās process jau sen ir ienācis Eiropas pilsoņu ikdienā. Tradicionālā Eiropas izglītība dažu pēdējo gadu desmitu laikā galveno uzmanību pievērsa Eiropas Savienības institūcijām. Tās mērķis bija attēlot abstraktas iestādes, komitejas un līgumus, kas veido tā sauktās politiskās sistēmas politikas pamatnostādnes, turklāt bieži tas notika ļoti plaši. Orientācija uz ikdienu nekādā ziņā nenozīmē atteikšanos no politikas aplūkošanas, tomēr tās nozīme pilsoņu dzīvē tiek kritiski izvērtēta. Kas pilsoņiem jāzina par atsevišķo iestāžu darbību un lēmumu pieņemšanas procesu? Kuri ES lēmumi ir izdevīgi man kā patērētājam vai studentam un māceklim ārzemēs un savā valstī? Kā es varu ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu un kur es varu iepazīt jau pieņemtos lēmumus?

Atkarībā no konkrētā satura īpaša uzmanība nodarbībās veltīta diskusijām. Eiropas pilsoniskajai izglītībai nevajadzētu nedz radīt noraidošu attieksmi, vispārīgi norādot uz dažādiem Eiropas demokrātijas trūkumiem, nedz izraisīt vienpusīgu, naivu, proeiropeisku nostāju, idealizējot Eiropas apvienošanos. Lai attīstītu jauniešu spēju veidot spriedumus bez aizspriedumiem, naivs Eiropas entuziasms ir tikpat nepiemērots kā mākslīgi radīta kopības izjūta. Priekšnosacījums spējai izteikt ar Eiropas jautājumiem saistītus viedokļus un vērtības ir māka uzklausīt un izteikt atklātu kritiku un uzklausīt pretējus viedokļus. Eiropas pilsoniskā izglītība nedrīkst skolēniem uzspiest politiskus viedokļus, attieksmes vai vērtību sistēmas (Beitelsbahas konsenss).[4] Tas attiecas uz abiem virzieniem. Neviena politiskās indoktrinācijas forma nav savienojama ar mērķi veidot "nobriedušu pilsoni". Tādēļ Eiropas pilsoniskajai izglītībai būtu jādiskutē par Eiropas projekta perspektīvu daudzveidību un interešu dažādību.

Par jautājumiem, kas izraisa strīdus zinātnē, politikā un sabiedrībā, kritiski jādiskutē arī pilsoniskās izglītības ietvaros. Eiropeiska mācīšanās nedrīkst būt piesaistīta kādai konkrētai Eiropas politikas koncepcijai (sal., piemēram, *Sander*, 2001).[5]

Eiropas pilsoņu kompetences, attieksmes un mērķi nevar būt orientēti tikai uz vienu vienīgu politiski ekonomisko līmeni.[6] ES daudzlīmeņu sistēmā arī problēmas un problēmu risinājumi ir daudzdimensionāli. Eiropas dimensija būtu jāatklāj saistībā ar aktuālajām sabiedrības, ekonomikas, politikas, ētikas un citām problēmām. Ar šādu problēmorientētu pieeju arī orientācija uz ikdienu kļūst saprotama, un, pretēji dažkārt izteiktajām bažām, tā nav nezinātniska.

Eiropas ikdiena pilsoņiem, jo īpaši jauniešiem, automātiski ir dažādu Eiropas, valsts un vietēja mēroga notikumu un izaicinājumu sajaukums.

---

[3] Sal. Behne, Markus W./Lange, Dirk (2008). Europa vermitteln durch "European Peer-Group Education". Zu einem Konzept der europapolitischen Bildung. In: Jugend für Europa. Deutsche Agentur für das EU-Programm JUGEND IN AKTION (ed.), Europa vermitteln. Handbuch zur europabezogenen Jugendbildung. Bonn, S. 47–54.

[4] Wehling, Hans-Georg (1977). Beutelsbacher Konsens. In: Schiele, Siegfried/Schneider, Herbert (ed.). Das Konsensproblem in der politischen Bildung. Stuttgart.

[5] Sander, Wolfgang (2001). Politik entdecken – Freiheit leben: Neue Lernkulturen in der politischen Bildung. Schwalbach/Ts.

[6] Müller, Ragnar (2006). Wie kann man komplexe Themen wie Globalisierung oder europäische Integration vermitteln? http://online-dissertation.de/globalisierung/vermittlungsprobleme.htm

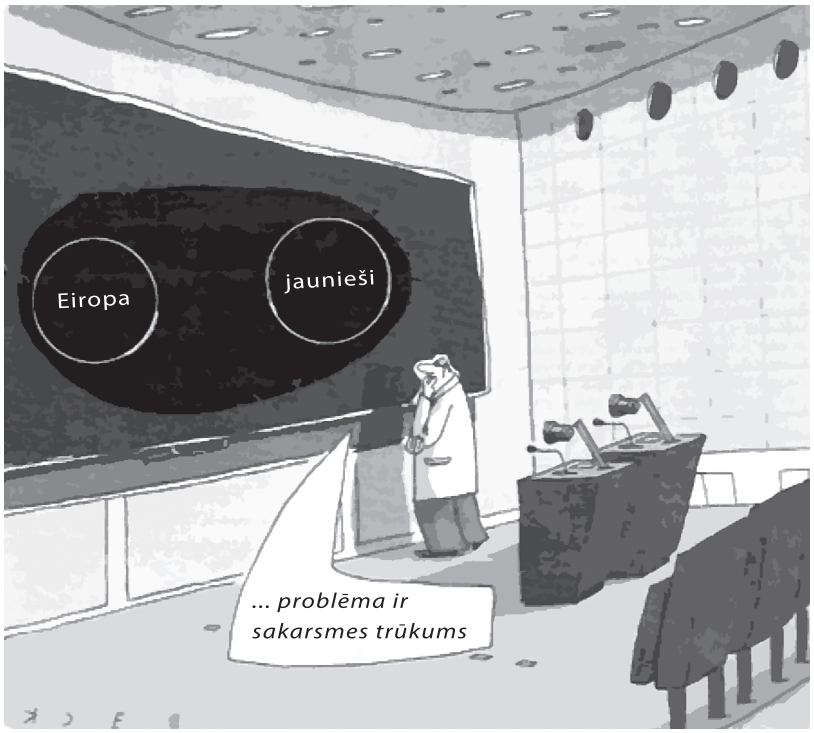

Avots: *BECK* karikatūra, M. V. Bēnes izmaiņas.

Notiek arī Eiropas Parlamenta[7] vēlēšanas, kas savos pamatos neatšķiras no citiem līmeņiem.

Eiropas pilsoniskās izglītības mērķis nav zināšanu uzkrāšana par Eiropu. Drīzāk runa ir par autonomu un sociālu katra indivīda apziņas veidošanu. Eiropas pilsoniskā izglītība, kuras priekšmets ir kolektīva un individuāla eiropeiska pilsoniskā apziņa, var stabilizēt demokrātiju. Pilsoņi ar stabilu, bet komunikatīvi veidojamu apziņu ir spējīgi pārvarēt stereotipus, kā arī pazīt un izmantot dažādas sabiedriskās, politiskās un ekonomiskās līdzdalības iespējas. Tādējādi viņi ir spējīgi un gatavi uz nopietnu un vērā ņemamu pilsonisko līdzdalību. Eiropas demokrātijas perspektīvas vislielākajā mērā ir atkarīgas no eiropiešu pilsoniskās apziņas. Tādēļ Eiropas projekta tālāka demokrātiska attīstība būs veiksmīga tikai tad, ja Eiropas pilsoniskajai izglītībai izdosies izstrādāt ilgtspējīgu un sabiedrībai saprotamu Eiropas pilsoņa tēlu.

Par Eiropas pilsoņa tēliem

Darbs pie pilsoņa tēla attīstīšanas mūsdienās neapšaubāmi ir viens no zīmīgākajiem sociālo zinātņu panākumiem. Kaut arī globālie un Eiropas mēroga procesi jau gadu desmitiem ietekmē sabiedrības, līdzšinējais pilsoņa tēls joprojām ir palicis saistīts ar nacionālo valsti (sal. *Ackermann*, 1998).[8] Pilsoņi tiek uztverti kā "reflektējoši skatītāji", aktīvi pilsoņi, interešu pārstāvji, spēlētāji jaunajā pilsoniskajā sabiedrībā vai iejaukties spējīgi pilsoņi. Tas, ka viņi ir Eiropas Savienības un pasaules pilsoņi, tiek pieminēts tikai garāmejot un bez saturiska precizējuma. Tomēr atšķirības ir būtiskas, jo Vācija, Latvija un Igaunija ir daļa no Eiropas Savienības politiskās sistēmas, un otrādi. No otras puses, sava veida pasaules

[7] Weißeno, Georg (2004). Konturen einer europazentrierten Politikdidaktik. In: Ders. (ed.). Europa verstehen lernen. Eine Aufgabe des Politikunterrichts. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung (Schriftenreihe Bd. 423), S. 108–125.

[8] Ackermann, Paul (1998). Die Bürgerrolle in der Demokratie als Bezugsrahmen für die politische Bildung. In: Breit, Gotthard/Schiele, Siegfried (ed.). Handlungsorientierung im Politikunterricht. Schwalbach/Ts., S. 13–33.

pilsoņa loma šķiet gan pievilcīga, tomēr nepraktiska, jo "pasaulē" nepastāv demokrātiskās līdzdalības struktūras, kas ir neatņemams pilsoniskuma pamatnosacījums.

Arī S. Šīle (*Schiele*, 2008)[9] savā rakstā turas pie līdzīgas, uz nacionālo valsti orientētas, argumentācijas, koncentrējoties tikai uz Vāciju. Diskusiju par dažādajiem pilsoņa tēliem viņš noslēdz, sakot, ka pilsoniskajai izglītībai galvenokārt jābūt vērstai uz lielo "reflektējošo skatītāju" grupu un tai nevajadzētu nodarboties ar ekspertu izglītošanu. Eiropas politikas kontekstā šim uzskatam ar nelieliem ierobežojumiem varētu piekrist.

Šie ierobežojumi attiecas uz Eiropas pilsoņu, respektīvi, jauniešu, kas aug par pilsoņiem, Eiropas politikas kompetenci. Dalībvalstu politiskā sistēma, pateicoties plašsaziņas līdzekļos sniegtajai informācijai, ir pietiekami labi pazīstama, toties pamatzināšanas par ES bieži vien ir nepietiekamas, neraugoties uz to, ka ES ietekmē gandrīz visas dalībvalstu politikas jomas. Būtu tikai pašsaprotami, ja gan reflektējošie skatītāji, gan aktīvie un iejaukties spējīgie pilsoņi ņemtu vērā arī ES. Tādēļ Eiropas pilsoniskās izglītības uzdevums ir tieši iepazīstināt arī ar jēdzieniski un strukturāli sarežģītajiem un nepārskatāmajiem ES pamatiem, neatslīgstot apolitiskās Eiropas studijās.

Sveši jēdzieni un nepārredzama, sarežģīta Eiropa

Politika – vismaz klasiskajā anglosakšu divpartiju sistēmā – ir divu pretējo pušu strīds par labākajiem lēmumiem sociālu, ekonomisku, ekoloģisku un sabiedrisku problēmu risināšanai pasaulē, kas vērsta uz nākotni. Kā boksa mačā kreisie cīnās pret labējiem, un beigās tiesneši (vēlētāji) labāko pasludina par uzvarētāju. Noteikumi visiem ir zināmi, un boksa mačs gandrīz nekad netiek definēts no jauna. Diemžēl Eiropas līmenī pretējās puses nav iespējams tik viegli noteikt, un noteikumu kopums, pēc kura notiek cīņa (boksa mačs), tiek nemitīgi mainīts. Nesens piemērs ir Lisabonas līgums.[10]

Šajā nepārskatāmībā iespējams identificēt četrus problēmu kompleksus (sal. *Detjen*, 2004)[11]: joprojām neskaidrais Eiropas Savienības politiskais un tiesiskais statuss; Eiropas Savienība kā nemitīgi mainīga politiskā sistēma; lēmumu pieņemšanas procesu daudzveidība un sarežģītība un Eiropas Savienība kā saistīta daudzlīmeņu sistēma.

Jautājumu par statusu Lisabonas līgums ir atrisinājis tikai daļēji. Apvienojoties Eiropas Savienībā, ir atcelta Eiropas Kopienu (EK, ieskaitot spēku zaudējušo EOTK līgumu, ar kuru dibināja Eiropas Ogļu un tērauda kopienu, un EAEK līgumu, ar kuru dibināja Eiropas Atomenerģijas kopienu) un abu ES pīlāru – Kopējās ārējās un drošības politikas (KĀDP, 1. pīlārs) un Policijas un tiesu iestāžu sadarbības krimināllietās (2. pīlārs) – paralēlā struktūra. Kaut arī kļuvušas vājākas, pārnacionālās un starpvaldību lēmumu pieņemšanas metodes tomēr paliek spēkā. Turklāt konstitucionālo līgumu papildina Līgums par Eiropas Savienības darbību. Tiem pievienojas Eiropas Ekonomikas zona, Eirozona un Šengenas/Dublinas *acquis*, uz kuriem attiecas savi noteikumi un sfēras.

Pastāvīgas pārmaiņas ir saistītas ar fenomenu, ka politiskās sistēmas un valstis tikai retumis un nedaudz maina savus konstitucionālos pamatus, savukārt ES pēdējo 20 gadu laikā ir veikusi vai veiks

---

[9] Schiele, Siegfried (2008). Elementarisierung politischer Bildung – Überlegungen für ein Konzept. In: Politik unterrichten, issue 1/2008, S. 4–11.

[10] http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2008:115:SOM:DE:HTML
http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2008:115:SOM:ET:HTML
http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ%3AC%3A2008%3A115%3ASOM%3ALV%3AHTML

[11] Detjen, Joachim (2004). "Europäische Unübersichtlichkeiten" – Wie soll die politische Bildung mit der Kompliziertheit der Europäischen Union umgehen? In: Weißeno, Georg (ed.). Europa verstehen lernen. Eine Aufgabe für den Politikunterricht. Bonn, S. 126–143. (BpB-Schriftenreihe Bd. 423).

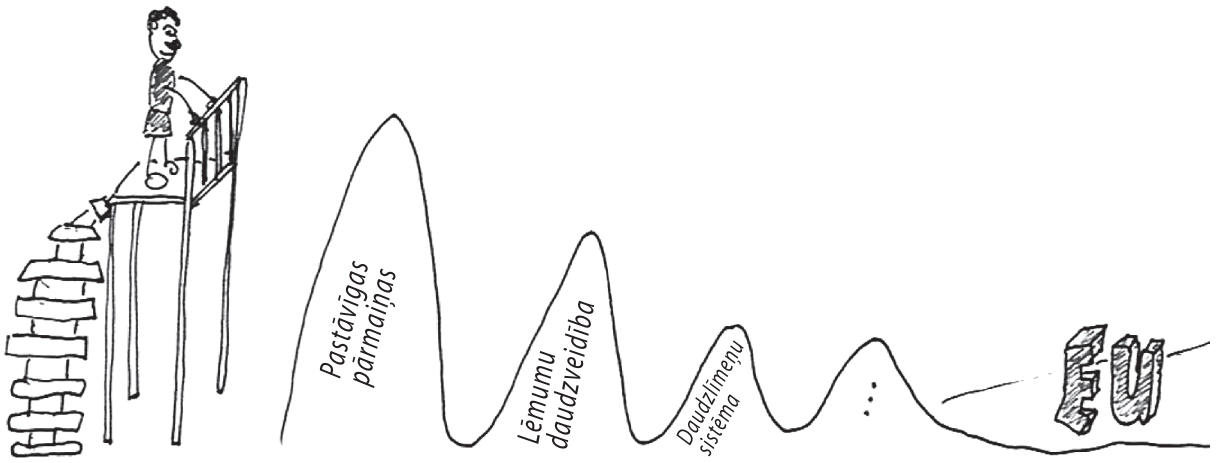

Politiskajai izglītībai vajadzētu nevis palīdzēt atrisināt problēmas, bet būt problēmorientētai.

četras, respektīvi, piecas lielas konstitucionālās reformas un divas, respektīvi, trīs nozīmīgas paplašināšanās. Tas būtiski ierobežo zināšanu noderības laiku.

Lēmumu pieņemšanas procesa daudzveidība un sarežģītība ir cieši saistīta ar statusa jautājumu. Kaut arī jaunie regulējumi ievieš "parasto likumdošanas procedūru", tie tomēr saglabā virkni izņēmumu un nosaka pārejas periodus. Tādējādi lēmumu pieņemšanas metodes ievērojami atšķiras, apgrūtinot mācīšanos pēc pieņemtiem paraugiem, jo iespējams aplūkot tikai daļu realitātes, kas savukārt varētu radīt nepareizu priekšstatu.

Visbeidzot sarežģītā daudzlīmeņu sistēma norāda uz fundamentālu politiski metodisku un sabiedriski didaktisku problēmu. Dalījums iekšpolitikā un ārpolitikā, kā arī nacionālajos un starptautiskajos spēlētājos darbojošos personu un institūciju izpratnē, Eiropas politikas kontekstā ir bezjēdzīgs. Tomēr daudzlīmeņu sistēmu apdraud gan pārāk liela demokrātiskā, gan didaktiskā sarežģītība.

Ja Eiropas pilsoniskā izglītība kā demokrātiskas politiskās izglītības daļa cenšas sasniegt tādu mācīšanās veidu, kura rezultāts būtu nobrieduši pilsoņi, kam piemīt "visaptveroša kritiska lojalitāte, argumentēta spriestspēja un loģiska izpratne" (*DVPB*, 2007)[12], šeit attēlotie problēmu kompleksi jāsaprot kā mācību priekšmets, nevis apgrūtinājums.

Eiropas jauniešu kompetences

Eiropas pilsoniskās izglītības kompetences iespējams strukturēt dažādi. Klasiska politikas didaktikas pieeja ir triāde "spriestspēja", "rīcībspēja" un "mediju kompetences nepārtrauktām mācībām mūža garumā" (sal. *GPJE*, 2004)[13]. Aptverošāka un izteiktāk eiropeiska un starptautiska ir *ELOS* (*Europe as a Learning Environment in Schools*) skolu izglītības tīkla pieeja (*Oonk*, 2007, 88. un sekojošās lpp.)[14], kas ietver šādas sfēras: "Informēts Eiropas pilsonis, kurš spēj piekļūt Eiropai un pasaulei nozīmīgām

[12] DVPB Landesgruppe Niedersachsen (2007). Politische Bildung – Selbstverständnis der DVPB Landesgruppe Niedersachsen. In: Politik unterrichten H. 1/2007, S. 6–17.

[13] GPJE (Gesellschaft für Politikdidaktik und politische Jugend- und Erwachsenenbildung) (2004). Nationale Bildungsstandards für den Fachunterricht in der Politischen Bildung an Schulen. Ein Entwurf, Schwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag.

[14] Oonk, Henk (2007). Internationalisation in primary and secondary education. A theoretical exploration of policy, implementation, effects and research. Alkmaar.

zināšanām, tajās progresēt tās izvērtēt un atbilstoši darboties"; "Konstruktīva sadarbība ar līdzaudžiem no citām valstīm, darbojoties kopējam mērķim vai projektam" un "Efektīva komunikācija Eiropas/starptautiskā vidē". Eiropas pilsoniskajai izglītībai abas pieejas var būt nozīmīgas. Starptautiskajās debatēs vajadzētu pieskarties arī citām, sevišķi neformālajām kompetenču definīcijām. Šeit mēs varam ieskicēt tikai dažus pamatprincipus.

Kopumā iepazīstināšanai ar Eiropas integrāciju jābūt balstītai uz tiem pašiem principiem, kurus izstrādājām attiecībā uz Eiropas pilsonisko izglītību. Turklāt būtu lietderīgi padomāt par to, ka uzdevums nav atbildēt uz jautājumiem, kurus neviens neuzdod. Eiropas pilsonisko izglītību iespējams veidot tikpat rosinošu un orientētu uz rīcību kā citus tematus. Eiropas vēsturi nedrīkst mācīt kā deterministiskas Otrā pasaules kara vai komunistiskās diktatūras sekas, bet gan kā dažādu izaicinājumu, interešu un kompromisu rezultātu ar atvērtu turpmāko virzību. Var diskutēt un būtu jādiskutē arī par atšķirīgiem integrācijas priekšstatiem un alternatīviem rezultātiem. Strīdu par vienotās Eiropas reformēšanu nedrīkstētu izvērst par emocionālām debatēm "par" un "pret" ES. Problēmas, kas saistītas ar reformu nepieciešamību, jāaplūko institucionālo un globālo ekonomisko, sociālo un ekoloģisko izaicinājumu kontekstā. Lēmumi Eiropas daudzlīmeņu sistēmā nav no realitātes attālināti akti, bet gan politisko debašu rezultāts, kas tieši ietekmē jauniešu dzīvi. Mācīšanās no paraugiem šeit var būt tikpat noderīga kā agrīna iepazīstināšana ar Eiropas jaunatnes projektiem un apmaiņas programmām.

Parasti informācija par ES ir veidota atraktīvi un pieejama dažādos veidos. Tomēr praktiski orientētam darbam ar interneta lapām un brošūrām būtu jānotiek, parādot šo mediju lietderību konkrētu uzdevumu risināšanā. Eiropas dimensijas integrāciju, saturiski saistot ar jebkuru iespējamo tematisko kompleksu, nedrīkst pārspīlēt, tādējādi pārslogojot Eiropas pilsonisko izglītību. Visiem Eiropas pilsoniskās izglītības tematiem un mērķiem ir sava specifika, kuru drīkst un vajag pasniegt specifiskā veidā.

Eiropas politisko spēlētāju pazīstamības līmenis, visticamāk, arī nākotnē paliks zems, jo Eiropas publiskā un debašu vide ir pārāk plaša, pārāk mainīga un pārāk koncentrēta uz savas valsts telpu. Tomēr pastāv cerība, ka reflektējošie skatītāji, balstoties uz priekšzināšanām, regulāri skatīsies vērīgāk un iepazīs sejas, vārdus un cilvēkus, un paši kļūs aizvien kompetentāki.

Rezumējošas piezīmes

Krājumā aprakstīto metožu darba tehnikas lielākoties iespējams īstenot ar vienkāršiem līdzekļiem skolā un ārpusskolas darbā, un, pateicoties atvērtībai, tās iespējams integrēt esošajās mācību nodarbībās. Ikvienu aktivitāti/uzdevumu var izmantot arī kā atsevišķu mācību nodarbību. Visu grāmatu vai atsevišķās nodaļas nav nepieciešams izmantot no sākuma līdz beigām.

Metodes un materiālus autori centās strukturēt lietotājam draudzīgā veidā. Protams, visi lietotāji ir aicināti materiālus izmantot radoši. Saīsinot vai koncentrējoties uz mazākām problēmu struktūrām vai kopsakarībām, kā arī pievienojot citu saturu, tiek uzrunātas dažādas mērķgrupas. Pirms katras aktivitātes/uzdevuma atrodamas norādes par ieteicamo vecumu.

Šeit piedāvāto materiālu un metožu mērķis nav aizstāt jau esošo plašo materiālu un metožu klāstu, bet gan to lietderīgi papildināt un dažādot.

1. INFORMĀCIJA

1.1. ES VALSTU GALVASPILSĒTAS

Metode	Vārdu virkne
Mērķi	Iegaumēt ES dalībvalstis un to galvaspilsētas
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 27 Vecums: 13–19
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	• 27 kartītes (A4) • Vienā pusē uzrakstīts valsts nosaukums • Otrā pusē uzrakstīta šīs valsts galvaspilsēta • ES kontūrkarte
Apraksts	• Dalībnieki sēž aplī, un katram ir kartīte ar vienas ES valsts nosaukumu. Šī puse tiek rādīta pārējiem dalībniekiem. • Pirmais skolēns nosauc valsti, kas rakstīta uz viņa kartītes, un tās galvaspilsētu (tomēr puse, kurā rakstīts galvaspilsētas nosaukums, pārējiem netiek rādīta). • Otrais skolēns turpina, nosaucot valsti, kas rakstīta uz viņa kartītes, un tās galvaspilsētu. Pēc tam viņš atkārto pirmās valsts un tās galvaspilsētas nosaukumu. • Trešais nosauc savu valsti un tās galvaspilsētu un atkārto divas iepriekšējās valstis un to galvaspilsētas utt. • Kad aplis ir noslēdzies vienā virzienā, tas pats process no otra gala tiek atkārtots pretējā virzienā. • Apmēram pēc 20 minūtēm visi dalībnieki atcerēsies gandrīz visas 27 dalībvalstis un to galvaspilsētas. • Dalībnieki saņem Eiropas kontūrkarti un ieraksta tajā valstis un to galvaspilsētas.
Atgriezeniskā saite	Dalībnieki iepazīstina pārējos ar valstīm, kuras ir apmeklējuši vai vēlētos apmeklēt, kā arī dalās savos iespaidos un emocijās par šo apmeklējumu un valsti.

DARBA LAPA 1.1.

Nepieciešamās kartītes: Apvienotā Karaliste/Londona, Austrija/Vīne, Beļģija/Brisele, Bulgārija/Sofija, Čehija/Prāga, Dānija/Kopenhāgena, Francija/Parīze, Grieķija/Atēnas, Igaunija/Tallina, Īrija/Dublina, Itālija/Roma, Kipra/Nikosija, Latvija/Rīga, Lietuva/Viļņa, Luksemburga/Luksemburga, Malta/Valleta, Nīderlande/Amsterdama, Polija/Varšava, Portugāle/Lisabona, Rumānija/Bukareste, Slovākija/Bratislava, Slovēnija/Ļubļana, Somija/Helsinki, Spānija/Madride, Ungārija/Budapešta, Vācija/Berlīne, Zviedrija/Stokholma.

1.2. ES VĒSTURES ZIŅAS

Metode	Teksta interpretācija, vizualizēšana
Mērķi	Padziļināt zināšanas par pavērsiena punktiem ES vēsturē
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 15–19
Ilgums	90 minūšu
Nepieciešamie materiāli	• Papīrs, marķieri, zīmuļi, krītiņi, šķēres, līme • Avīzes • Datori ar interneta pieslēgumu/drukātas informācijas lapas
Apraksts	• Dalībniekus iedala grupās pa četri, katra grupa saņem dienas avīzi. Dalībniekus lūdz nosaukt galvenos avīzes un avīžraksta elementus. • Elementus uzraksta uz tāfeles (piemēram, īss, koncentrēts un viegli iegaumējams virsraksts, raksta autors, fotogrāfija un tās paraksts). • Skolotājs izdala materiālus par dažādiem notikumiem ES vēsturē – katra grupa saņem citu notikumu, piemēram, ES veidošanās pirmsākumi, pirmā ES paplašināšanās, Berlīnes mūra gāšana. Grupu uzdevums ir sagatavot rakstu par katru notikumu (dienas avīzes pirmā lappuse) – izvēlēties virsrakstu, atrast piemērotu fotogrāfiju, uzrakstīt tekstu (gan par notikumu, gan īsumā arī par sociāli ekonomisko situāciju). Katra grupa sagatavo vienu rakstu/lappusi avīzē "ES vēsture". Skolotājam būtu jāatgādina veiksmīga grupu darba pamatprincipi – uzdevumu sadale, laika plānošana utt.
Atgriezeniskā saite	Katra grupa īsumā prezentē savu rakstu/lappusi un piesprauž to pie tāfeles, tādējādi veidojot ES vēstures laika līniju (atzīmējot notikumus, par kuriem viņi, pildot uzdevumu, diskutēja). Iespējamie jautājumi diskusijai: • Kuri notikumi risinājās jūsu dzīves laikā? • Kuri notikumi jums šķiet visnozīmīgākie jūsu valstij?

Informācija 1.2.

Avīžu rakstos parasti aplūkoti jaunākie notikumi, informācija un sabiedrību interesējoši temati, piemēram, slavenības un sports. Zem galvenā virsraksta, kurš rakstīts lieliem burtiem un kura uzdevums ir piesaistīt lasītāja uzmanību, raksta apakšvirsraksts vienā teikumā informē lasītājus par būtiskāko. Pēc tam tiek sniegta detalizētāka informācija. Atkarībā no avīzes stila informācija tiek izklāstīta vai nu plašāk, vai īsāk.

ES vēsture:
http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_lv.htm

1.3. PASTKARTES NO EIROPAS

Metode	Prāta vētra, grupu darbs, vizualizēšana
Mērķi	• Veicināt izpratni par ES dalībvalstīm un to raksturīgajām iezīmēm • Izprast dažādības vērtību
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 13–16
Ilgums	30 minūšu
Nepieciešamie materiāli	• Eiropas karte • Papīrs, krītiņi, zīmuļi • Datori ar interneta pieslēgumu vai drukāti valstu apraksti
Apraksts	• Uzdevuma sākumā dalībniekus lūdz nosaukt dažas lietas, ko viņi izmantotu, lai citu valstu pārstāvjus iepazīstinātu ar Latviju vai Igauniju, piemēram, maizi, Baltijas jūru, valodu utt. Tās uzraksta uz tāfeles, veidojot atslēgvārdu "mākoni". Tad savstarpēji saistītus vai līdzīgus vārdus savieno ar līnijām, tādējādi izceļot būtiskākos aspektus, kurus var izmantot valsts raksturošanai (ir svarīgi minēt dažādus raksturīgāko iezīmju līmeņus – sk. tālāk). • Dalībniekus iedala grupās pa 2 līdz 3 cilvēkiem (katra grupa saņem 2 līdz 4 valstu aprakstus). Grupas dalībniekus lūdz iedomāties, ka viņi apmeklē attiecīgās valstis un raksta pastkarti draugiem uz mājām. Pastkartē dalībniekiem jāmin valsts raksturīgākās iezīmes. • Dalībnieki prezentē savas pastkartes pārējām grupām tādā secībā, kādā valstis pievienojušās ES, vai arī paši nosaka secību, kādā prezentēs savus darbus, un prezentācijas laikā neatklāj valsts nosaukumu. To pēc prezentācijas jāuzmin pārējo grupu dalībniekiem.
Atgriezeniskā saite	Pēc katras valsts prezentācijas dalībnieki apmainās idejām par to, ko no katras valsts varētu pārņemt, ko varētu mācīties un ko būtu interesanti izzināt padziļināti.

Informācija 1.3.

Valstu apraksti atrodami:
http://europa.eu/about-eu/27-member-countries/index_lv.htm
http://www.es.gov.lv/lat/publikacijas/?doc=561

1.4. ES ĢEOGRĀFISKĀ KARTE

Metode	ES kartes izveide
Mērķi	• Apgūt ES karti • Zināt kandidātvalstis
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 20 + Vecums: 13–19
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Kartītes ar Eiropas valstu nosaukumiem
Apraksts	• Dalībnieki spēlē spēli, kas saucas “Mūsu klase ir Eiropas karte”. Katrs skolēns saņem kartīti ar vienas valsts nosaukumu. Tiek noteikts, kur klases telpā simboliski būs ziemeļi/dienvidi/rietumi/austrumi. • Dalībniekiem klasē jāatrod savas valsts pareizā atrašanās vieta. Ja nepieciešams, skolotājs viņiem palīdz. Pēc tam kad ir atrasta īstā vieta, dalībnieki jautā saviem kaimiņiem, kuru valsti viņi pārstāv, kā arī par šīs valsts dalību ES un par tās likumiem. • Dalībnieki ar saviem kaimiņiem diskutē par attiecībām ar kaimiņvalsti. • Dalībnieki apsēžas, un skolotājs uzdod papildu jautājumus, piemēram, cik kaimiņu ir Vācijai, kā šīs valstis sauc, utt.
Atgriezeniskā saite	Mājasdarbs (esejas temats): kā valstis atrod kopīgas vērtības?

Informācija 1.4.

http://europa.eu/about-eu/27-member-countries/index_lv.htm

1.5. ES INSTITŪCIJAS

Metode	Preses konference
Mērķi	Izprast, kā darbojas ES institūcijas
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 15–25 Vecums: 13–19
Ilgums	90 minūšu
Nepieciešamie materiāli	• Internets • Grāmatas • Galds preses konferences simulācijai
Apraksts	• Dalībniekus iedala grupās, katra grupa pārstāv vienu ES institūciju, piemēram, Eiropas Komisiju vai Eiropas Parlamentu utt. Dalībnieki izmanto internetu un grāmatas, lai iegūtu informāciju par savu institūciju. • Nākamajā nodarbībā katra grupa prezentē savu institūciju, sēžot pie galda klases priekšā. Pārējie dalībnieki tēlo žurnālistus. Pie galda sēdošā grupa raksturo savu institūciju un atbild uz žurnālistu jautājumiem. Preses konferenci vada skolotājs, kurš arī kontrolē laiku. Viens jautājums vai atbilde nedrīkst būt garāki par 1 minūti.
Atgriezeniskā saite	Mājasdarbs: katra grupa sastāda krustvārdu mīklu par savu tematu un dod to atminēt pārējām grupām, piemēram: 2007. gada 13. decembrī ES dalībvalstis parakstīja līgumu, kas sākotnēji tika saukts par Reformu līgumu. Šodien to dēvē pilsētas vārdā, kurā tas tika parakstīts. Nosauciet, lūdzu, pilsētu. Atbilde: Lisabona. Kā sauc vietu, kur noslēgta vienošanās, kas atceļ iekšējo robežkontroli starp līgumu parakstījušajām valstīm? Atbilde: Šengena.

Informācija 1.5.

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_lv.htm

1.6. FAKTI PAR ES/DALĪBVALSTIS

Metode	Alfabēta secībā pa apli
Mērķi	Palīdzēt atklāt pamatinformāciju par tematu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–19 Vecums: 13–19
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Lapas ar alfabētu
Apraksts	• Dalībniekus iedala grupās pa trim. • Viņiem dod 15 minūtes laika, lai aizpildītu tabulu ar informāciju par ES vēsturi. • Katrai informācijas vienībai jāsākas ar noteiktu alfabēta burtu. • Uzvar tā grupa, kas vispilnīgāk aizpildījusi tabulu. Beigās uzvarētājas grupas pārstāvis prezentē informāciju. Pārējie to var papildināt, ja nepieciešams.
Atgriezeniskā saite	Atrodiet papildinformāciju, piemēram, personas vārdu utt.

Informācija 1.6.

Piemēram, burts "U" – Ungārija, galvaspilsēta Budapešta, ES dalībvalsts kopš 2004. gada, utt. "P" – paplašināšanās: 20. gadsimta 50. gadu beigās ES bija tikai sešas dalībvalstis. Pašlaik to ir 27. ES dalībvalstu skaita palielināšanos dēvē par paplašināšanos, un tā ir notikusi vairākas reizes.

DARBA LAPA 1.6.

A	Ā	B
C	Č	D
E	Ē	F
G	Ģ	H
I	Ī	J
K	Ķ	L
Ļ	M	N
Ņ	O	P
R	S	Š
T	U	Ū
V	Z	Ž

1.7. ES KOPĒJĀS POLITIKAS JOMAS

Metode	Kolāžas izveide
Mērķi	Analizēt un atrast jomas, par kurām Eiropas valstis ES līmenī lemj kopīgi
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 15–19
Ilgums	90 minūšu
Nepieciešamie materiāli	• Datorklase • Laikraksti, žurnāli • Līme, šķēres, lielas papīra lapas, marķieri
Apraksts	• Pirmajā nodarbībā dalībniekus iedala grupās pa trim vai četriem. Katra grupa izvēlas vai saņem vienu no ES politikas jomām (sk. informāciju). • Izmantojot tālāk minēto tīmekļa vietni un citus avotus, dalībnieki izdrukā un pieraksta vissvarīgāko informāciju par savu tematu. • Otrajā nodarbībā katra grupa izveido kolāžu. Grupa saņem materiālus (žurnālus, laikrakstus un citus materiālus, ko atnesis skolotājs un dalībnieki). Dalībnieki izgriež un līmē attēlus, raksta virsrakstus un tekstus. Kad darbs pabeigts, katras grupas pārstāvis to prezentē, sniedzot nepieciešamos skaidrojumus un komentārus. Tiek izvēlēts labākais darbs.
Atgriezeniskā saite	Labāko darbu nosaka, diskutējot un balsojot. Klasē iespējams diskutēt par kopējās politikas nozīmīgumu: • Kādēļ pastāv nepieciešamība šos jautājumus aplūkot ES līmenī? • Kādēļ šo jautājumu risināšana reģiona vai valsts līmenī varētu būt nepietiekama? • Kura politikas joma jums šķiet vissvarīgākā un kāpēc?

Informācija 1.7.

http://europa.eu/pol/index_lv.htm

KOPĒJĀS POLITIKAS JOMAS

1. Lauksaimniecības politika
2. Zivsaimniecības politika
3. Mežsaimniecības politika
4. Reģionālā politika
5. Transporta politika
6. Transeiropas tīkli
7. Rūpniecības politika
8. Sociālā un nodarbinātības politika
9. Vides politika
10. Patērētāju aizsardzība un sabiedrības veselība
11. Sadarbība tieslietās un iekšlietās
12. Enerģētikas politika
13. Pētniecības un tehnoloģiskās attīstības politika
14. Mazie un vidējie uzņēmumi
15. Tūrisms
16. Izglītības, apmācības un jaunatnes politika
17. Kultūras politika

1.8. HRONOLOĢIJA – ATSKATS PAGĀTNĒ

Metode	Iepazīstināšanas metode
Mērķi	Iepazīšanās ar tematu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 16 +
Ilgums	75–90 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Vairāki komplekti ar 20 iepriekš sagatavotām kartītēm, tukšas kartītes pašu dalībnieku dzīves notikumiem, zīmuļi un kontrolsaraksts
Apraksts	• No kartīšu komplekta, kas sastāv no 20 kartītēm ar gadaskaitļiem un notikumiem, kuri saistīti ar politiku, tehniku un sociāliem jautājumiem, dalībniekiem jāizveido laika līnija. Laika līniju dalībnieki var papildināt ar kartītēm, kurās atzīmēti svarīgi notikumi no viņu pašu dzīves. Atskats vēsturē palīdz veidot izpratni par politisko, tehnisko un sociālo procesu ilgumu. Tas ir lielisks pamats diskusijām, lai jau no paša sākuma veicinātu izpratni par vēstures faktiem. • Dalībniekus iedala mazās grupās. Grupu uzdevums ir sakārtot notikumus hronoloģiskā secībā un eventuāli papildināt tos ar notikumiem no savas dzīves. Pēc tam rezultātus salīdzina ar kontrolsarakstu.
Atgriezeniskā saite	Rezultātu prezentācija notiek plēnumā. Grupas koncentrējas uz trīs būtiskām atziņām, kas gūtas, veidojot vai labojot laika līniju. Līdzās datumiem var izmantot attēlus, citātus vai simbolus. Attēli, kas saistīti ar ES, plašā izvēlē atrodami Eiropas Savienības attēlu galerijā: http://europa.eu

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 1.8.

Ieteikumi iekļaujamiem notikumiem

Pirmā pasaules kara sākums – 1914.
Igaunija pirmo reizi vēsturē pasludina neatkarību – 24.02.1918.
Latvijas Republikas proklamēšana – 18.11.1918.
Izgudrots televizors –1920.
Igaunijā notiek militārs komunistu pučs, ko vada no Maskavas – 01.12.1924.
Igaunijas valsts vecākais Konstantīns Petss sagrābj varu valstī – 12.03.1934.
Izgudrots dators – 1938.
Molotova–Ribentropa pakts – 23.08.1939.
Padomju okupācija Baltijas valstīs – 1940.
Vācu okupācija Baltijas valstīs – 1941–1944.
Padomju okupācija Baltijas valstīs turpinās – 1944.
Otrā pasaules kara beigas – 1945.
Baltijas valstu iedzīvotāju masu deportācijas – 1949. gada marts.
Pirmās atomelektrostacijas atklāšana – 1954.
Izgudrota kontracepcijas tablete – 1961.
Uz kino ekrāniem parādās pirmā filma par Džeimsu Bondu – 1962.
Veiksmīgi darbojas pirmais lāzerprinteris – 1971.
"*Greenpeace*" dibināšana – 1971.
Izgudrots *CD* – 1980.
Berlīnes mūra krišana – 09.11.1989.
"Baltijas ceļš" – cilvēku ķēde cauri Baltijas valstīm – 23.08.1989.
Latvijas Republikas neatkarības atjaunošana – 04.05.1990.
Igaunijas PSR Augstākā Padome pasludina Igaunijas neatkarību – 20.08.1991.
Padomju Savienība atzīst Baltijas valstu neatkarību – 06.09.1991.
Igaunija kļūst par Apvienoto Nāciju Organizācijas locekli – 17.09.1991.
Igaunija kļūst par Eiropas Padomes locekli – 14.05.1993.
Igauniju atstāj pēdējās Krievijas karaspēka vienības – 31.08.1994.
Izdod pirmo *Skype ("Sky peer-to-peer")* publisko beta versiju – 2003.
Latvija un Igaunija kļūst par Eiropas Savienības dalībvalstīm – 2004.

Notikumi, kas attiecas tikai uz Eiropas politiku

Vinstons Čērčils aicina dibināt Eiropas Savienotās Valstis – 19.09.1946.
Eiropas Padomes dibināšana Londonā – 05.05.1949.
Spēkā stājas Romas līgumi – 01.01.1958.
Starp Eiropas Kopienas dalībvalstīm tiek atcelta muitas nodeva – 01.07.1968.
Dalībvalstis nodod Eiropas Kopienai kompetences ārējās tirdzniecības politikā – 01.01.1970.
Eiropas Kopienai pievienojas Apvienotā Karaliste, Īrija un Dānija – 01.01.1973.
Pirmās tiešās Eiropas Parlamenta vēlēšanas – 07.–10.06.1979.
Grieķija kļūst par Eiropas Kopienas locekli – 01.01.1981.
Grenlandes iedzīvotāji balso par izstāšanos no Eiropas Kopienas – 23.02.1982.
Spānija un Portugāle pievienojas Eiropas Kopienai – 01.01.1986.
Spēkā stājas Vienotais Eiropas akts – 01.07.1987.

Turcija iesniedz pieteikumu par uzņemšanu Eiropas Kopienā – 14.04.1987.
Spēkā stājas Māstrihtas līgums/ES dibināšana – 01.11.1993.
Austrija, Zviedrija un Somija iestājas Eiropas Savienībā – 01.01.1995.
Spēkā stājas Šengenas līgums – 26.03.1995.
Eiropas Savienība un Maroka paraksta asociācijas līgumu – 13.11.1995.
Ekonomikas un monetārās savienības sākums – 01.01.1999.
Spēkā stājas Amsterdamas līgums – 01.05.1999.
Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāju sanāksmē Turcijai piešķir kandidātvalsts statusu – 10.–11.12.1999.
Tiek pieņemta Pamattiesību harta – 07.12.2000.
Tiek pieņemts Nicas līgums – 11.12.2000.
Eiro kā valūtu ievieš 12 valstīs – 01.01.2002.
Darbu sāk Eiropas Konvents – 28.02.2002.
Pieņem lēmumu par paplašināšanos austrumu virzienā – 12.–13.12.2002.
10 Centrālās un Austrumeiropas valstis pievienojas ES (arī Latvija un Igaunija) – 01.05.2004.
Valstu un valdību vadītāji Romā paraksta ES Konstitūciju – 29.10.2004.
Francija un Nīderlande referendumos noraida Konstitūciju – 05.–06.2005.
Rumānija un Bulgārija pievienojas Eiropas Savienībai – 01.01.2007.
27 valstu un valdību vadītāji vienojas par Lisabonas (reformu) līgumu – 18.–19.10.2007.
Spēkā stājas Lisabonas līgums – 01.12.2009.

1.9. ES DARBĪBA PĒC LISABONAS LĪGUMA

Metode	Ekspertu grupa
Mērķi	• Izprast ES institūcijas pēc Lisabonas līguma • Spēt tās izskaidrot
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: līdz 30 dalībniekiem, darbs grupās pa seši Vecums: 15 +
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Tapetes sienasavīzei, flomāsteri
Apraksts	• Dalībniekus lūdz izlasīt tekstu par vienu no institūcijām. • Būtiskākos punktus viņi pieraksta uz tapetes gabala. • Sienasavīzes piestiprina pie sienas (dažādos telpas/klases stūros, dažādās telpās vai gaitenī). • Ekspertu grupu dalībnieki veido jaunas grupas (to skaits atbilst pirmās kārtas grupu skaitam vai izveidoto sienasavīžu skaitam). • Jaunās grupas (katrā no tām ir pa vienam loceklim no sākotnējām grupām) aplūko sienasavīzi, un grupas eksperts detaļās izskaidro redzamo informāciju. • Katru sienasavīzi grupas apspriež trīs līdz piecas minūtes.
Atgriezeniskā saite	• Ko jūs domājat par šo metodi? • Kāda bija sadarbība jūsu grupā? • Ko jūs iemācījāties? • Mājasdarbs: īsumā aprakstiet institūcijas un to funkcijas.

Informācija 1.9.

Lisabonas līgums

Lisabonas līgums tika parakstīts 2007. gada 13. decembrī. Tas stājās spēkā 2009. gada 1. decembrī, kad to bija ratificējušas visas 27 dalībvalstis. Tā galvenie mērķi ir padarīt ES demokrātiskāku, apmierinot Eiropas pilsoņu prasības pēc augstiem atbildības, atklātības, pārredzamības un līdzdalības standartiem, kā arī padarīt ES efektīvāku un spējīgu stāties pretī tādiem mūsdienu globālajiem izaicinājumiem kā klimata pārmaiņas, drošība un ilgtspējīga attīstība.

Vienošanās par Lisabonas līgumu sekoja diskusijām par konstitūciju. "Līgumu par Konstitūciju Eiropai" pieņēma valstu un valdību vadītāji Eiropadomes sanāksmē Briselē 2004. gada 17. un 18. jūnijā un parakstīja Romā 2004. gada 29. oktobrī, bet tas netika ratificēts.

DARBA LAPA 1.9. A

Eiropas Parlaments

Eiropas Parlamentu (EP) ievēl Eiropas Savienības pilsoņi savu interešu pārstāvēšanai. Parlamenta pirmsākumi meklējami pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumos; kopš 1979. gada Eiropas Parlamenta locekļus tiešās vēlēšanās ievēl iedzīvotāji, kurus viņi pārstāv. Vēlēšanas notiek reizi piecos gados. Katram ES pilsonim neatkarīgi no dzīvesvietas ES ir tiesības vēlēt un kandidēt vēlēšanās. Pēdējās vēlēšanas notika 2009. gada jūnijā. Parlaments pauž vairāk nekā 490 miljonu Eiropas Savienības pilsoņu demokrātisko gribu un pārstāv viņu intereses diskusijās ar pārējām ES iestādēm. Parlamentā no visām 27 ES valstīm ir 736 deputāti. Lisabonas līgums noteic, ka maksimālais iespējamais deputātu skaits ir 751. Eiropas Parlamenta locekļi nav sagrupēti pa valstu blokiem, bet gan septiņās Eiropas līmeņa politiskās grupās. Parlamentā ir pārstāvēti visi viedokļi par Eiropas integrāciju – no striktiem federālisma piekritējiem līdz atklātiem eiroskeptiķiem.

Politisko grupu vietu skaits uz 14.07.2009.

Politiskā grupa	Saīsinājums	Vietu skaits
Eiropas Tautas partijas (Kristīgo demokrātu) grupa	*EPP*	265
Eiropas Parlamenta sociālistu un demokrātu progresīvās alianses grupa	*S&D*	184
Eiropas Liberāļu un demokrātu apvienības grupa	*ALDE*	84
Zaļo un Eiropas Brīvās apvienības grupa	*Greens/EFA*	55
Eiropas Konservatīvie un reformisti	*ECR*	55
Ziemeļvalstu Zaļo kreiso spēku konfederālā grupa	*GUE/NGL*	35
Grupa "Brīvības un demokrātijas Eiropa"	*EFD*	32
Pie politiskajām grupām nepiederošie deputāti	*NA*	26
KOPĀ		736

Vietu sadalījums pa valstīm (Parlamenta pilnvaru laiks 2009.–2014. g.)

Apvienotā Karaliste	72	Itālija	72	Slovākija	13
Austrija	17	Kipra	6	Slovēnija	7
Beļģija	22	Latvija	8	Somija	13
Bulgārija	17	Lietuva	12	Spānija	50
Čehija	22	Luksemburga	6	Ungārija	22
Dānija	13	Malta	5	Vācija	99
Francija	72	Nīderlande	25	Zviedrija	18
Grieķija	22	Polija	50		
Igaunija	6	Portugāle	22		
Īrija	12	Rumānija	33	KOPĀ	736

Eiropas Parlamentam ir trīs darba vietas: Briselē (Beļģijā), Luksemburgā un Strasbūrā (Francijā). Luksemburgā atrodas administratīvā pārvalde (ģenerālsekretariāts). Ikmēneša plenārsēdes, kuras apmeklē visi Eiropas Parlamenta locekļi, notiek Strasbūrā un dažkārt arī Briselē. Komitejas plenārsēdes notiek arī Briselē.

Parlamentam ir trīs galvenie uzdevumi:

1. Tas daudzās politikas jomās dala ar Padomi tiesību aktu pieņemšanas pilnvaras. Fakts, ka tā ir tieši ievēlēta struktūra, palīdz nodrošināt Eiropas tiesību aktu demokrātisko likumību.
2. Parlaments veic visu ES iestāžu, jo īpaši Komisijas, demokrātisko uzraudzību. Parlamentam ir tiesības apstiprināt vai noraidīt amatam nominētos komisārus, un tam ir tiesības izteikt neuzticību Komisijai kopumā.
3. Parlaments kopā ar Padomi uzrauga ES budžetu, un tādējādi tas var ietekmēt ES izdevumus. Procedūras beigās Parlaments pieņem vai noraida budžetu kopumā.

Parlamenta darbs ir iedalīts divos posmos:

- Gatavošanās plenārsēdei. To veic Eiropas Parlamenta locekļi dažādās Parlamenta komitejās, kuras specializējas attiecīgajās ES darbības jomās. Diskutējamie jautājumi tiek pārspriesti arī politiskajās grupās.
- Plenārsēde. Šajās sēdēs Parlaments pirms lēmuma pieņemšanas par tekstu kopumā izskata tiesību aktu priekšlikumus un balso par grozījumiem tajos.

Citi darba kārtības jautājumi var ietvert Padomes vai Komisijas paziņojumus vai jautājumus par Eiropas Savienības un pasaules aktualitātēm.

Avots: http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm

DARBA LAPA 1.9. B

Eiropas Savienības Padome

Padome ir Eiropas Savienības galvenā lēmējiestāde. Tāpat kā Eiropas Parlaments, arī Padome ir izveidota ar dibināšanas līgumiem 20. gadsimta 50. gados. Tā pārstāv dalībvalstis, un tās sanāksmēs piedalās viens ministrs no katras ES dalībvalsts valdības. Tas, kuras nozares ministrs piedalīsies konkrētajā sanāksmē, ir atkarīgs no jautājumiem, kas iekļauti darba kārtībā. Ja, piemēram, Padome apspriedīs vides jautājumus, sanāksmi apmeklēs katras ES dalībvalsts vides ministrs un sanāksme tiks dēvēta par Vides padomi. Padomes prezidentūra pēc rotācijas principa mainās reizi sešos mēnešos. Citiem vārdiem, katra ES dalībvalsts pēc kārtas uzņemas Padomes darba kārtības un sanāksmju vadību sešu mēnešu laikā, veicinot tiesību aktu pieņemšanu un politiskos lēmumus un palīdzot rast kompromisus dalībvalstu starpā. Vienīgais izņēmums ir Ārlietu padome, kuru šobrīd vada Eiropas Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos Ketrīna Eštone. Viņa ir galvenā Kopējās ārējās un drošības politikas (KĀDP) koordinatore un pārstāve. Augstā pārstāve vada arī Eiropas Ārējās darbības dienestu (EĀDD), kas ir ES diplomātiskais dienests un atbalsta Augsto pārstāvi. Augstā pārstāve vienlaikus ir arī Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece.

Kopš Lisabonas līguma Padomei ir desmit dažādi sastāvi:

- Vispārējās lietas;
- Ārlietas;
- Ekonomiskie un finanšu jautājumi (*ECOFIN*);
- Sadarbība tieslietās un iekšlietās;
- Nodarbinātība, sociālā politika, veselības un patērētāju jautājumi;
- Konkurētspēja;
- Transports, telekomunikācijas un enerģētika;
- Lauksaimniecība un zivsaimniecība;
- Vide;
- Izglītība, jaunatnes lietas un kultūra.

Katrs ministrs Padomē ir pilnvarots pārstāvēt savu valdību. Citiem vārdiem sakot, ministra paraksts ir visas valdības paraksts. Turklāt katrs Padomes ministrs ir atbildīgs savas valsts parlamenta un tā pārstāvēto pilsoņu priekšā.

Padomei ir šādi galvenie uzdevumi:

1. Pieņemt Eiropas Savienības tiesību aktus; daudzās jomās tiesību aktu pieņemšana notiek kopā ar Eiropas Parlamentu.
2. Koordinēt plašus dalībvalstu ekonomiskās politikas jautājumus.
3. Slēgt starptautiskus nolīgumus starp ES un citām valstīm vai starptautiskām organizācijām.
4. Kopā ar Eiropas Parlamentu apstiprināt ES budžetu.
5. Izstrādāt ES Kopējo ārējo un drošības politiku (KĀDP: sīkāku informāciju sk. iedaļā "Kopējā ārējā un drošības politika"), kas balstīta uz Eiropadomes noteiktām vadlīnijām.

Pārsvarā Padomes darbs notiek Briselē. Katrai ES dalībvalstij ir sava pastāvīga komanda (pārstāvniecība), kura pārstāv šo valsti un tās intereses ES līmenī. Katras pārstāvniecības vadītājs būtībā ir šīs valsts vēstnieks ES. Šie vēstnieki (saukti par pastāvīgajiem pārstāvjiem) reizi nedēļā tiekas Pastāvīgo pārstāvju komitejā (*COREPER*). Šīs komitejas uzdevums ir sagatavot Padomes darbu, izņemot lauksaimniecības jautājumus, kurus risina Īpašā lauksaimniecības komiteja. *COREPER* palīdz vairākas darba grupas, kuru sastāvā ir valstu administrāciju amatpersonas.

Lēmumus Padomē pieņem balsojot. Jo lielāks valsts iedzīvotāju skaits, jo vairāk balsu tai ir, tomēr balsu skaits tiek izsvērts par labu valstīm ar mazāku iedzīvotāju skaitu:

Vācija, Francija, Itālija un Apvienotā Karaliste	29
Spānija un Polija	27
Rumānija	14
Nīderlande	13
Beļģija, Čehija, Grieķija, Ungārija un Portugāle	12
Austrija, Bulgārija un Zviedrija	10
Dānija, Īrija, Lietuva, Slovākija un Somija	7
Kipra, Igaunija, Latvija, Luksemburga un Slovēnija	4
Malta	3
KOPĀ	345

Lielākajā daļā jautājumu Padome pieņem lēmumus ar kvalificētu balsu vairākumu. Kvalificēts vairākums ir panākts, ja priekšlikumu atbalsta vairākums (dažos gadījumos divu trešdaļu vairākums) dalībvalstu un ja "par" ir vismaz 255 balsis, t.i., 73,9% no kopējā balsu skaita. Turklāt jebkura dalībvalsts var pieprasīt apstiprinājumu, ka balsis "par" aptver vismaz 62% no kopējā ES iedzīvotāju skaita. Ja izrādās, ka tā nav, lēmums netiek pieņemts.
Sākot ar 2014. gadu (vēlākais termiņš ir 2019. gads), kvalificētais balsu vairākums būs balstīts uz katras dalībvalsts iedzīvotāju skaitu, un vairākums būs panākts, ja par lēmumu atdoti 55% valstu balsu, kas pārstāv 65% ES iedzīvotāju.

Avots: http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm

DARBA LAPA 1.9. C

Eiropadome

Eiropadomē ir Eiropas Savienības dalībvalstu vai to valdību vadītāji. Eiropadomi izveidoja 1974. gadā, formālu statusu tai piešķīra Vienotais Eiropas akts. Tajā piedalās Komisijas priekšsēdētājs, Savienības Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos; kopš 2009. gada Eiropadomi vada Eiropadomes priekšsēdētājs Hermans van Rompujs. Priekšsēdētāju uz divarpus gadu termiņu ievēl Eiropadome. Eiropadomei jāsapulcējas vismaz reizi sešos mēnešos. Faktiski Eiropadome sanāk vismaz četras reizes gadā, un vajadzības gadījumā tiek sasauktas Eiropadomes ārkārtas sanāksmes.

Šajos sammitos tiek noteikta vispārējā ES politika un risināti jautājumi, kurus nav iespējams atrisināt zemākā līmenī (t.i., ministriem piedaloties parastajās Padomes sanāksmēs). Ņemot vērā Eiropadomes apspriežu nozīmīgumu, tās bieži vien ieilgst līdz vēlam vakaram un piesaista vispārēju plašsaziņas līdzekļu uzmanību.

Eiropadome sniedz impulsu galvenajiem politiskajiem lēmumiem, kas saistīti ar Eiropas integrāciju: līgumu grozījumiem un institūciju izmaiņām, deklarācijām par ārējiem sakariem kopējās ārējās un drošības politikas kontekstā utt. Turklāt krīzes situācijās tā kalpo par diskusiju forumu augstākajā politiskajā līmenī un cenšas atrisināt dalībvalstu domstarpības. Pēc dalībvalstu pārrunām Eiropadome, ievērojot konsensa principu, var pieņemt:

- vadlīnijas, ar kurām Ministru Padomei un Eiropas Komisijai paziņo Eiropadomes prioritātes attiecībā uz Savienības pārvaldību un tās kopējām politikas jomām. Dažkārt tas notiek, nosakot vispārējas politikas vadlīnijas, termiņus un konkrētus mērķus;
- deklarācijas un rezolūcijas, kurās izteikts valstu vai valdības vadītāju viedoklis par kādu specifisku jautājumu.

Eiropadomes galvenā funkcija ir sniegt ES attīstībai nepieciešamos impulsus un nospraust sociālās, ekonomiskās un politiskās vadlīnijas visās Eiropas Savienības darbības jomās gan Eiropas, gan valstu līmenī, tomēr tās vadlīnijas un deklarācijas nav tiesiski saistošas. Lai tās iegūtu tiesisku statusu, tām jāiziet ierastā Kopienas tiesību instrumentu procedūra: Eiropas Komisijas priekšlikums, par kuru balso Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome, pēc tam nepieciešamības gadījumā seko ieviešana valstu līmenī.

Eiropadomei ir būtiska loma, kas ievērojami atšķiras no Eiropas Savienības Padomes lomas – tās locekļi ir dalībvalstu ministri. ES Padome īsteno pilnvaras, ko tai piešķir Līgums, arī Kopienas tiesību aktu pieņemšanu, un tā ir pakļauta Eiropas Kopienu tiesas kontrolei.

Avots: http://europa.eu/european-council/glance/index_en.htm

DARBA LAPA 1.9. D

Eiropas Komisija

Komisija ir politiski neatkarīga no valstu valdībām. Tā pārstāv un aizstāv ES kā vienota veseluma intereses. Tā ierosina tiesību aktu priekšlikumus, kurus tā iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei. Tā ir arī ES izpildvara – citiem vārdiem sakot, tā ir atbildīga par Parlamenta un Padomes lēmumu īstenošanu. Tas nozīmē ES darbības vadību ikdienā – tās politikas un programmu īstenošanu un tās līdzekļu izmantošanu. Tāpat kā Parlaments un Padome, Eiropas Komisija tika izveidota 20. gadsimta piecdesmitajos gados ar Eiropas Savienības dibināšanas līgumiem.

Komisija sastāv no 27 locekļiem – pa vienam no katras ES dalībvalsts. Terminu "Komisija" lieto divās nozīmēs. Pirmkārt, tas attiecas uz cilvēku grupu no visām ES dalībvalstīm, kas ir iecelti amatā, lai vadītu iestādi un pieņemtu lēmumus. Otrkārt, termins "Komisija" attiecas uz pašu iestādi un darbiniekiem, kas tajā strādā. Neoficiāli Komisijas locekļus sauc par komisāriem. Viens no Komisijas priekšsēdētāja vietniekiem ir Savienības Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos, kas vada arī Ārlietu padomi. Visi komisāri ir ieņēmuši politiskus amatus savās valstīs, un daudzi ir bijuši valdību ministri, taču kā Komisijas locekļi viņi darbojas visas Eiropas Savienības interesēs, nesaņemot norādījumus no valstu valdībām.

Jaunu Komisiju ieceļ ik pēc pieciem gadiem, sešu mēnešu laikā pēc Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Procedūra ir šāda: dalībvalstu valdības kopīgi vienojas, ko izraudzīties jaunās Komisijas priekšsēdētāja amatam. Pēc tam Komisijas priekšsēdētāja amata kandidātu apstiprina Parlaments. Komisijas priekšsēdētāja amata kandidāts, apspriežoties ar dalībvalstu valdībām, izraugās citus Komisijas locekļus. Padome ar kvalificētu balsu vairākumu apstiprina kandidātu sarakstu un iesniedz to apstiprināšanai Eiropas Parlamentā. Pēc intervijas ar katru kandidātu Parlaments balso par visiem kandidātiem kopumā. Jauno Komisiju oficiāli ieceļ ES Padome ar kvalificētu balsu vairākumu pēc Parlamenta apstiprinājuma balsojuma.

Komisija ir politiski atbildīga Parlamenta priekšā, kuram ir tiesības Komisiju atlaist, pieņemot priekšlikumu izteikt tai neuzticību. Priekšsēdētājam ar pārējo komisāru piekrišanu ir arī tiesības pieprasīt atsevišķu komisijas locekļu atkāpšanos no amata. Komisija apmeklē visas Parlamenta sēdes, kurās tai ir jāizskaidro un jāpamato sava politika. Komisija arī regulāri atbild uz Parlamenta locekļu rakstiskiem un mutiskiem jautājumiem.

Komisijas galvenā mītne atrodas Briselē (Beļģijā), taču tai ir biroji arī Luksemburgā, pārstāvniecības visās ES dalībvalstīs un delegācijas daudzu valstu galvaspilsētās visā pasaulē. Komisijas ikdienas darbu veic administratīvās amatpersonas, eksperti, tulki, tulkotāji un sekretariāta darbinieki. Tie ir aptuveni 23 000 Eiropas civildienesta ierēdņu. Tas var likties ļoti daudz, taču šis skaitlis patiesībā ir mazāks par personāla skaitu lielākajā daļā no vidēju Eiropas pilsētu pašvaldībām.

Eiropas Komisijas četras galvenās funkcijas ir šādas:

1) ierosināt tiesību aktu priekšlikumus Parlamentā un Padomē;
2) pārvaldīt un īstenot ES politiku un budžetu;
3) īstenot Eiropas tiesību aktus (kopā ar Eiropas Kopienu tiesu);
4) pārstāvēt Eiropas Savienību starptautiskā arēnā, piemēram, sarunās par nolīgumiem starp ES un citām valstīm.

Komisija tiekas reizi nedēļā, parasti tas notiek trešdienās Briselē. Par katru darba kārtības jautājumu ziņo komisārs, kurš ir atbildīgs par attiecīgo politikas jomu, un komisāri pieņem kopīgu lēmumu.
Komisijas personāls ir sadalīts struktūrvienībās, kuras sauc par ģenerāldirektorātiem (ĢD). Katrs ģenerāldirektorāts ir atbildīgs par noteiktu politikas jomu, un katru ģenerāldirektorātu vada ģenerāldirektors, kurš ir pakļauts vienam no komisāriem. Ģenerālsekretariāts nodrošina vispārēju koordināciju, tas vada arī iknedēļas Komisijas sanāksmes. Tās vada ģenerālsekretārs, kas ir tieši pakļauts Komisijas priekšsēdētājam. Ģenerāldirektorāti izstrādā Komisijas tiesību aktu priekšlikumus, taču šie priekšlikumi tiek atzīti oficiāli tikai tad, kad Komisija tos pieņem savā iknedēļas sanāksmē.

Avots: http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm

DARBA LAPA 1.9. E

Eiropas Kopienu tiesa

Eiropas Kopienu tiesa (bieži vien saukta vienkārši par Tiesu) tika izveidota 1952. gadā ar Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgumu. Tā atrodas Luksemburgā. Tās pienākums ir nodrošināt, lai ES tiesību akti visās dalībvalstīs tiktu interpretēti un piemēroti vienādi, lai likums ir visiem vienāds. Piemēram, tā nodrošina, lai ES dalībvalstu tiesas nepieņemtu atšķirīgus lēmumus par to pašu jautājumu. Eiropas Kopienu tiesa pārliecinās, ka ES dalībvalstis un iestādes strādā atbilstoši tiesību aktiem. Tiesa ir pilnvarota risināt juridiskos strīdus starp dalībvalstīm, ES iestādēm, uzņēmumiem un privātpersonām. Tiesā darbojas viens tiesnesis no katras dalībvalsts, un tādējādi tiek pārstāvētas visu 27 ES valstu tiesību sistēmas. Taču, lai nodrošinātu darba efektivitāti, Tiesā reti piedalās visi tiesneši. Tiesu iespējams sasaukt virspalātas sastāvā, kurā ir 13 tiesneši, vai palātās, kurās ir pieci vai trīs tiesneši. Tiesai palīdz astoņi ģenerāladvokāti. To uzdevums ir sniegt pamatotus viedokļus par Tiesā izskatīšanai iesniegtajām lietām. Viņiem tas jādara publiski un objektīvi.

Tiesneši un ģenerāladvokāti ir cilvēki, kuru objektivitāte nav apšaubāma. Viņiem ir tāda kvalifikācija vai kompetence, kas ir nepieciešama, lai tos ieceltu augstākajos tiesas amatos mītnes zemē. Viņi tiek iecelti amatā, vienojoties dalībvalstu valdībām. Katra no šīm amatpersonām tiek iecelta amatā uz sešiem gadiem, un pēc šā termiņa beigām tās amata pilnvaras var pagarināt.

Eiropas Kopienu tiesai ir priekšsēdētājs, kuru uz trīs gadu termiņu, ko var atjaunot, amatā ieceļ viņa kolēģi tiesneši. Tiesa pieņem nolēmumus par tajā izskatīšanai iesniegtajām lietām. Visbiežāk iesniedz piecu veidu lietas:

1) prasības pēc prejudiciāla nolēmuma;
2) prasības par saistību nepildīšanu;
3) prasības par anulēšanu;
4) prasības par bezdarbību;
5) prasības par kaitējumu.

Lietas iesniedz reģistrēšanai, un katrai lietai norīko konkrētu tiesnesi un ģenerāladvokātu. Turpmākā procedūra notiek divos posmos: vispirms rakstiskā un pēc tam mutiskā daļa.

Tiesas nolēmumi tiek pieņemti pēc vairākuma principa un tiek paziņoti lietas atklātajā izskatīšanā. Nevienprātīgi viedokļi netiek publiskoti. Lēmumi tiek publicēti to pieņemšanas dienā. Pirmās instances tiesā procedūra ir līdzīga, tikai tajā ģenerāladvokāti nesniedz atzinumu.

Avots: http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm

DARBA LAPA 1.9. F

Padomdevējas iestādes

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (ESK) tika izveidota 1957. gadā ar Romas līgumu; tā ir padomdevēja iestāde, kas pārstāv darba devējus, arodbiedrības, lauksaimniekus, patērētājus un citas interešu grupas, kuras veido "organizētu pilsonisko sabiedrību". Tā pārstāv sabiedrības viedokļus un aizstāv tās intereses politikas apspriešanā ar Komisiju, Padomi un Eiropas Parlamentu. ESK ir tilts starp Eiropas Savienību un tās iedzīvotājiem, un tā veicina daudz aktīvākas, visaptverošākas un tādējādi daudz demokrātiskākas sabiedrības veidošanos Eiropā.

Komiteja ir ES lēmumu pieņemšanas procesa neatņemama sastāvdaļa – ar to jāapspriežas pirms lēmumu pieņemšanas par ekonomikas un sociālo politiku. Tā var pati pēc savas iniciatīvas vai pēc citas ES iestādes pieprasījuma sniegt atzinumus arī par citiem jautājumiem. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejā (ESK) darbojas 344 locekļi – katras pārstāvētās ES dalībvalsts locekļu skaits aptuveni atspoguļo tās iedzīvotāju skaitu. Komitejas locekļus izvirza ES valdības, taču viņi ir politiski pilnīgi neatkarīgi. Viņi tiek iecelti amatā uz pieciem gadiem ar iespēju šo termiņu atjaunot. Komiteja tiekas plenārsēdēs, un tās apspriedes sagatavo sešas apakškomitejas, kuras sauc arī par nodaļām – katra nodaļa strādā ar konkrētu politikas jomu. Tā ievēl savu priekšsēdētāju un divus priekšsēdētāja vietniekus uz divu gadu termiņu. 2010. gada janvārī par priekšsēdētāju tika ievēlēts Dimitris Dimitriadis.

Reģionu komiteja

Reģionu komiteja tika izveidota 1994. gadā ar Līgumu par Eiropas Savienību, un šī komiteja ir padomdevēja iestāde, kurā darbojas Eiropas reģionālo un vietējo iestāžu pārstāvji. Ar Reģionu komiteju ir jāapspriežas, pirms tiek pieņemti ES lēmumi par jautājumiem, kas skar vietējo un reģionālo pārvaldību, piemēram, reģionālo politiku, vidi, izglītību un transportu. Komitejā ir 344 locekļi. Katras pārstāvētās ES dalībvalsts locekļu skaits aptuveni atbilst tās iedzīvotāju skaitam. Reģionu komiteju uzskata par Eiropas Savienības daudzlīmeņu politiskās sistēmas trešo līmeni.

Komitejas locekļi ir ievēlēti pašvaldību vai reģionu politiķi, kas bieži vien ir reģionu vadītāji vai lielu pilsētu mēri. Komitejas locekļus izvirza ES valdības, taču viņi ir pilnīgi politiski neatkarīgi. Eiropas Savienības Padome ieceļ viņus amatā uz pieciem gadiem, un šo termiņu var pagarināt. Viņiem ir jābūt mandātam no iestādēm, kuras tie pārstāv, vai jābūt politiski atbildīgiem tām. Mersedesa Breso**,** Pjemontas reģiona padomes priekšsēdētāja no Itālijas, 2010. gada pavasarī tika ievēlēta par Reģionu komitejas priekšsēdētāju.

Avots: http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm

2. LĪDZDALĪBA

2.1. KĀDĒĻ MAN BŪTU JĀBALSO?

Metode	Diskusiju karuselis
Mērķi	• Apzināties argumentus par un pret dalību vēlēšanās, īpaši Eiropas Parlamenta vēlēšanās • Mācīties izteikt savas domas un argumentus ļoti ierobežotā laika posmā
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 12 vai vairāk (jābūt pāra skaitlim), dalībnieku nepārskaitļa gadījumā viens ārējā apļa krēsls paredzēts novērotājam, kurš pieraksta interesantākās atziņas plenārdiskusijas laikā. Vecums: 17 +
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Diskusijas temati, vieta dubultam krēslu aplim
Apraksts	• Atkarībā no dalībnieku skaita krēslus izvieto iekšējā un ārējā aplī. Krēslus sakārto tā, lai katram dalībniekam būtu tiešs pārinieks un viņi atrastos ar seju viens pret otru. Visi dalībnieki apsēžas. Pretimsēdētājs būs diskusijas partneris nākamās 1,5 minūtes. Tematu pateiks skolotājs. • Skolotājs nosauc pirmo tematu (ieteikumus skatīt darba lapā). Viņš brīdina diskusijas dalībniekus, ka katra sesija beigsies ar skaidru skaņas signālu un tai sekos īss izvērtējums (pēc katras sesijas būtu jāiepazīstina ar vismaz 2–4 komentāriem vai idejām). • Interesantu ideju gadījumā dalībnieki drīkst uzdot jautājumus un sniegt īsus komentārus. Skolotāja uzdoto 5–7 jautājumu apspriešanas laikā katram dalībniekam vismaz vienu reizi jāiepazīstina ar savu viedokli. Skolotājs vai dalībnieks, kurš skolēnu nepārskaitļa gadījumā ir novērotāja lomā, var pierakstīt dažas svarīgākās atziņas un idejas, kuras būtu vērts apspriest turpmākajās diskusijās (nerakstiet uz tāfeles, jo tas var negatīvi iedarboties uz spēles dinamiku un raksturu). • Atkarībā no dalībnieku skaita pēc katras izvērtēšanas sesijas rotē vai nu viens, vai abi apļi. Lielākās grupās abi apļi kustas katrs savā virzienā. Mazākās grupās vispirms pavirzās ārējais aplis, tad iekšējais utt. Tiek nosaukts temats nākamajām 1,5 minūtēm. • Piezīme: ir ļoti būtiski strikti ievērot noteikumus un tos rūpīgi izskaidrot. Vairākumā gadījumu diskusija pēc 1,5 minūtēm nebūs pabeigta, jo jautājumi ir pietiekami apjomīgi, tomēr diskusija jāpārtrauc, lai nezaudētu metodes dinamisko stilu. Diskusijai jāizmanto viss laiks; nav atļauts beigt pirms skaņas signāla. • Diskusija būtu jāsāk ar ļoti vienkāršu jautājumu, piemēram, “ko tu domā par...”, un jābeidz ar atvērtu jautājumu, kur katrs var izvēlēties diskutējamo tematu. Varētu būt lietderīgi apgalvojumus ne tikai nolasīt, bet parādīt tos ar projektoru vai katru no tiem uzrakstīt uz atsevišķas A3 lapas. • Alternatīva: ja dalībnieki vēlas, pēc 4–5 apgalvojumiem viņi paši var ieteikt nākamo diskusijas tematu.

Atgriezeniskā saite	• Visas diskusijas gaitā (skatīt iepriekš). • Diskusijai par vēlēšanām var sekot diskusija vai prāta vētra par citām līdzdalības metodēm, kas pieejamas jebkurā citā laikā.

DARBA LAPA 2.1.

Iespējamie diskusijas temati:
“Trīs svarīgi iemesli, kāpēc piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās, ir...” (Alternatīva: parlamenta, vietējo pašvaldību, skolēnu padomes vēlēšanās.)
“Ko darīt, ja, manuprāt, neviena partija nepārstāv manas intereses un vajadzības?”
“Balsošana – tiesības vai pienākums? Kāpēc?”
“Viena vai vairākas labas metodes, kā atbalstīt/piespiest manus pārstāvjus strādāt labāk/ievērot manas intereses pēc vēlēšanām...” “Visa vara valstī un ES pieder pilsoņiem. Kā šo faktu varu atgādināt politiķiem?”
“Eiropas Parlamenta (vai nacionālā parlamenta) locekļi Latvijā (vai manā dzīvē) neko nevar mainīt. Bet daži tomēr maina – kā viņi to panāk?”
“Es būtu labs/labāks pārstāvis par esošajiem, jo...”

Papildu informācija: kaut arī visredzamākais, vēlēšanas ir tikai viens no līdzdalības veidiem lēmumu pieņemšanas procesos. Modernās demokrātijās kontaktu ar pārstāvjiem tikai vienu reizi vairāku gadu laikā uzskata par nepietiekamu. Tā kā lielākajā daļā valstu nacionālo parlamentu locekļus un Eiropas Parlamenta locekļus uzskata par tautas kalpiem, tautas uzdevums ir izvirzīt viņiem prasības, ja tas nepieciešams.

2.2. OMBUDS

Metode	Domu karte
Mērķi	• Palīdzēt dalībniekiem apzināties ombuda institūcijas lomu cilvēktiesību aizsardzībā un labas pārvaldības veicināšanā • Iepazīstināt dalībniekus ar savas valsts un ES ombuda darbu tiesību aizstāvības jomā
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 17 +
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Internets (mājasdarbam/informācijas meklēšanai), papīrs domu kartei
Apraksts	• Meklējot informāciju internetā, katrs dalībnieks uzraksta ombuda definīciju, kā arī piecus punktus par savas valsts ombuda uzdevumiem. • Skolotājs izskaidro domu kartes ideju. Dalībniekus iedala grupās pa četri un lūdz ierakstīt savu informāciju domu kartē. Centrā ieraksta vārdu "ombuds" un šo vārdu "apaudzē" ar "zariem" visos virzienos, pievienojot uzdevumus un definīcijas detaļas. Katra grupa lieto citas krāsas pildspalvas. • Pēc tam katra grupa atrod piemēru situācijai, kurā ombuda darbība, viņuprāt, varētu būt lietderīga, un prezentē šo ideju.
Atgriezeniskā saite	• Diskutējiet klasē vai papildiniet domu karti ar konkrētiem piemēriem, kas, jūsuprāt, ir saistīti ar labas pārvaldības vai cilvēktiesību aspektiem. • Dalībniekus var lūgt papildināt domu karti ar informāciju par Eiropas ombudu. Ir redzams kopīgais un atšķirīgais – dalībniekiem jāatrod vismaz 4 kopīgas un 4 atšķirīgas iezīmes. • Alternatīva: dalībnieki vienojas par 1–3 tēmām, kuras viņi vēlētos apspriest vai ieteikt ombudam, un uzraksta oficiālu sūdzību.

Informācija 2.2. Eiropas, Igaunijas un Latvijas ombudi

Eiropas ombuds	Latvijas ombuds	Igaunijas ombuds
• Ievēl Eiropas Parlaments. • Eiropas ombuds izmeklē sūdzības par Eiropas Savienības (ES) iestāžu un struktūru pieļautām kļūdām pārvaldē. • Ombuds nevar izmeklēt sūdzības par privātpersonām. • Ombuds izskata sūdzības par kļūdām pārvaldē (pārvaldes trūkumu vai tās nepilnīgumu).	• Ievēl Saeima. • Galvenie uzdevumi: 1) tiesībsargs veicina personas tiesību un likumisko interešu aizsardzību gadījumos, kad valsts un pašvaldību institūcijas vai to amatpersonas ir pārkāpušas Satversmē un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktās personas cilvēktiesības; 2) tiesībsargs sekmē vienlīdzīgas attieksmes ievērošanu un diskriminācijas novēršanu; 3) tiesībsargs izvērtē un veicina labas pārvaldības principa ievērošanu valsts pārvaldē. Personas var vērsties pie tiesībsarga ar sūdzību vai iesniegumu, lūdzot novērst šo tiesību pārkāpumu; 4) tiesībsargs atklāj trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā iepriekš minētajos jautājumos; 5) tiesībsargs sekmē sabiedrības informētību un izpratni par cilvēktiesībām, par šo tiesību aizsardzības mehānismiem un par tiesībsarga darbu. • Par tiesībsargu var apstiprināt Latvijas pilsoni ar nevainojamu reputāciju, kurš ir sasniedzis 30 gadu vecumu, kuram ir augstākā izglītība, zināšanas un praktiskā darba pieredze tiesību aizsardzības jomā un kurš atbilstoši likuma prasībām ir tiesīgs saņemt speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumiem. • Ievēl uz pieciem gadiem.	• Ievēl Igaunijas Parlaments uz 8 gadiem bez tiesībām tikt pārvēlētam. • Igaunijas tieslietu kanclera galvenā funkcija ir pārraudzīt lēmējvaras un izpildvaras, kā arī pašvaldību institūciju pieņemto tiesību aktu atbilstību Konstitūcijai un likumībai. • Otra svarīgākā tieslietu kanclera funkcija ir būt par ombudu un pārbaudīt, vai institūciju un amatpersonu rīcība atbilst Konstitūcijā noteiktajām personu tiesībām un brīvībām un labas pārvaldības principiem. • Tieslietu kanclera kā ombuda uzdevums ir aizsargāt indivīdus no valsts iestāžu ļaunprātīgas rīcības. • Igaunijā ombuds saņem tādu pašu algu kā valsts prezidents.

Kopīgais

Piemēri:

- Neatkarīgs un objektīvs savā darbībā. Ir pienākums izskatīt sūdzības par diskrimināciju, pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu, administratīviem pārkāpumiem, negodīgumu.
- Ombuds izvērtē un veicina labas pārvaldības principa ievērošanu valsts pārvaldē.
- Lai atrisinātu problēmu, var pietikt ar to, ka ombuds vienkārši informē attiecīgo iestādi par sūdzību.
- Ombuds darbojas kā vidutājs starp pilsoņiem un ES varas iestādēm.

Informācija par ombudiem:

ES: http://www.ombudsman.europa.eu/atyourservice/ataglance.faces
Latvija: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibsargs/
http://www.lv.lv/?menu=lvplus&type=doc&id=128837
http://www.politika.lv/temas/cilvektiesibas/12600/
Igaunija: http://www.oiguskantsler.ee/

2.3. ES VALSTIS

Metode	Atmiņas spēle
Mērķi	• Mudināt dalībniekus iegūt informāciju par citām ES valstīm un salīdzināt iegūtās zināšanas ar saviem iepriekšējiem pieņēmumiem • Izpētīt pieņēmumu un aizspriedumu izcelsmi un ietekmi • Attīstīt izpratni par ES ģeogrāfiskajām dimensijām, saistot to ar personiskiem lēmumiem par darbu un ceļošanu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts, grupas ar dalībnieku skaitu 2–4 Vecums: 13 +
Ilgums	15–25 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Kartītes ar valsts kartes attēlu un informāciju par valsti (kartīšu pāris) (Darba lapa 2.3. C)
Apraksts	• A variants: visas kartītes novieto ar attēlu uz leju; katrs spēlētājs paceļ divas kartītes (pēc kārtas) un nosauc tās; ja kartītes veido pāri (valsts karte un informācija par valsti), dalībnieks drīkst tās paturēt un pacelt nākamās divas kartītes utt.; ja kartītes neveido pāri, tās noliek atpakaļ un spēli turpina nākamais dalībnieks. Spēle beidzas, kad paceltas visas kartītes. • B variants: visas kartītes sajauc un izdala spēlētājiem. Katrs dalībnieks izspēlē vienu kartīti. Kartītēm jāveido pāris (attēlam jāsakrīt ar teksta informāciju). Kad visām kartītēm atrasts pāris, spēle beidzas. Skolotājs to pārbauda. • A alternatīva: var izmantot kartītes ar valsts kontūru un ES dalībvalsts karogu (vai valsts galvaspilsētu). • B alternatīva: atzīmējiet kartē (darba lapa B) ES dalībvalstis Vāciju, Latviju un Igauniju. Valstis ar lielāko iedzīvotāju skaitu un platību. • Mājasdarbs: dalībnieki aizpilda darba lapu A, izvēloties savu valsti un divas citas ES dalībvalstis.
Atgriezeniskā saite	Diskusija par iegūtajiem rezultātiem – ES valstu konstitūciju salīdzināšana, diskusija par ES valstu karogu krāsu nozīmi u.c.

Informācija 2.3.

Pašlaik ES ir 27 dalībvalstis, kas daļu savas suverenitātes – jeb likumdošanas kompetences – nodevušas ES. Ir trīs ES kandidātvalstis – Horvātija, Turcija un Maķedonija.
http://www.es.gov.lv/lat/es_dalibvalstis

DARBA LAPA 2.3. A (mājasdarbam)

Jautājums/ES dalībvalsts	Latvija	Igaunija	....
Galvaspilsēta			
Teritorijas platība			
Iedzīvotāju skaits			
Valsts pārvaldes forma			
Konstitūcija			
Valsts prezidents			
Likumdošanas vara			
Izpildvara			
Tiesu vara			
Valsts karogs			
Ievērojama(s) vieta(s)			

DARBA LAPA 2.3. B

http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_lv.htm

DARBA LAPA 2.3. C

http://europa.eu/abc/european_countries/eu_members/index_lv.htm

Vācija

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: federāla republika
Galvaspilsēta: Berlīne
Kopējā platība: 356 854 km²
Iedzīvotāji: 82 miljoni
Naudas vienība: eiro

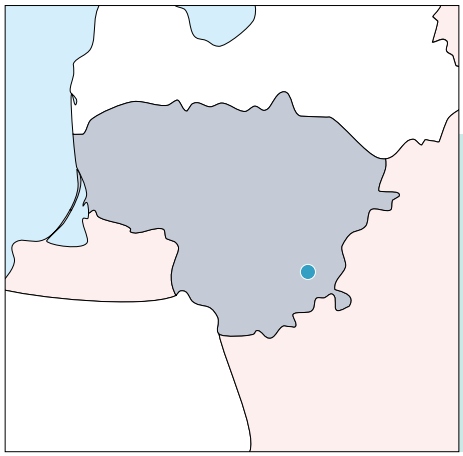

Lietuva

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Viļņa
Kopējā platība: 65 000 km²
Iedzīvotāji: 3,3 miljoni
Naudas vienība: lits

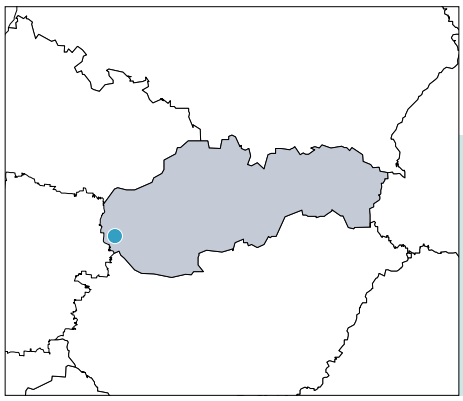

Slovākija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Bratislava
Kopējā platība: 48 845 km²
Iedzīvotāji: 5,4 miljoni
Naudas vienība: eiro

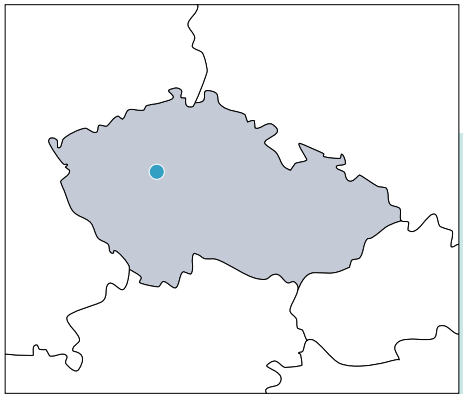

Čehija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Prāga
Kopējā platība: 78 866 km²
Iedzīvotāji: 10,5 miljoni
Naudas vienība: Čehijas krona

Grieķija

Pievienošanās gads ES: 1981
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Atēnas
Kopējā platība: 131 957 km²
Iedzīvotāji: 11,2 miljoni
Naudas vienība: eiro

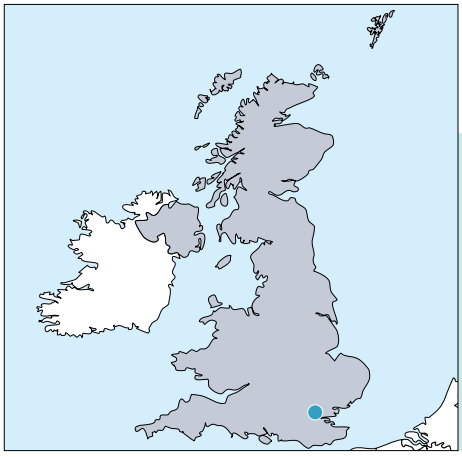

Apvienotā Karaliste

Pievienošanās gads ES: 1973
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Londona
Kopējā platība: 244 820 km²
Iedzīvotāji: 61,7 miljoni
Naudas vienība: sterliņu mārciņa

Rumānija

Pievienošanās gads ES: 2007
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Bukareste
Kopējā platība: 237 500 km²
Iedzīvotāji: 21,5 miljoni
Naudas vienība: Rumānijas leja

Beļģija

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Brisele
Kopējā platība: 30 528 km²
Iedzīvotāji: 10,7 miljoni
Naudas vienība: eiro

Ungārija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Budapešta
Kopējā platība: 93 000 km²
Iedzīvotāji: 10 miljoni
Naudas vienība: forints

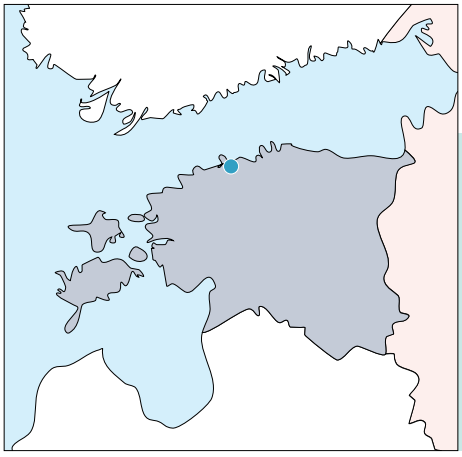

Igaunija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Tallina
Kopējā platība: 45 000 km²
Iedzīvotāji: 1,3 miljoni
Naudas vienība: Igaunijas krona

Bulgārija

Pievienošanās gads ES: 2007
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Sofija
Kopējā platība: 111 910 km²
Iedzīvotāji: 7,6 miljoni
Naudas vienība: leva

Austrija

Pievienošanās gads ES: 1995
Politiskā iekārta: federāla republika
Galvaspilsēta: Vīne
Kopējā platība: 83 870 km²
Iedzīvotāji: 8,3 miljoni
Naudas vienība: eiro

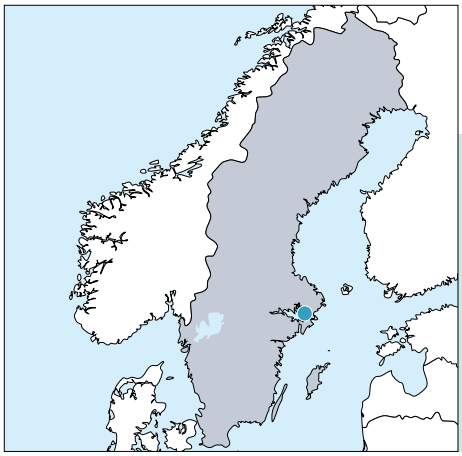

Zviedrija

Pievienošanās gads ES: 1995
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Stokholma
Kopējā platība: 449 964 km²
Iedzīvotāji: 9,2 miljoni
Naudas vienība: krona

Spānija

Pievienošanās gads ES: 1986
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Madride
Kopējā platība: 504 782 km²
Iedzīvotāji: 45,8 miljoni
Naudas vienība: eiro

Slovēnija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Ļubļana
Kopējā platība: 20 273 km²
Iedzīvotāji: 2 miljoni
Naudas vienība: eiro

Kipra

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Nikosija
Kopējā platība: 9250 km²
Iedzīvotāji: 0,8 miljoni
Naudas vienība: eiro

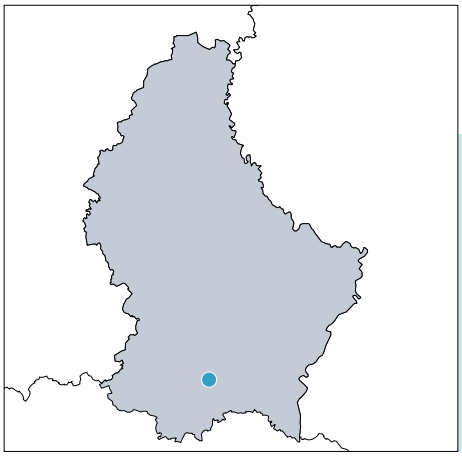

Luksemburga

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Luksemburga
Kopējā platība: 2586 km²
Iedzīvotāji: 0,5 miljoni
Naudas vienība: eiro

Polija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Varšava
Kopējā platība: 312 679 km²
Iedzīvotāji: 38,1 miljons
Naudas vienība: zlots

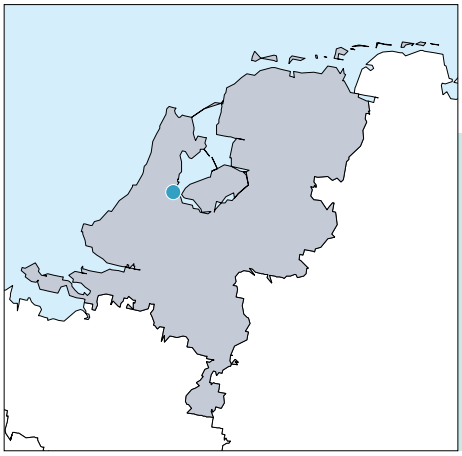

Nīderlande

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Amsterdama
Kopējā platība: 41 526 km²
Iedzīvotāji: 16,4 miljoni
Naudas vienība: eiro

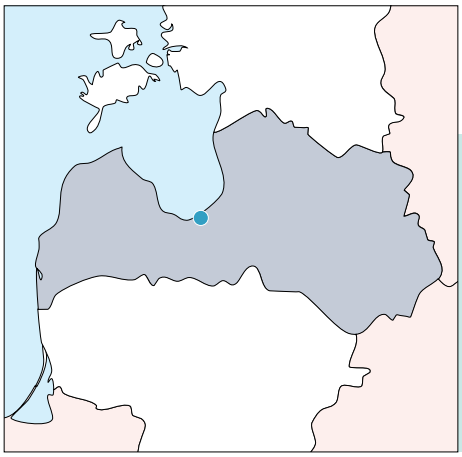

Latvija

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Rīga
Kopējā platība: 65 000 km²
Iedzīvotāji: 2,3 miljoni
Naudas vienība: lats

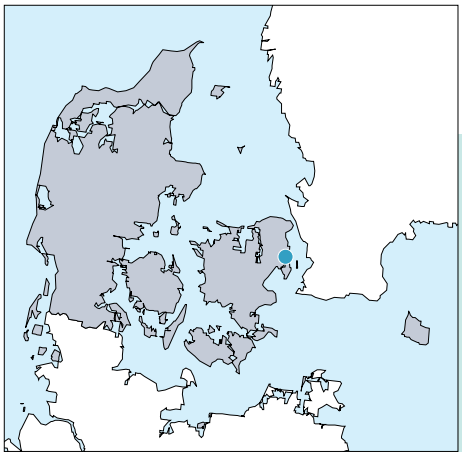

Dānija

Pievienošanās gads ES: 1973
Politiskā iekārta: konstitucionāla monarhija
Galvaspilsēta: Kopenhāgena
Kopējā platība: 43 094 km²
Iedzīvotāji: 5,5 miljoni
Naudas vienība: Dānijas krona

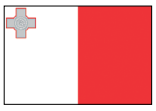

Malta

Pievienošanās gads ES: 2004
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Valleta
Kopējā platība: 316 km²
Iedzīvotāji: 0,4 miljoni
Naudas vienība: eiro

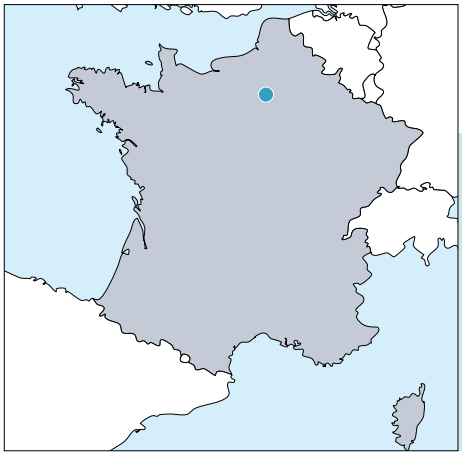

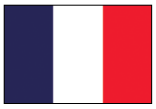

Francija

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Parīze
Kopējā platība: 550 000 km²
Iedzīvotāji: 64,3 miljoni
Naudas vienība: eiro

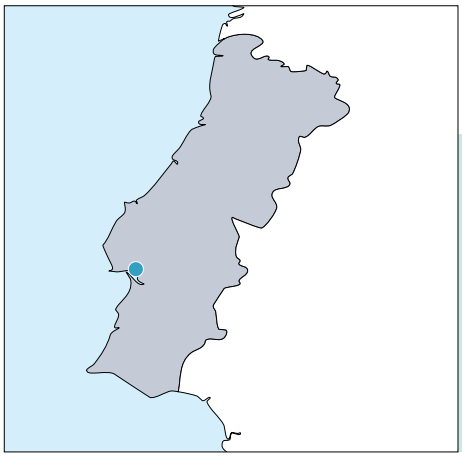

Portugāle

Pievienošanās gads ES: 1986
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Lisabona
Kopējā platība: 92 072 km²
Iedzīvotāji: 10,6 miljoni
Naudas vienība: eiro

Itālija

Pievienošanās gads ES: dibinātājvalsts
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Roma
Kopējā platība: 301 263 km²
Iedzīvotāji: 60 miljoni
Naudas vienība: eiro

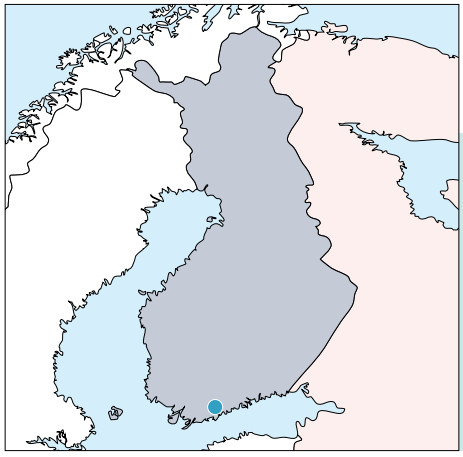

Somija

Pievienošanās gads ES: 1995
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Helsinki
Kopējā platība: 338 000 km²
Iedzīvotāji: 5,3 miljoni
Naudas vienība: eiro

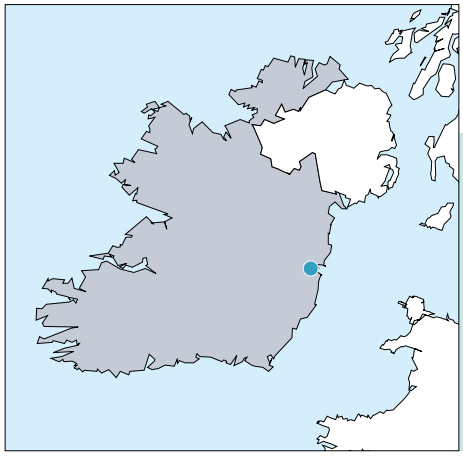

Īrija

Pievienošanās gads ES: 1973
Politiskā iekārta: republika
Galvaspilsēta: Dublina
Kopējā platība: 70 000 km²
Iedzīvotāji: 4,5 miljoni
Naudas vienība: eiro

2.4. TRĪS SOĻI PRETĪ LABAM CV – PRAKSES VAI DARBA PIETEIKUMS

Metode	Simulācija, lomu spēle
Mērķi	• Izprast laba *CV* būtiskākos aspektus • Spēt izveidot *CV* atbilstoši iegūtajām zināšanām
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 15 +
Ilgums	80 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Pievienoto *CV* kopijas un/vai datori (ja pieejami)
Apraksts	• Individuālais darbs: katrs dalībnieks atnes 2–3 darba sludinājumus, kas atrasti avīzēs, žurnālos vai internetā (uzrādot avotu). • Dalībnieki grupās pa trīs izvēlas sludinājumu, kurā aprakstītas darbam nepieciešamās kompetences. Strādājot individuāli, katrs dalībnieks cenšas saprast, kuri kandidāti būtu vispiemērotākie. Dalībnieki analizē 3 *CV* (sk. darba lapu) un uzraksta vērtējumu par katra kandidāta atbilstību vai neatbilstību (tabulu var iedalīt 3 kolonnās – kandidātu vārdi – un 2 rindās +/–). Skolotājs atgādina dalībniekiem, ka izvēle par vai pret kandidātu jāizdara saskaņā ar sludinājumā minētajām prasībām. • Dalībnieki mazajā grupā salīdzina savu izvēli un diskutē par to. Katra grupa prezentē trīs interesantākos sava darba rezultātus. • Tiek iedalītas lomas – "Intervētājs", "Kandidāts" un "Novērotājs" –, un izspēlēta īsa darba intervija. Intervētājs uzraksta 5 jautājumus, kurus vēlētos pajautāt labākajam kandidātam, lai precizētu neskaidrības. Kandidāts uzraksta 3 faktus, ko intervijas laikā vēlētos savā labā pateikt. Grupa izveido tabulu ar +/–, kurā intervijas laikā tiek ierakstīti pozitīvie un negatīvie vērojumi, kā arī alternatīvas intervētāja uzdotajiem jautājumiem. Dalībnieki diskutē par saviem iespaidiem lomu spēles laikā. • Alternatīva sākumam: dalībniekus lūdz iedomāties, ka viņi ir bankas menedžeri. Katrs dalībnieks uzraksta 3–5 kritērijus/kompetences, kas nepieciešamas kandidātam uz prakses vietu bankā (alternatīva: dalībnieki ir biroja vai vasaras nometnes vadītāji un meklē asistentus).
Atgriezeniskā saite	• Jautājumi: kādas kompetences nepieciešamas praksei/darbam, kuru jūs vēlētos iegūt? Ko jūs varētu darīt, lai iegūtu paredzētajam darbam noderīgu pieredzi? Kuri jūsu biogrāfijas aspekti varētu parādīt, ka jums ir nepieciešamās kompetences? Ko es varētu darīt, lai savu *CV* padarītu piemērotāku manam sapņu darbam nākotnē? • Analizējiet dažādas *CV* veidlapas un nosakiet, kādas ir *Europass CV* veidlapas priekšrocības salīdzinājumā ar pārējām? • Diskutējiet par izvēles iemesliem, katra *CV* pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem. Kāda informācija *CV* ir visvērtīgākā? Kāpēc? • Atrodiet *CV* norādes uz labu spēju darboties komandā (piemēram, volejbols kā hobijs) vai labām organizatora spējām (piemēram, pieredze

Atgriezeniskā saite	skolas pasākumu organizēšanā), augstu atbildības izjūtu (persona ir vēlēts pārstāvis skolas padomē). • Papildu uzdevums (iespējams kā mājasdarbs): uzrakstiet savu *CV*, izmantojot *Europass CV* veidlapu. Aizpildot veidlapu, ņemiet vērā tīmekļa vietnē sniegtos norādījumus. Paturiet prātā, ka atlases procesā tikpat būtiska loma ir arī pareizi uzrakstītai motivācijas vēstulei.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 2.4. A

Jebkuru informāciju *CV* ir iespējams lasīt vai interpretēt dažādos līmeņos un no dažādām perspektīvām. Rakstītajam ir ne tikai saturiska, bet arī simboliska nozīme. Izvēloties kandidātu vakantam amatam/brīvai darba vietai, darba devējs analizē, kurām no nepieciešamajām prasībām katrs kandidāts atbilst.
Aizvien biežāk jauni cilvēki visā Eiropā izmanto standartizētu *CV* veidlapu ar skaidru struktūru un darba devējam noderīgu informāciju, piemēram, par personas prasmēm. *CV* veidlapa ir pieejama visās oficiālajās ES valodās, un to var lejuplādēt vietnē: www.europass.lv Šajā vietnē atrodami materiāli un norādes pareizai *CV* izveidošanai, kā arī informācija par *CV* minēto prasmju apliecinājumiem.

Daži ieteikumi *CV* rakstīšanai

- *CV* jābūt viegli lasāmam un ar skaidru struktūru.
- Paturiet prātā, ka lēmumu par jūsu nākotni var ietekmēt viss *CV*, motivācijas vēstules un internetā un sociālajos portālos atrodamās papildu informācijas "komplekts". Pirms nosūtīšanas vēlams to vēlreiz pārlasīt kādam no jūsu draugiem.
- Ir vērts minēt dažādus papildu uzdevumus un aktivitātes, ko esat darījis vai organizējis, īpaši tad, ja jums nav lielas darba pieredzes. Sevišķi nozīmīga var būt pieredze NVO, sociālajā darbā vai praksē (tāpat var pieminēt tautas deju kolektīvu, kori, sportu, tādējādi parādot, ka esat aktīva persona).

Daži komentāri par pievienotajiem *CV*

- Eināra Ozoliņa *CV* ir pozitīvs attiecībā uz viņa ārzemju pieredzi, valodu prasmi un darba pieredzi (kaut arī vairākumā gadījumu tā ir īsa). Vispārējo priekšstatu negatīvi ietekmē daži dezorganizējoši un nenopietni aspekti: vārds e-pasta adresē, interpunkcijas kļūdas, pārāk plašs un izkliedēts interešu loks.
- Laima Siliņa izmanto ES *Europass* veidlapu, kas sniedz izsmeļošāku pārskatu par prasmēm, veiktajiem uzdevumiem un sasniegtajiem rezultātiem. Viņai ir plaša vadīšanas un organizēšanas pieredze ar izteiktu vērtību orientāciju (NVO līdzdibinātāja utt.). Visa informācija ir apliecināta ar konkrētiem datiem vai interneta saitēm. Ne vienmēr saskatāms ārpusdarba aktivitāšu laika ietvars. Dažiem amatiem kandidāte varētu būt pārāk kvalificēta.
- Aija Smildziņa pārliecināti koncentrējusies uz eksaktajām zinātnēm, viņas zināšanas pagaidām ir vairāk teorētiskas, tomēr viņai ir arī praktiska pieredze un prasmes. Te jāmin arī pilsoniskā iniciatīva NVO un uzvara Kurzemes reģiona matemātikas olimpiādē.

Komentārs par dalībnieku uzdevumu

- Visticamāk, ka dalībnieki par vispiemērotāko izvēlēsies Laimas vai Aijas CV. Visinteresantāk ir apmainīties ar argumentiem par galīgo lēmumu. Īsts darba devējs, visticamāk, abas kandidātes aicinātu uz interviju un lēmumu pieņemtu pēc tam, kad būtu personiski iepazinies ar kandidātēm vai balstoties uz motivācijas vēstulēm.

DARBA LAPA 2.4. B

Curriculum Vitae

Alsungas iela 2/4
Sigulda LV 2305
Latvija
00371 3 65 68 861
hoplahop3@inbox.lv

Einārs Ozoliņš

Personas dati

Ģimenes stāvoklis: neprecējies
Pilsonība: Latvijas
Dzimšanas datums: 1991. gada 10. oktobris

Izglītība

2004–2010: Sigulda 1. vidusskola
1997–2003: Raunas 1. vidusskola

Ārzemju pieredze

2007 (janvāris–jūlijs): Apmaiņas skolēns Dortmundē, Vācija

Intereses

Ceļošana, lasīšana,, zīmēšana, gleznošana, joga, austrumu filozofija, meditācija, miers, dabas aizsardzība

Valoda

Latviešu, dzimtā
Angļu, brīvi runāju un lasu
Vācu, brīvi rakstu, runāju un lasu
Krievu, sarunvalodas līmenis

Darba pieredze

2009. gada vasara: mākslinieka asistents koncertzālē "Siguldas baltais flīģelis"
2008. gads: scenogrāfs uzņēmumā "Svinības un ballītes"
2006. jūnijs: producenta asistents "Vides filmu" studijā
2005. gads: mākslinieka-dekoratora asistents izklaides aģentūrā "Sibiuss"
2005. gads: veikala "Saule Tev" asistents

europass

Europass Curriculum Vitae

PERSONAS DATI

Vārds	**Laima Siliņa**
Adrese	**5–4 Kurzemes iela, LV-2104, Tukums, Latvija**
Tālrunis	**+371 45356097**
E-pasts	**laimaS@gmail.com**
Pilsonība	Latvijas
Dzimšanas datums	27/07/1985

DARBA PIEREDZE

Laika periods (no – līdz)	**15.10.2008.–31.02.2010.**
Darba vietas nosaukums un adrese	SIA "weblapa.lv", Kaļķu iela 58, LV-1070, Rīga, Latvija, www. weblapa.lv
Nozare	Tīmekļa lappušu programmēšana un dizains
Profesija vai ieņemamais amats	Projektu vadība
Galvenie pienākumi	Klientu konsultēšana par tīmekļa lappušu dizainu. Klientu vajadzību analīze, mērķgrupu stratēģijas izstrāde, projektu ieviešana un izvērtēšana.
Laika periods (no – līdz)	**15.01.2006.–20.07.2008.**
Darba vietas nosaukums un adrese	NVO/Biedrība "Par tīru Tukumu", Rojas iela 10, LV-3450, Tukums, Latvija, www.PTT.lv
Nozare	Vides aizsardzība un lobija darbs
Profesija vai ieņemamais amats	Direktore
Galvenie pienākumi	Vides aizsardzības un informēšanas pasākumu organizēšana, atkritumu šķirošanas centru izveides lobēšana Tukuma pilsētā un Tukuma skolās.

IZGLĪTĪBA

Laika periods (no – līdz)	**1.09.2008.– līdz šim**
Izglītības iestādes nosaukums	Vidzemes Augstskola, www.va.lv
Galvenie mācību priekšmeti/iegūtās profesionālās prasmes	Politoloģija un vadzinība
Piešķirtā kvalifikācija	Augstākā izglītība/bakalaura grāds
Līmenis nacionālajā klasifikācijas sistēmā	Augstākā izglītība
Laika periods (no – līdz)	**01.09.1991.–31.05.2003.**
Izglītības iestādes nosaukums	Tukuma Brāļu Kaudzīšu ģimnāzija
Galvenie mācību priekšmeti/iegūtās profesionālās prasmes	Vidējā izglītība ar specializāciju matemātikā

Piešķirtā kvalifikācija	Atestāts par vidējo izglītību
Līmenis nacionālajā klasifikācijas sistēmā	Vidējā izglītība

PRASMES
Valodu prasme

Dzimtā valoda	**Latviešu**

Cita(s) valoda(s) Pašnovērtējums *Eiropas līmenis**	Sapratne				Runāšana				Rakstīšana	
	Klausīšanās		Lasīšana		Dialogs		Monologs			
Angļu	B2	Vidējais līmenis	B1	Vidējais līmenis	B2	Vidējais līmenis	B1	Vidējais līmenis	B1	Vidējais līmenis
Krievu	C1	Augstākais līmenis	B1	Vidējais līmenis	C2	Augstākais līmenis	C1	Augstākais līmenis	A2	Pamat-līmenis
Spāņu	B1	Vidējais līmenis	B1	Vidējais līmenis	B1	Vidējais līmenis	A2	Pamat-līmenis	A2	Pamat-līmenis

** Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvē*

Sociālās prasmes
Dzīve un darbs kopā ar citiem cilvēkiem multikulturālā vidē, amatos, kur komunikācija ir svarīga, un situācijās, kad komandas darbs ir būtisks (piemēram, kultūrā un sportā), utt.

– Spēja strādāt komandā: iegūta, trīs gadus strādājot skolēnu padomē, sadarbojoties ar skolēniem un skolas vadību un esot skolas volejbola komandā.
– Labas saskarsmes prasmes un empātijas spējas: studentu mediators (2 gadus asistente konfliktu risināšanā) un jaunākā žurnāliste reģionālajā laikrakstā "Tukuma Ziņas", www.tukumazinas.lv
– Atvērta jauniem izaicinājumiem

Organizatoriskas prasmes
Cilvēku, projektu un budžetu koordinēšana un vadīšana; darbā, brīvprātīgajā darbā (piemēram, kultūrā un sportā) un mājās utt.

– Labas vadības un līderības prasmes: dažādas aktivitātes skolēnu padomē un kā klases pārstāvim, www.skoleni.kaudzisos.lv
– Augsta atbildības izjūta – divas reizes ievēlēta skolēnu padomes vadītājas amatā.
– Spēja piesaistīt sponsorus un sadarboties ar dažādām ieinteresētajām pusēm – Skolēnu padome piesaistīja ziedojumus no pilsētas domes, privātiem sponsoriem un Izglītības ministrijas 5000 eiro apmērā skolas autobusa iegādei un apmēram 2300 eiro apmērā Skolēnu padomes aktivitātēm.

Datora lietošanas prasmes

– Laba prasme apieties ar *Microsoft Office*™ rīkiem, *Wordpress*, programmēšanas valodu *CC++* un citām, www.skoleni.kaudzisos.lv
– Mašīnrakstīšana

VADĪTĀJA APLIECĪBA(S)

B kategorija

PAPILDU INFORMĀCIJA

Grupas vadītāja partnerskolas apmeklējuma laikā Tartu, Igaunijā, "*Socrates*" programmas ietvaros.
Tukuma Skolēnu padomes mājas lapas dizains un dalība Latvijas Skolēnu padomes (www.lsc.lv) un Latvijas Jaunatnes padomes mājas lapas (wwwl.ljp.lv) dizaina izstrādē.

DARBA LAPA 2.4. D

Curriculum Vitae

Personas dati

Vārds:	Aija Smildziņa
Adrese:	Rīgas iela 7, Sabile, LV-3129, Latvija
Tel.:	+371 33971992
E-pasts:	aija.smildzina@inbox.lv
Skype:	aija.smildzina
Dzimšanas datums:	06.11.1988.
Pilsonība:	Latvijas

Darba pieredze

2008 – līdz šim	NVO "Nākotnes fizikas eksperti Latvijā" līdzdibinātāja un valdes locekle, pienākumi: uzsākt un vadīt diskusijas par interesantākajiem rakstiem vadošajā fizikas žurnālā "*Physics Today".*
2008	Vasaras darbs: SIA "Drapītes", asistēšana galvenajam pētniekam uzņēmuma pārdotākā produkta "Anticirps" atjaunošanā.
2007	Sabiles Mūzikas un mākslas skola – klavieru un flautas klase.

Izglītība

1998 – līdz šim	Sabiles 1. ģimnāzija Pētniecības projekts, beidzot 9. klasi, bija "Kā izmantot eksperimentus, lai skolas dzīvi padarītu pievilcīgāku".
1998–2002	Sabiles Mūzikas un mākslas skola – klavieru un flautas klase

Valodu prasmes

Latviešu	dzimtā valoda
Angļu	brīvi lasu, runāju un rakstu
Franču	labi (rakstos un runā; franču valodas apguve skolā 4 gadus)
Krievu	labi (rakstos un runā)

Intereses/aktivitātes

Matemātika, izglītības process, koris.

Balvas

1. vieta Kurzemes reģiona matemātikas olimpiādē 2010. gadā.

europass

Europass Curriculum Vitae

Pievienojiet fotogrāfiju, ja nepieciešams (sk. norādījumus)

Personas dati

Uzvārds/Vārds

Adrese

Tālrunis

Mobilais tālrunis

Fakss

E-pasts

Pilsonība

Dzimšanas datums

Dzimums

Vēlamā nodarbošanās/ profesionālā joma

Darba pieredze

Laika periods

Profesija vai ieņemamais amats

Galvenie pienākumi

Darba vietas nosaukums un adrese

Nozare

Izglītība

Laika periods

Piešķirtā izglītības dokumenta nosaukums/

Piešķirtā kvalifikācija

Galvenie mācību priekšmeti/iegūtās profesionālās prasmes

Izglītības iestādes nosaukums un veids

Līmenis nacionālajā vai starptautiskajā klasifikācijas sistēmā

Prasmes

Dzimtā(s) valoda(s)

Cita(s) valoda(s)

Pašnovērtējums

*Eiropas līmenis**

Sapratne				**Runāšana**				**Rakstīšana**	
Klausīšanās		Lasīšana		Dialogs		Monologs			

Valoda

Valoda

** Eiropas kopīgām pamatnostādnēm valodu apguvē atbilstošs līmenis*

Sociālās prasmes

Organizatoriskas prasmes

Tehniskas prasmes

Datora lietošanas prasmes

Mākslinieciskas prasmes

Citas prasmes

Vadītāja apliecība

Papildu informācija

Pielikumi

2.5. MOTIVĀCIJAS VĒSTULE – MOZAĪKA

Metode	Teksta puzle ar tukšām vietām
Mērķi	Izprast motivācijas vēstules nepieciešamību (vietējam un starptautiskam lietojumam), tās saturu un struktūru
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 15 +
Ilgums	60 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Pievienoto motivācijas vēstuļu teksta fragmenti, šķēres, līme, papīrs
Apraksts	• Grupu darbs (2–3 dalībnieki katrā grupā). Dalībnieki sagriež pievienoto motivācijas vēstuli fragmentos un izlemj, kurus no tiem iekļaut motivācijas vēstulē un kurus ne. Jāizvēlas vismaz 10 fragmenti, bet 5 jāatstāj. Tad grupa cenšas tos sakārtot loģiskā secībā – vēlams, lai par to grupā notiktu diskusijas. • Grupas uzlīmē motivācijas vēstules uz papīra un apmainās ar pārējām grupām, diskutējot par katra varianta priekšrocībām un izvēlēto teksta fragmentu secību. • Katra grupa nosauc vienu lietu, kas būtu iekļaujama motivācijas vēstulē, kā arī pamato savu lēmumu. Jāizvairās no diskusijas “pareizi/nepareizi” līmenī, bet uzmanība jāpievērš iemesliem un argumentiem, kāpēc konkrēto teksta fragmentu iekļaut vai neiekļaut vēstulē. • Uzdevumam seko diskusija plēnumā par biežākajām kļūdām un noderīga informācija par motivācijas vēstulēm un to struktūru (dažas idejas atradīsiet Darba lapā 2.5.).
Atgriezeniskā saite	• Mēģiniet uzrakstīt pieteikumu uz prakses vietu jūsu izvēlētā organizācijā, institūcijā vai uzņēmumā. • Jautājumi: kādos gadījumos motivācijas vēstules var būt noderīgas? Kāpēc motivācijas vēstule, pat ja tā nav prasīta, var palielināt iespēju tikt uzaicinātam uz darba interviju? Kāda ir motivācijas vēstules galvenā loma/mērķis? Kādus signālus un kādu informāciju jūs saņēmējam noteikti vēlētos sūtīt? Kādi ir visnozīmīgākie aspekti, kas jāpatur prātā, rakstot motivācijas vēstuli? Kā jūs vēlētos papildināt motivācijas vēstuli un ko tajā mainīt, kāpēc?

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 2.5. A

Iespējamais grupu darba rezultāts un attiecīgie komentāri

13. Aija Smildziņa Rīgas iela 7, Sabile, LV-3129 aija.smildzina@inbox.lv *Skype:* aija.smildzina Mob. +371 33971992	Kandidātam jāmin sava adrese, tālruņa numurs un e-pasts. Šīs informācijas formu var mainīt, piemēram, rakstot vienā rindā vai kā vēstules galveni.
4. Anna Kleina Personāla nodaļas vadītāja Cietvielu fizikas institūts Rīga, LV-1020	Jāmin saņēmēja vārds, amats un adrese vai fakss/e-pasts.
5. Sabilē 2011. gada 20. aprīlī Motivācijas vēstule	Lūdzu, neaizmirstiet minēt datumu un vietu. Daži iesaka minēt amatu, uz kuru kandidē.
1. Cienītā Kleinas kundze!	Vienmēr jāvēršas personīgi pie atbildīgās personas. Ja darba sludinājumā nav norādīta kontaktpersona, ir vēlams to noskaidrot. Lielākos uzņēmumos tas parasti ir personāla nodaļas vadītājs, mazākos uzņēmumos vai organizācijās – direktors.
10. Es vēlos pieteikties uz prakses vietu Cietvielu fizikas institūtā. Tā kā esmu pieteikusies studijām Rīgas Tehniskajā universitātē, es vēlētos gūt dziļāku ieskatu pētniecībā un praktiskajā fizikā starptautiski atzītā pētniecības institūtā.	Vēstule būtu jāsāk, pasakot, ko jūs vēlaties, – kaut arī vecākas Austrumeiropas grāmatas joprojām māca, ka tas jādara vienā teikumā, iespējams, ir vērts sniegt loģisku kontekstu jūsu pieteikumam.
12. Es esmu šā gada Kurzemes reģiona skolēnu matemātikas olimpiādes uzvarētāja. Mana pētniecības projekta nosaukums, beidzot 9. klasi, bija "Kā izmantot eksperimentus, lai skolas dzīvi padarītu pievilcīgāku?".	Ir vērts minēt faktus, kas apliecina jūsu prasmes, – esiet konkrēts, īss un precīzs.
6. Sekojot savu ķīmijas un fizikas skolotāju ieteikumam, 1,5 mēnešus pagājušajā vasaras brīvlaikā pavadīju vietējā farmācijas produktu ražotnē SIA "Drapītes" un ieguvu vērtīgu pieredzi, asistējot galvenajam pētniekam uzņēmuma pārdotākā produkta "Anticirps" atjaunošanā.	Tādu faktu minēšana, kas var sakrist ar darba piedāvātāja interesēm, var būt ļoti vērtīga un sniegt pieteikumam skaidru un loģisku pamatojumu.

16. Saistībā ar manu lielo interesi par matemātiku, fiziku un ķīmiju vēlos minēt arī savas datora lietošanas prasmes. Kopā ar kolēģiem NVO "Nākotnes fizikas eksperti Latvijā" esam izveidojuši e-pasta adresātu sarakstu un *twitter* grupu, lai diskutētu par jaunākajām fizikas attīstības tendencēm. Mans pienākums ir uzsākt un vadīt diskusijas par interesantākajiem rakstiem vadošajā fizikas žurnālā "*Physics Today*".	Lietojiet tādus atslēgas vārdus kā "pienākumi", "vadīšana", "pieredze", "izveide", "popularizēšana", "organizēšana" un parādiet, ka spējat darboties komandā.
2. Iespēja kļūt par Cietvielu fizikas institūta praktikantu man būtu liels pagodinājums. Lai atbildētu uz papildu jautājumiem, labprāt ieradīšos uz interviju.	Norādiet, ka "kalposiet" uzņēmuma vajadzībām un ka labprāt ieradīsieties uz interviju, lai atbildētu uz papildjautājumiem.
9. Cerot uz pozitīvu atbildi.	Iespējama piebilde.
18. Ar cieņu, Aija Smildziņa	Formāla vēstules nobeiguma frāze pieder pie laba stila. Motivācijas vēstule jāparaksta.
17. Pielikumā *CV* uz 2 lappusēm.	Motivācijas vēstulē jāmin pievienotie dokumenti, tostarp *CV*, diplomu kopijas utt.
14. Atsauksmes var sniegt Alma Siliņa, matemātikas skolotāja, tālrunis: 52 428 402 un Aleksandrs Kalniņš, SIA "Drapītes" projektu menedžeris, tālrunis: 53 283 298.	Atsauksmju sniedzējus var pieminēt, ja šīs personas ir informētas un tās ir cilvēki ar nevainojamu reputāciju un/vai cienījamos amatos.

Iespējamie komentāri par fragmentiem, kurus nevajadzētu iekļaut motivācijas vēstulē:

3. Mans sapnis ir kļūt par praktikantu jūsu institūtā. Es uzskatu, ka eksaktās zinātnes ir vienīgais veids, kā atrisināt klimata pārmaiņu problēmu.	Jāizvairās no teikumiem, kas izklausās pēc pārspīlējumiem.
7. Mani sauc Aija Bērziņa, es dzīvoju mazā, jaukā pilsētiņā Sabilē, Abavas upes tuvumā, un man ir divas māsas.	Šim teikumam nav papildu vērtības un nozīmes. Vārds jau minēts vēstules galvenē, un pārējā informācija pieteikumam nav būtiska.

8. Mani hobiji ir rokmūzika, snovbords un ceļošana. Es esmu liela optimiste, un man nepatīk problēmas.	Atcerieties, ka ikvienam faktam, ko minat savā motivācijas vēstulē un *CV*, ir saturiska un simboliska nozīme. Rokmūziku varētu interpretēt (kaut arī stereotipiski) kā "dumpinieka" simbolu. Piesakoties uz pētnieka vietu, nevajadzētu rakstīt, ka jums nepatīk problēmas, jo to risināšana uzņēmumā varētu būt svarīgs uzdevums.
11. Es Jums būšu ļoti noderīga, jo nepieciešamības gadījumā varu mazgāt traukus un pagatavot pusdienas. Dažkārt vecmāmiņas mājās palīdzu mazgāt grīdas un par to nežēlojos.	Uzņēmuma vai organizācijas galvenā motivācija ir jūsu sniegtais atbalsts tās darbībā, nevis lietās, kas nav saistītas ar darbu.
15. Kopš 13 gadu vecuma es lielāko daļu laika pavadu kopā ar draugiem. Mums patīk filmas un MTV. Pirms Dziesmu svētkiem mēs pievienojāmies skolas deju kolektīvam, lai piedalītos Dziesmu un deju svētkos.	Draugu un MTV minēšana vēstulē var norādīt uz to, ka nespējat noteikt, kāda informācija darba pieteikumam ir būtiska un kāda – nebūtiska.
19. Tas arī viss par mani. Es ceru, ka Jūs izvēlēsities mani, Aija Smildziņa	Pirmais teikums motivācijas vēstuli nekādi nepapildina. Otrais teikums rada iespaidu, ka koncentrējaties uz savām, nevis uzņēmuma interesēm.

DARBA LAPA 2.5. B

Motivācijas vēstule

1. Lūdzu, norādītajās vietās sagrieziet darba lapu teksta fragmentos.

2. Izvēlieties vismaz 10 fragmentus, kurus iekļaut, un vismaz 5 fragmentus, kurus neiekļaut motivācijas vēstulē.

3. Centieties atrast vislabāko secību (ja nepieciešams, teikumus drīkst papildināt vai mainīt).

1. Cienītā kundze/Godātais kungs/Godātais Bērziņa kungs, personāla nodaļas vadītāj/Sveiki!/ Godātais Cietvielu fizikas institūta direktor!

.....

2. Iespēja kļūt par Cietvielu fizikas institūta praktikantu man būtu liels pagodinājums. Lai atbildētu uz papildu jautājumiem, labprāt ieradīšos uz interviju.

.....

3. Mans sapnis ir kļūt par praktikantu Jūsu institūtā. Es uzskatu, ka eksaktās zinātnes ir vienīgais veids, kā atrisināt klimata pārmaiņu problēmu.

.....

4. Anna Kleina
Personāla nodaļas vadītāja
Cietvielu fizikas institūts
Rīga, LV–1020

.....

5.
Sabilē 2011. gada 20. aprīlī
Motivācijas vēstule

.....

6. Sekojot savu ķīmijas un fizikas skolotāju ieteikumam, pagājušajā vasaras brīvlaikā pusotru mēnesi pavadīju vietējā farmācijas produktu ražotnē SIA “Drapītes” un ieguvu vērtīgu pieredzi, asistējot galvenajam pētniekam uzņēmuma pārdotākā produkta “Anticirps” atjaunošanā.

.....

7. Mani sauc Aija Smildziņa, es dzīvoju mazā, jaukā pilsētiņā Sabilē, Abavas upes tuvumā, un man ir divas māsas.

.....

8. Mani hobiji ir rokmūzika, snovbords un ceļošana. Es esmu liela optimiste, un man nepatīk problēmas.

.....

9. Cerot uz pozitīvu atbildi.

.....

10. Es vēlos pieteikties uz prakses vietu Cietvielu fizikas institūtā. Tā kā esmu pieteikusies studijām Rīgas Tehniskajā universitātē, es vēlētos gūt dziļāku ieskatu pētniecībā un praktiskajā fizikā starptautiski atzītā pētniecības institūtā.
.....

11. Es Jums būšu ļoti noderīga, jo nepieciešamības gadījumā varu mazgāt traukus un pagatavot pusdienas. Dažkārt vecmāmiņas mājās palīdzu mazgāt grīdas un par to nežēlojos.
.....

12. Es esmu šā gada Kurzemes reģiona skolēnu matemātikas olimpiādes uzvarētāja. Mana pētniecības projekta nosaukums, beidzot 9. klasi, bija "Kā izmantot eksperimentus, lai skolas dzīvi padarītu pievilcīgāku?".
.....

13.
Aija Smildziņa
Rīgas iela 7,
Sabile, LV–3129

aija.smildzina@inbox.lv
Skype: aija.smildzina
Mob. +371 33 971 992
.....

14. Atsauksmes var sniegt Alma Siliņa, matemātikas skolotāja, tālrunis: 52 428 402 un Aleksandrs Kalniņš, SIA "Drapītes" projektu menedžeris, tālrunis: 53 283 298
.....

15. Kopš 13 gadu vecuma es lielāko daļu laika pavadu kopā ar draugiem. Mums patīk filmas un MTV. Pirms Dziesmu svētkiem mēs pievienojāmies skolas deju kolektīvam, lai piedalītos Dziesmu un deju svētkos.
.....

16. Saistībā ar manu lielo interesi par matemātiku, fiziku un ķīmiju vēlos minēt arī savas datora lietošanas prasmes. Kopā ar kolēģiem no NVO "Nākotnes fizikas eksperti Latvijā" esam izveidojuši e-pasta adresātu sarakstu un *twitter* grupu, lai diskutētu par jaunākajām fizikas attīstības tendencēm. Mans pienākums ir uzsākt un vadīt diskusijas par interesantākajiem rakstiem vadošajā fizikas žurnālā *"Physics Today".*
.....

17. Pielikumā *CV* uz 2 lappusēm.
.....

18. Ar cieņu,
Aija Smildziņa
.....

19. Tas arī viss par mani. Es ceru, ka Jūs izvēlēsieties mani,
Aija Smildziņa
.....

2.6. NOSLĒPUMS

Metode	Domāšanas pieeja
Mērķi	• Empātija un politikas vadības kapacitāte • Teoriju izstrāde un pārbaudīšana
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts: darbs grupās pa trīs Vecums: 15 +
Ilgums	45–90 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Informācijas kartītes ar notikumiem
Apraksts	• "Noslēpumā" ietvertas vairākas darba tehnikas. Dalībniekiem jāiejūtas pētnieka vai detektīva lomā un jāizstrādā stratēģija, lai atrastu pamatotu risinājumu. Tā kā mācīšanās process prasa atklājumus, "noslēpums" ir motivējoša darba tehnika. Šos uzdevumus var plānot un lietot dažādos līmeņos. Motivēt var arī tādas grupas, kurām ir nelielas priekšzināšanas. Var izmantot arī nerakstītu informāciju (kartes, grafikas, statistikas datus, fotogrāfijas, attēlus vai vietas apskati skolas tuvumā). • "Noslēpums" var būt saistīts ar vēsturiski politiskiem vai sociāliem jautājumiem. Noslēpumainā problēma ir jāizmeklē un jāatrisina. Būtisks princips ir kognitīvais konflikts – vienmēr ir iespējamas vairākas atbildes. Nav vienas pareizas atbildes, tomēr, pateicoties izmantotajiem argumentiem un atrisināto aspektu skaitam un kvalitātei, kādas no tām var būt labākas. • Izmeklēšana notiek ar 10 līdz 30 informācijas kartīšu palīdzību. Dalībniekiem jāizvērtē informācija saistībā ar uzdoto jautājumu. Darbojoties mazajās grupās, viņiem jāatrod argumenti un par tiem jādiskutē. Grupas darba rezultāti ir aktīva diskusiju procesa iznākums un var būt ļoti dažādi.
Piemērs	Noslēpums: kāpēc viņš nebalsoja? • Džīna, viesstudente no Itālijas Latvijā vai Igaunijā, jautā kādam savam itāļu studiju biedram, kāpēc viņš nav piedalījies pēdējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Studentam uz šo jautājumu nav atbildes. Tomēr, ja Džīna apkopo informāciju, ko ieguvusi no studenta, universitātē un laikrakstos, viņai rodas priekšstats par to, kāpēc viņš nebalsoja. • Diskusiju laikā dalībnieki izdara pierakstus, kā arī dokumentē diskusiju rezultātus.
Atgriezeniskā saite	• Vispirms uzdodiet jautājumu par darba procesu mazajās grupās. ◦ Vai sākumā tika izvirzīta teorija, kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās? ◦ Vai šī teorija radās lasīšanas procesā? ◦ Kā grupas rīkojās? ◦ Vai darba procesā veidojās modeļi? ◦ Kāpēc? ◦ Vai bija atšķirības un kāpēc?

Atgriezeniskā saite	• Kāda papildu informācija būtu bijusi nepieciešama un kā to varētu iegūt? Attiecībā uz saturu: ◦ Kāpēc viņš nepiedalījās Eiropas Parlamenta vēlēšanās? ◦ Vai viņam bija citas iespējas? Kādas tās bija? ◦ Vai ir atšķirīgi rezultāti? ◦ Kā pats students jutās šajā(s) situācijā(s)? • Pēc izvērtēšanas aiciniet skolēnus runāt par vēlēšanu tematu ar draugiem, vecākiem un vecvecākiem.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 2.6.

- Eiropas Parlamentam nav pietiekami lielas ietekmes.
- Eiropas Parlaments ir pārāk tālu.
- Vēlēšanas nedod nepieciešamās pārmaiņas.
- Pēdējos gados vēlētāju aktivitāte ir pastāvīgi kritusies.
- Politiķi nav pazīstami.
- Iesaistīšanās vietējās aktivitātēs ir svarīgāka par Eiropas Parlamenta vēlēšanām.
- Baltijas valstīm Eiropas Parlamentā ir tikai daži deputāti.
- Vēlēšanu iecirknis ir pārāk tālu, un diena ir neizdevīga.
- Kandidē pārāk daudz politisko partiju, tas apgrūtina izvēli.
- Eiropas Parlaments nedomā par pilsoņu interesēm.
- Eiropas Parlaments ir pārāk dārgs un nodokļu maksātājiem izmaksā pārāk daudz.
- Viena balss vairāk vai mazāk neietekmē vēlēšanu rezultātu.
- Viņš nezināja, kad vēlēšanas notiek.
- Vecāki viņam ieteica nepiedalīties vēlēšanās.
- Arī studiju biedri nepiedalījās vēlēšanās.
- Lielā deputātu skaita dēļ Eiropas Parlamentā vienmēr dominē Vācija, Francija, Itālija un Apvienotā Karaliste.
- Neviena no partijām pietiekami neatbalsta jauniešu intereses.
- Kandidē tikai veci cilvēki.
- Līdz šim Eiropas Parlamentā vienmēr ir bijis vairāk deputātu vīriešu nekā sieviešu.
- Deputāti pelna pārāk daudz naudas.

2.7. KOPIJA

Metode	Domāšanas pieeja, grupu darbs, darbs ar grafiku
Mērķi	• Iepazīt līdzdalības iespējas ES sistēmā pēc Lisabonas līguma • Darbs ar grafiskām struktūrām
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 30, darbs grupās pa četri Vecums: 14 +
Ilgums	30–45 (60) minūtes
Nepieciešamie materiāli	• DIN A4 papīrs, zīmuļi • Viens no materiāliem (grafisks attēls), kas atbilst dalībnieku vecumam un klasē vai neformālās izglītības iestādē aplūkotajam ES tematam
Apraksts	• Katru grupu, kurā ir četri dalībnieki, lūdz apsēsties pie galda. • Skolotājs raksturo uzdevumu. ◦ Pa vienam dalībniekam no katras grupas dodas pie skolotāja galda. ◦ Tur dalībnieki 30 sekundes aplūko grafiku (sk. darba lapu 2.7.A vai 2.7.B). ◦ Dalībnieki uz divām minūtēm atgriežas pie savām grupām. ◦ Viņi pastāsta savai grupai, ko redzējuši, un to uzzīmē. Variants: pēc stāstītāja skaidrojumiem zīmēt var arī cits grupas dalībnieks. ◦ Tad pie skolotāja galda dodas nākamo grupu dalībnieki un atkal 30 sekundes aplūko grafiku. ◦ Viņi atgriežas pie grupām un papildina zīmējumu. ◦ Pārējie var sazināties savā starpā un dot norādes nākamajam skatītājam, kam pievērst uzmanību. ◦ Pēc četrām reizēm dalībnieki būs izveidojuši oriģināla kopiju. • Pirmais izvērtējums (sk. tālāk) ◦ Dalībnieki savu kopiju piestiprina pie telpas sienas. ◦ Oriģinālu parāda ar projektoru vai uz lielformāta lapas. ◦ Dalībniekus lūdz salīdzināt rezultātus ar oriģinālu. • Otrais izvērtējums (sk. tālāk) ◦ Mājās vai kopā ar partneri strādājot klasē, skolēni var uzrakstīt rakstu par savām iespējām līdzdarboties ES lēmumu pieņemšanas sistēmā. • Trešais izvērtējums (sk. tālāk)
Atgriezeniskā saite	• Pirmais izvērtējums: ◦ Ko jūs domājat par šo metodi? ◦ Kā noritēja sadarbība Jūsu grupā? ◦ Vai rezultāts jūs interesēja? ◦ Kā jūs nākamajā reizē strādātu ar šādu metodi?

Atgriezeniskā saite	• Otrais izvērtējums: ◦ Kā pilsonis var līdzdarboties ES politiskajā sistēmā? ◦ Vai pastāv iespējas, kas šajā grafikā nav attēlotas? (ES pilsoņi var lūgt ombuda palīdzību, var iesniegt lūgumus, personīgi sazināties ar parlamenta deputātiem, izmantot līdzdalības iespējas nacionālajā politiskajā sistēmā, sazināties ar medijiem u.c.) • Trešais izvērtējums: ◦ Rakstus var novietot publiskai apskatei skolas gaitenī utt.

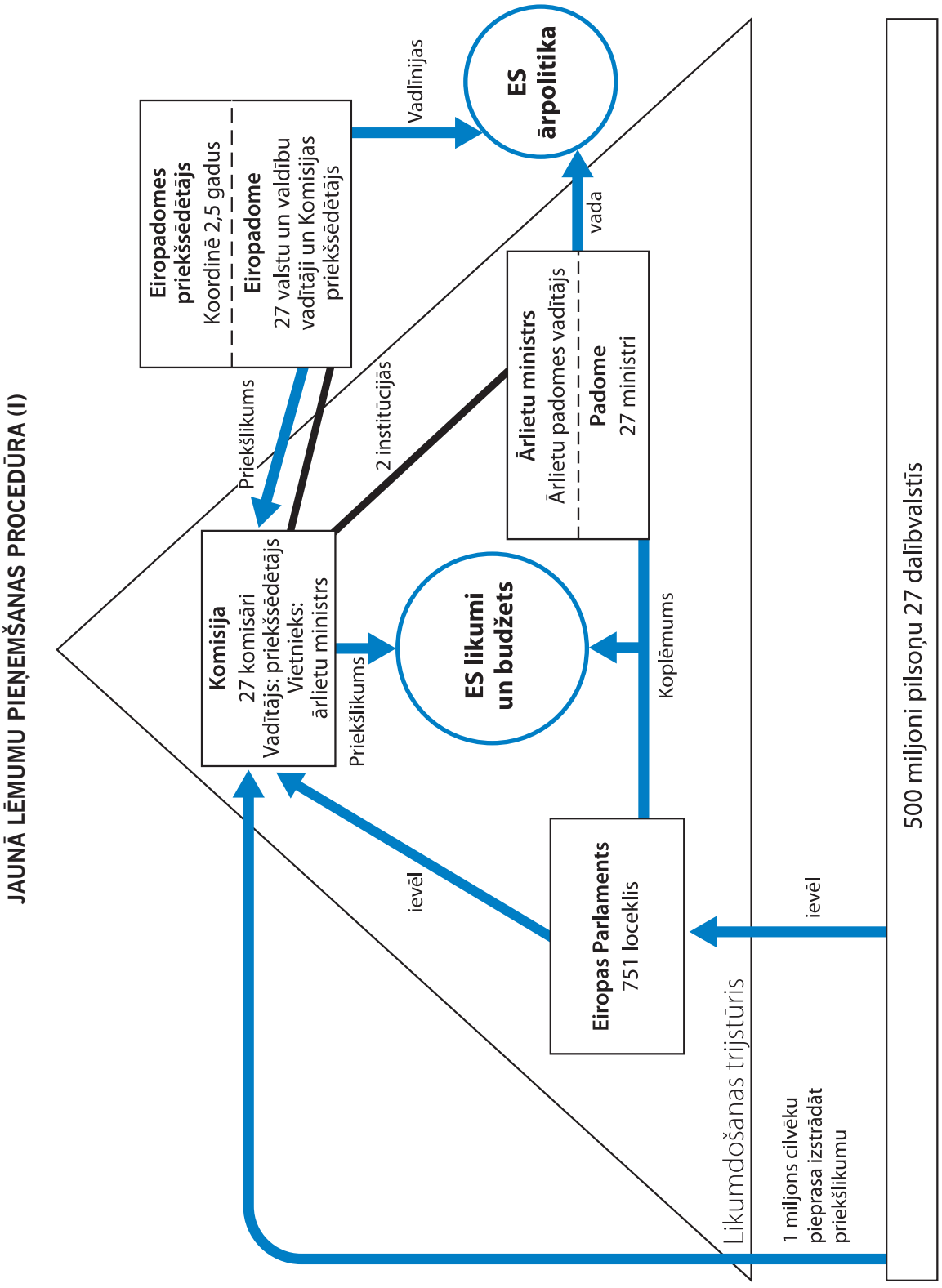
JAUNĀ LĒMUMU PIEŅEMŠANAS PROCEDŪRA (I)
Eiropadomes priekšsēdētājs
Koordinē 2,5 gadus
Eiropadome
27 valstu un valdību vadītāji un Komisijas priekšsēdētājs
Vadlīnijas
ES ārpolitika
Priekšlikums
2 institūcijās
Ārlietu ministrs
Ārlietu padomes vadītājs
Padome
27 ministri
vada
Komisija
27 komisāri
Vadītājs: priekšsēdētājs
Vietnieks: ārlietu ministrs
Priekšlikums
ES likumi un budžets
Koplēmums
ievēl
Eiropas Parlaments
751 loceklis
ievēl
Likumdošanas trijstūris
1 miljons cilvēku pieprasa izstrādāt priekšlikumu
500 miljoni pilsoņu 27 dalībvalstīs

JAUNĀ LĒMUMU PIEŅEMŠANAS PROCEDŪRA (II)

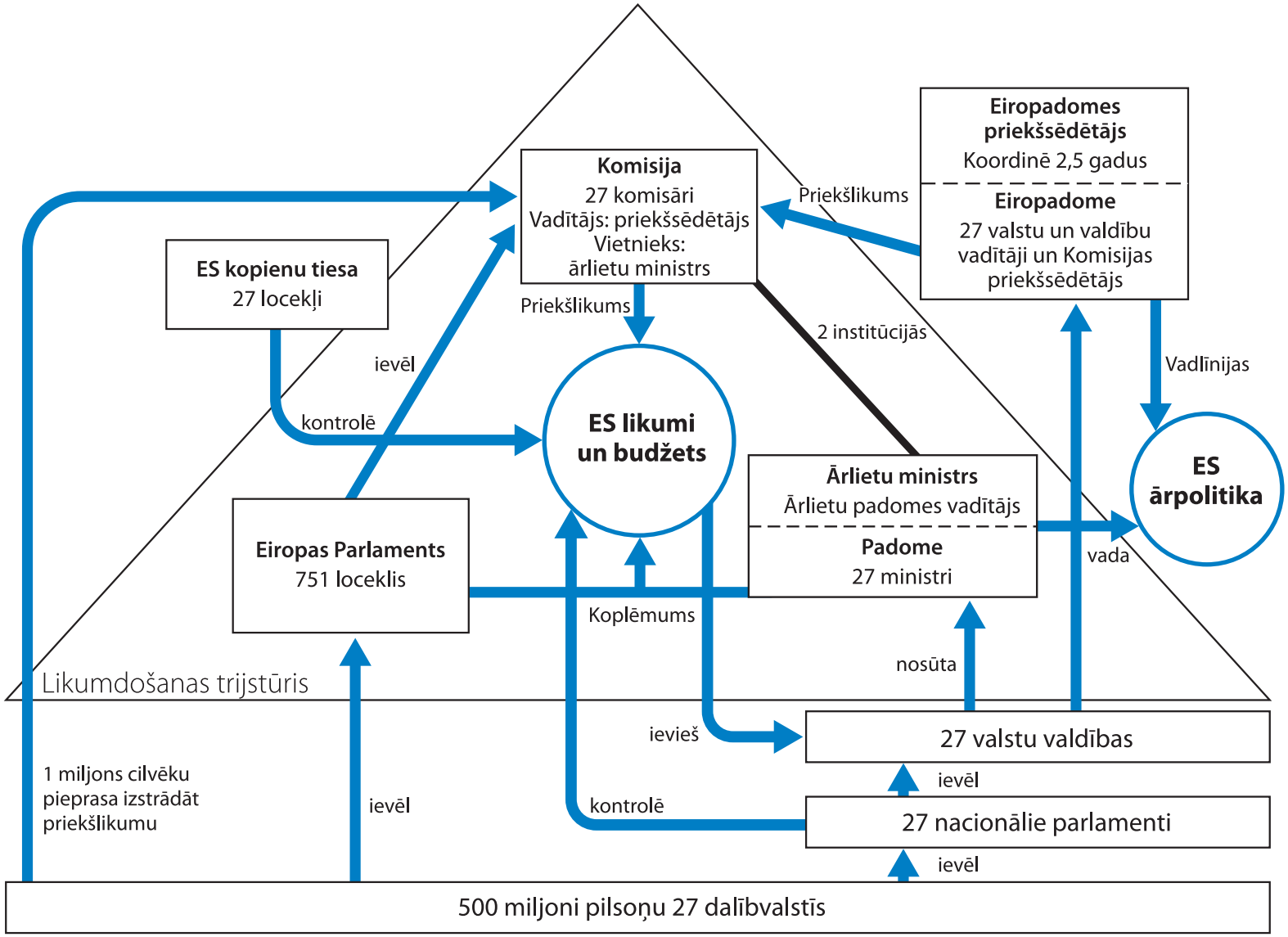

3. NĀKOTNE

3.1.PARAUDZĪSIMIES UZ EIROPAS NĀKOTNI

Metode	Diskusija, lēmumu pieņemšana
Mērķi	Izprast ES perspektīvas, pieņemt lēmumus, attīstīt argumentēšanas prasmes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 13 +
Ilgums	20–30 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Skaitļi 1 līdz 10 uz atsevišķām papīra lapām (lai izveidotu skalu) vai krīts, lai uzzīmētu skalu
Apraksts	• Pie klases sienas (vai uz grīdas) izvieto skaitļu skalu no 1 (neiespējami) līdz 10 (ļoti iespējami). • Divi no grupas dalībniekiem ir novērotāji. Viņiem jāpieraksta izteiktās idejas. • Dalībnieki iedomājas dzīvi pēc desmit gadiem. Persona, kas vada nodarbību, izsaka apgalvojumus par nākotnes iespējām dalībnieku dzīvē un Eiropas Savienības dzīvē. Dalībnieki izvērtē katra notikuma iespējamību un nostājas pie attiecīgā skalas skaitļa. • Pēc katra jautājuma notiek diskusija. Dalībnieki pamato savu izvēli. • Piemēri apgalvojumiem: “Pēc desmit gadiem ...” ◦ es būšu pabeidzis vidusskolu; ◦ es būšu studējis ārzemēs; ◦ es būšu precējies; ◦ man būs savs uzņēmums; ◦ es pratīšu ķīniešu valodu; ◦ es strādāšu ES institūcijās Briselē; ◦ eiro būs Latvijas valūta; ◦ Īslande būs ES dalībvalsts; ◦ ES būs pasaules spēcīgākā ekonomika; ◦ Turcija būs ES dalībvalsts; ◦ ES būs sadalījusies vairākās mazās reģionālās savienībās; ◦ angļu valoda būs vienīgā oficiālā ES valoda, utt. Šie ir tikai daži no iespējamiem apgalvojumiem. Skolotājs var izvēlēties arī citus apgalvojumus.
Atgriezeniskā saite	Novērotāji sniedz pārskatu. Visi analizē notikušo procesu. Iespējamie jautājumi noslēguma sarunai: • Kura izvēle bija grūtāka – attiecībā uz savu vai ES nākotni? • Kuros jautājumos viedokļi atšķirās visvairāk? Kāpēc? • Kādi bija izdarītās izvēles izplatītākie iemesli? • Vai apsvērumu pamatā bija emocionāli vai racionāli argumenti? • Vai, pamatojot atbildes, dalībnieki demonstrēja savas zināšanas par ES?

3.2. ES GLOBĀLAJĀ PASAULĒ

Metode	Lomu spēle, diskusija, lēmumu pieņemšana
Mērķi	Izprast ES lomu globālajā pasaulē un attīstības sadarbībā (palīdzībā), pieņemt lēmumus, dalīties pieredzē, empātija
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 25 + (ieteicams) Vecums: 13 +
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Loterijas biļetes (5 krāsas vai simboli), konfektes
Apraksts	• Klasē atrodas pieci galdi ar uzrakstiem: Āzija, Āfrika, Eiropa, Ziemeļamerika, Dienvidamerika. • Ir piecu veidu loterijas biļetes, to daudzums atbilst reālajām iedzīvotāju proporcijām piecos kontinentos. Šo informāciju atradīsiet skolotāja darba lapā A. Katrs dalībnieks izvelk loterijas biļeti un kļūst par "iedzīvotāju" vienā no pieciem kontinentiem. • Uz galda atrodas trauks ar konfektēm. Skolotājs paskaidro, ka tās atspoguļo visu piecu kontinentu kopējo krājumu (pārtikas) daudzumu. • Grupām izdala konfektes proporcionāli reālajam pārtikas krājumu daudzumam katrā kontinentā. Šo informāciju atradīsiet skolotāja darba lapā A. • Skolotājs paskaidro, ka, lai izdzīvotu, katram skolēnam nepieciešama 1 konfekte, un lūdz katru grupu sadalīt pārtiku savā kontinentā. • Pēc tam katra grupa pastāsta, kā atrisinājusi šo uzdevumu. Kādas bija iespējas, sadalot resursus? Kāds bija lēmuma pieņemšanas process? Kādas diskusijas notika? Kā dalībnieki jutās? Vai visiem pietika pārtikas? Ko Eiropa un Ziemeļamerika darīja ar saviem "liekajiem" pārtikas krājumiem? Kādi bija secinājumi? • Aplūkojiet skolotāja darba lapu B – valstu saraksts pēc Tautas attīstības indeksa. Kurā vietā šajā sarakstā atrodas Latvija? Kāda ir atšķirība (skaitļos) starp Latvijas indeksu un pirmās vietas valsts indeksu? Vai attiecīgā vieta, jūsuprāt, ir augsta vai zema? Cik liela ir atšķirība starp Latviju un vismazāk attīstītajām valstīm? Kādus secinājumus var izdarīt?
Atgriezeniskā saite	Kā pasaulē tiek risināta pārtikas krājumu nevienmērīgās sadales problēma? Kā iejaucas starptautiskās organizācijas? Ko dara valstis, valstu savienības un Eiropas Savienība? Ko dara citas starptautiskas organizācijas/savienības? Ko var darīt katrs indivīds? Izmantojiet Skolotāja darba lapu 3.2. C.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 3.2. A

Pasaules iedzīvotāju un krājumu sadalījums pa kontinentiem

Kontinents	Iedzīvotāji	Reducētā iedzīvotāju proporcija (dalībnieku skaits uzdevumam)	Krājumi (IKP/PPP)	Reducēta krājumu proporcija (konfekšu skaits uzdevumam)
Āfrika	14%	4	3,5%	1
Āzija	59%	14	36%	12
Eiropa	12%	3	24%	8
Ziemeļamerika	8%	2	27%	9
Dienvidamerika	6%	2	6%	2
Kopā		25		32

Skolotājs iedzīvotāju proporciju var samazināt atbilstoši dalībnieku skaitam savā klasē. Tabulā norādītie skaitļi ir aptuveni un balstīti informācijā, kas pieejama vietnēs www.geohive.com un http://esa.un.org/unpp/ Uzdevuma galvenais mērķis ir iepazīstināt dalībniekus ar attīstības sadarbības ideju un tendencēm, nevis sniegt precīzus skaitļus par šo tematu.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 3.2. B

Valstu saraksts pēc Tautas attīstības indeksa (2009. gada ziņojums, kas sastādīts, balstoties uz 2007. gada datiem). Pilno sarakstu atradīsiet http://hdr.undp.org/en/
Tautas attīstības indekss (TAI) ir indekss, kuru izmanto, lai sarindotu valstis pēc IKP, dzīves ilguma, pieaugušo lasītprasmes un izglītības līmeņa.

Vieta	Valsts	TAI	Vieta	Valsts	TAI
1.	Norvēģija	0,971	68.	Krievija	0,826
2.	Austrālija	0,970	71.	Baltkrievija	0,817
4.	Kanāda	0,966	79.	Turcija	0,806
5.	Īrija	0,965	92.	Ķīna	0,772
7.	Zviedrija	0,963	175.	Čada	0,392
13.	ASV	0,956	176.	Kongo Demokrātiskā Republika	0,389
21.	Apvienotā Karaliste	0,947	177.	Burkinafaso	0,389
22.	Vācija	0,947	178.	Mali	0,371
29.	Slovēnija	0,929	179.	Centrālāfrikas Republika	0,369
40.	Igaunija	0,883	180.	Sjerraleone	0,365
46.	Lietuva	0,880	181.	Afganistāna	0,352
48.	Latvija	0,866	182.	Nigēra	0,340

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 3.2. C

Eiropas Savienības ieguldījums attīstības sadarbībā
www.ec.europa.eu/development/policies/consensus_en.cfm

Attīstības palīdzība jeb attīstības sadarbība (arī attīstības atbalsts, tehniskā palīdzība, starptautiskā palīdzība, palīdzība ārzemēm vai ārvalstu palīdzība) ir palīdzība, ko sniedz valdības un citas aģentūras, lai atbalstītu attīstības valstu ekonomisko, sociālo un politisko attīstību.
Eiropa sniedz 55% no visas attīstības palīdzības visā pasaulē.
Eiropas Savienība 2008. gadā attīstības valstīm attīstības palīdzības ietvaros izmaksājusi vairāk nekā 50 miljardu eiro.
50% no ES palīdzības tiek sniegti Subsahāras Āfrikas valstīm.
Galvenās darbības jomas ir lauku attīstība, ūdens kvalitāte un sanitārija, vides ilgtspējība, cīņa pret *HIV/AIDS*, apsteidzoša konfliktu novēršana, energoresursu pieejamība, informācijas un komunikāciju pieejamība, cilvēktiesību aizstāvība un sabiedrības attīstība.

Informācija 3.2.

www.cia.org
www.ec.europa.eu/development/policies/consensus_en.cfm
www.geohive.com
www.populationdata.net
www.worldatlas.com

3.3. KONSENSA VEIDOŠANA

Metode	Par/pret diskusija
Mērķi	Zināšanas par ES paplašināšanās nākotnes perspektīvām, informācijas meklēšana, analizēšana, modelēšana, argumentēšanas prasmes, konsensa veidošana
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 16 +
Ilgums	40 minūšu (+ darbs ar interneta resursiem mājās)
Nepieciešamie materiāli	Izdales materiāli ar "par" un "pret" argumentiem
Apraksts	• Lai rosinātu diskusiju, dalībniekiem uzdod vairākus jautājumus. Piemēri: Vai ES dalībvalstu skaits ir vienāds ar visu Eiropas valstu skaitu? Kuras Eiropas valstis nav ES dalībvalstis (skolotājs var minēt dažus piemērus)? Kāpēc visas Eiropas valstis nav pievienojušās ES – tāpēc, ka nav to vēlējušās, vai tāpēc, ka tās nav pieņemtas? Kādēļ? Papildu informācijai par šo jautājumu var izmantot statistikas materiālus skolotāja darba lapā A. • Dalībniekus mudina izteikt idejas par iespējamiem ES attīstības scenārijiem nākotnē. Piemēram, ES paliks pašreizējā situācijā, saglabājot savu *status quo* attiecībā uz dalībvalstu skaitu, vai pašreizējām 27 valstīm pievienosies jaunas valstis, vai ES sašķelsies mazākās reģionālās vienībās, utt. Pēc tam dalībniekiem paskaidro, ka tālāk tiks apspriesti ierastākie "par" un "pret" argumenti attiecībā uz ES paplašināšanos. • Dalībniekus iedala divās grupās – puse dalībnieku individuāli strādā ar izdales materiālu "Argumenti par labu ES paplašināšanai", otra puse individuāli strādā ar izdales materiālu "Argumenti pret ES paplašināšanos". • Dalībniekus lūdz katru argumentu novērtēt ar atzīmi no 1 līdz 3, kur trīs ir vispārliecinošākais arguments. Pēc tam katram dalībniekam lūdz izvēlēties trīs vispārliecinošākos argumentus. • Divus dalībniekus, kuri pārstāv vienu un to pašu argumentu profilu (par vai pret ES paplašināšanos), lūdz strādāt kopā, lai izvēlētos 3 vispārliecinošākos argumentus, kas atspoguļo viņu uzskatus. • Katru pāri lūdz pamatot kopīgi izvēlētos argumentus, lai paskaidrotu un pierādītu savu viedokli. Šim nolūkam var izmantot statistikas materiālus, dokumentu kopijas un kopsavilkumus, dažādu iestāžu un ekspertu citātus. • Tiek izveidotas minidiskusiju grupas, kur 2 dalībnieki pārstāv argumentus par labu ES paplašināšanai un 2 dalībnieki – argumentus pret ES paplašināšanos. Dalībniekus lūdz sākt diskusiju šādā secībā: ◦ tiek izklāstīti un pamatoti argumenti par labu ES paplašināšanai; ◦ tiek uzdoti un diskutēti jautājumi par šo viedokli; ◦ tiek izklāstīti un pamatoti argumenti pret ES paplašināšanos; ◦ tiek uzdoti un diskutēti jautājumi par šo viedokli.

Apraksts	Ir svarīgi izvairīties no nevajadzīgas sacensības! Šajā fāzē diskusijas mērķis ir izzināt dažādas perspektīvas attiecībā uz ES paplašināšanos, nevis sacensties par argumentiem un to pamatojumu. • Dalībnieku grupas lūdz izteikt savu viedokli, lietojot šādu formulējumu: "Mēs uzskatām, ka vēlamākais ES nākotnes attīstības modelis ir… , tāpēc ka…" • Katru dalībnieku grupu lūdz prezentēt savu diskusiju rezultātus un viedokli.
Atgriezeniskā saite	• Dalībniekus lūdz diskutēt par konsensa panākšanas procesu. • Cik viegli/grūti bija nonākt pie tādas vienošanās, kas bija pieņemama visiem? Kādu padomu jūs dotu cilvēkam, kam jāpanāk vienošanās par konkrētiem jautājumiem? Kādi jauni ES paplašināšanās aspekti parādījās diskusijas laikā?

Informācija 3.3.

Eiropas valstis http://europa.eu/abc/european_countries/index_en.htm

Eiropas valstis (kopā)	49	
ES dalībvalstis	27	Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Īrija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija, Zviedrija
ES kandidātvalstis	3	Maķedonija, Horvātija, Turcija
Citas Eiropas valstis	19	Albānija, Andora, Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Bosnija un Hercegovina, Gruzija, Īslande, Krievija, Lihtenšteina, Melnkalne, Moldova, Monako, Norvēģija, Sanmarīno, Serbija, Šveice, Ukraina, Vatikāns

DARBA LAPA 3.3. A

Argumenti **par labu** ES paplašināšanai

Nr.	Argumenti	Novērtējiet katru argumentu ar atzīmi no 1 līdz 3, kur trīs ir vispārliecinošākais arguments	Mans TOP 3
1.	Palielināsies ES starptautiskā autoritāte un ietekme.		
2.	Tiesiskuma, demokrātijas un cilvēktiesību principi tiks ievēroti un vērsīsies plašumā, tas Eiropu padarīs drošāku un stabilāku.		
3.	Valodu, kultūru un vēstures pieredzes dažādība.		
4.	Paplašināsies Eiropas kopējais tirgus un palielināsies konkurence. Rezultātā patērētāji saņems lētākas, kvalitatīvākas un plašāka sortimenta preces.		
5.	Daudz veiksmīgāka noziedzības apkarošana, prevencija un kontrole.		
6.	Tiesiskuma ievērošana – starp valstīm jāievēro/ jāpiemēro/jāatzīst vienlīdzīgas tiesības un iespējas.		
7.	Eiropas Savienībā būtu jāietilpst visām Eiropas valstīm, kā to jau izsaka un atzīst tās nosaukums.		
8.	Dalība Eiropas Padomē (vai kādā citā Eiropas organizācijā) norāda uz valsts atbilstību ES standartiem.		
9.	Plašāka brīvas pārvietošanās zona ES ietvaros (ceļošanai, darba meklējumiem utt.).		

DARBA LAPA 3.3. B

Argumenti **pret** ES paplašināšanos

Nr.	Argumenti	Novērtējiet katru argumentu ar atzīmi no 1 līdz 3, kur trīs ir vispārliecinošākais arguments	Mans TOP 3
1.	Neefektīva ES administrācija – plašāka pārstāvniecība dažādās institūcijās, birokrātijas palielināšanās, pārāk lēns lēmumu pieņemšanas process.		
2.	Ekonomiski augsti attīstītu valstu un pārejas ekonomikas valstu sajaukums novedīs pie neskaidrībām attiecībā uz interesēm un prioritātēm.		
3.	Ir neiespējami nodrošināt vienādus preču un pakalpojumu kvalitātes standartus.		
4.	Pārāk daudz dažādu vēstures pieredžu, reliģiju, valodu un vērtību var novest Eiropu pie saspīlējuma un konfliktiem.		
5.	Dažas no valstīm, kas vēlas pievienoties ES, Eiropā atrodas tikai daļēji, tādēļ tās pilnībā nevar uzskatīt par Eiropas valstīm.		
6.	Ja Turcija pievienosies Eiropas Savienībai, tā būs lielākā valsts iedzīvotāju skaita ziņā, tātad tai būs iespēja dominēt lēmumu pieņemšanas procesā (balsošanā) ES institūcijās (Eiropas Parlamentā utt.).		
7.	Daudzas kaimiņvalstis, kurās ir neatrisināti etniskie vai teritoriālie konflikti (Balkānu reģiona valstis), varētu destabilizēt situāciju visā Eiropas Savienībā.		
8.	ES paplašināšanās sagraus darba tirgu ES iekšējā tirgū un palielinās ekonomisko migrāciju.		
9.	ES paplašināšanās process, uzņemot jaunas attīstības valstis, vājinās ES starptautisko autoritāti un ietekmi.		

3.4. EIROZONA

Metode	Grupu darbs
Mērķi	Zināšanas par Eiropas vienoto valūtu “eiro”
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 9 + Vecums: 13 +
Ilgums	30–40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Trīs vai četri sagrieztu kartīšu komplekti (darba lapa), papīrs jautājumiem, viens zīmulis katrai grupai
Apraksts	A daļa • Dalībniekus iedala mazās grupās pa 3 vai 4. Viņiem paskaidro, ka viņi kļūs par skolotājiem, kas saviem klasesbiedriem izklāstīs būtiskāko informāciju par eiro. • Visiem grupas dalībniekiem iedod vienādas kartītes ar vienu un to pašu informāciju (piemēram, visi četri 1. grupas dalībnieki saņem kartīti ar nosaukumu “Kas ir eiro?”, 2. grupas dalībnieki saņem kartīti ar nosaukumu “Kāpēc mums nepieciešams eiro?” utt.) Šajā fāzē dalībnieku uzmanība jāvērš uz to, ka viņiem citu grupu dalībniekiem būs jāizskaidro informācija, kas rakstīta viņu kartītēs. • Lai izlasītu informāciju un papīra lapā pierakstītu neskaidros jautājumus, dalībniekiem dod laiku līdz 3 minūtēm. Kad informācija ir izlasīta, dalībnieki vispirms savā starpā var noskaidrot jautājumus. Ja kādi jautājumi paliek neatbildēti, viņi var lūgt skolotāja palīdzību. B daļa • No 3 vai 4 dalībniekiem tiek izveidotas jaunas grupas, kurās ir pa vienam dalībniekam no katras iepriekšējās grupas (piemēram, viens dalībnieks no 1. grupas, viens dalībnieks no 2. grupas, utt.). • Dalībniekus lūdz iepazīstināt savus grupas biedrus ar informāciju par eiro. Pirmajam būtu jāsāk dalībniekam, kura informācijas kartīte saucās “Kas ir eiro?”, tam seko dalībnieks ar kartīti “Kad un kā eiro tika ieviests?”, tad “Kāpēc mums nepieciešams eiro?” un visbeidzot – “Kā eiro tiek pārvaldīts?”. Kad pirmais dalībnieks beidzis sniegt informāciju, pārējie dalībnieki var uzdot jautājumus, tādā pašā kārtībā informāciju izskaidro arī pārējie grupas dalībnieki. Izvairieties no situācijas, ka dalībnieki informāciju nolasa no kartītēm! Informācija būtu nevis jānolasa, bet gan jāprezentē!
Atgriezeniskā saite	• A variants – būtiskākie jautājumi par eiro tiek uzdoti visai klasei. Ja ir kādas neskaidrības, tās pārrunā kopā ar visu klasi. • B variants – dalībniekiem iedod papīru un lūdz viņus sastādīt krustvārdu mīklu par eiro, izmantojot stundas laikā iegūto informāciju. Tad grupas apmainās ar krustvārdu mīklām un atmin tās.

DARBA LAPA 3.4.

1. Kas ir eiro?

Eiro ir Eiropas Savienības oficiālā valūta un tiek lietots sešpadsmit ES dalībvalstīs. Gatavojoties ieviest vienoto valūtu, nosaukumu "eiro" izvēlējās Eiropas Savienības Padome tikšanās reizē Madridē 1995. gadā. Eiro simbolu – € – iedvesmoja grieķu alfabēta burts epsilons (Є). Tas simbolizē arī vārda "Eiropa" pirmo burtu latīņu alfabētā, savukārt divas paralēlās simbola līnijas nozīmē stabilitāti. To pasaules daļu, kurā eiro lieto kā oficiālo valūtu, sauc par eirozonu. Pašlaik eiro lieto 16 valstīs – Austrijā, Beļģijā, Francijā, Grieķijā, Īrijā, Itālijā, Kiprā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Portugālē, Slovākijā, Slovēnijā, Somijā, Spānijā un Vācijā. Baltijas valstis – Igaunija, Latvija un Lietuva – plāno ieviest eiro tuvākajā nākotnē.

Interesanti, ka ikdienā eiro lieto vairāk nekā 320 miljoni eiropiešu un ka vairāk nekā 175 miljoni cilvēku pasaulē lieto valūtas, kas piesaistītas eiro.

2. Kad un kā eiro tika ieviests?

Pirmā oficiālā vienošanās par eiro ieviešanu tika parakstīta 1992. gadā, un to sauca par Māstrihtas līgumu. Šajā dokumentā tika noteiktas prasības valstīm, kas vēlas ieviest eiro.

Oficiāli eiro tika ieviests 1999. gada 1. janvārī. Sākotnēji tā bija virtuāla valūta bezskaidras naudas norēķiniem un grāmatvedības nolūkiem. Skaidras naudas norēķiniem joprojām turpināja lietot nacionālās valūtas, kas tagad tika uzskatītas par eiro "apakšvienībām".

Visbeidzot skaidrā naudā eiro banknotes un monētas tika laistas apgrozībā 2002. gada 1. janvārī. Katrai valstij ir sava dizaina eiro monētas un banknotes.

3. Kāpēc mums nepieciešams eiro?

Eiro kā vienotai valūtai ir daudz priekšrocību. Piemēram, ceļojot eirozonas valstīs, nav nepieciešams mainīt valūtu, tātad tas ir ļoti ērti ceļotājiem.

Ja raugāmies uz iespējamiem valstu ieguvumiem, jāmin dažas priekšrocības: 1) vieglāka starptautiskā tirdzniecība bez nepieciešamības mainīt valūtu, pērkot vai pārdodot preces un pakalpojumus; 2) eiro ir stabila valūta ar zemu inflāciju un zemām procentu likmēm. Piemēram, jebkāda starptautiska ekonomiska trieciena gadījumā vienotā valūta var labāk pasargāt ekonomiku no negaidītas ietekmes; 3) tā kā Eiropas Savienībai ir vienots tirgus, tā efektivitātes palielināšanai vienota valūta ir pašsaprotama; 4) jāmin arī tas, ka eiro ir viens no Eiropas identitātes simboliem.

4. Kā eiro tiek pārvaldīts?

Eiro pārvalda un administrē Eiropas Centrālā banka (ECB), kas atrodas Vācijas pilsētā Frankfurtē, un to dalībvalstu nacionālās bankas, kas ieviesušas eiro. Kopā tās veido Eirosistēmu.

Valstu valdības joprojām ir atbildīgas par fiskālo politiku (nodokļi un izdevumi), bet tām strikti jāievēro kopīgi panāktā vienošanās par publiskām finansēm, ko pazīst kā Stabilitātes un izaugsmes paktu. Tāpat valstu valdības ir atbildīgas par strukturālo politiku, piemēram, darba un kapitāla tirgu un pensiju sistēmu, tomēr ekonomiskās stabilitātes nolūkā tā ir jāsaskaņo ar citām eirozonas valstīm.

3.5. KĀPĒC EIRO?

Metode	Diskusija, lomu spēle
Mērķi	Zināšanas par Eiropas vienoto valūtu "eiro"
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 8 + Vecums: 15 +
Ilgums	30–40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Lomu kartīšu komplekts katrai grupai (Skolotāja darba lapa 3.5. A); vēlamas priekšzināšanas par eiro
Apraksts	• Dalībniekus iedala grupās pa četri. • Dalībniekiem paskaidro, ka viņi būs nacionālā parlamenta locekļi, kuriem jālemj par eiro ieviešanu vai neieviešanu savā valstī. Kā deputāti viņi pārstāvēs dažādus savu vēlētāju viedokļus, kas, protams, arī sabiedrībā tiek plaši apspriesti. Katra dalībnieka mērķis ir pamatot savu viedokli ar vairākiem argumentiem par vai pret eiro ieviešanu Latvijā/Igaunijā. • Katrs grupas dalībnieks saņem lomu kartītes, viņam tiek dots laiks izlasīt četrus argumentus. Pie viena no argumentiem minēts vārds JĀ. Šo viedokli dalībnieks pārstāvēs diskusijas laikā. • Dalībniekiem dod laiku, lai viņi varētu individuāli strādāt un izdomāt iemeslus, kāpēc viņu arguments ir pats nozīmīgākais un kāpēc pārējie trīs varētu būt mazāk svarīgi. • Kad dalībnieki ir gatavi, diskusiju sāk tas dalībnieks, kurš pārstāv viedokli par Dānijas, Zviedrijas un Apvienotās Karalistes pieredzi. Pēc tam, kad izskaidrots šis viedoklis, pārējie dalībnieki drīkst uzdot jautājumus. Šajā fāzē ir būtiski nepieļaut nevajadzīgus strīdus! Pēc tam pārējie trīs dalībnieki izskaidro savu viedokli un piedalās jautājumu un atbilžu sesijā tādā secībā, kā norādīts darba lapā (piemēram, kā pēdējais tiek izteikts viedoklis par Eiropas kopējo tirgu). • Pēc diskusiju sesijas dalībniekus aicina nonākt pie vienota lēmuma, kas pieņemams visiem. • Katru grupu aicina prezentēt savas idejas atklātā klases diskusijā.
Atgriezeniskā saite	• A variants – kā diskusijas kopsavilkumu var nolasīt darba lapu par eiro ieviešanas nozīmi Latvijā (darba lapa 3.5. B). Tajā izcelti galvenie argumenti par labu eiro, kā arī minēti valstu ekonomiskie ieguvumi. • B variants – lai padziļinātu izpratni par tematu, dalībnieki paši var lasīt tekstu, atzīmējot informāciju ar simboliem: + nozīmē – es piekrītu; – es nepiekrītu; ! – tā man ir jauna informācija; ? – tas man joprojām nav skaidrs/es šaubos par šo informāciju. Balstoties uz izlasīto un pārrunāto informāciju, dalībniekiem jāuzraksta eseja "Latvijā eiro būtu jāievieš vismaz 2014. vai 2015. gadā".

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 3.5. A

EIRO

I Eiro kā valūta nav ieviests tādās ES dalībvalstīs kā Dānija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. To ekonomika ļoti labi darbojas bez eiro. Tas, ka eiro nodrošina vieglāku valsts ekonomikas funkcionēšanu, ir vispārpieņemts mīts. **JĀ**	**II** Eiro sniedz priekšrocības mājsaimniecībām. Piemēram, ir vieglāk ceļot pa Eiropu, jo nav jāmaina nauda, kā arī nerodas zaudējumi valūtas kursu svārstību dēļ.	**III** Nacionālā valūta ir daļa no valsts identitātes. Zaudējot to, mēs zaudēsim arī daļu savas neatkarības un pašnoteikšanās.	**IV** Eiro mūsu valstī ir steidzama nepieciešamība, jo tas nodrošinās veiksmīgu Eiropas kopējā tirgus funkcionēšanu un piesaistīs jaunus investorus, kā arī veicinās tirdzniecību un valsts ekonomikas attīstību kopumā.

I Eiro kā valūta nav ieviests tādās ES dalībvalstīs kā Dānija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. To ekonomika ļoti labi darbojas bez eiro. Tas, ka eiro nodrošina vieglāku valsts ekonomikas funkcionēšanu, ir vispārpieņemts mīts.	**II** Eiro sniedz priekšrocības mājsaimniecībām. Piemēram, ir vieglāk ceļot pa Eiropu, jo nav jāmaina nauda, kā arī nerodas zaudējumi valūtas kursu svārstību dēļ. **JĀ**	**III** Nacionālā valūta ir daļa no valsts identitātes. Zaudējot to, mēs zaudēsim arī daļu savas neatkarības un pašnoteikšanās. 	**IV** Eiro mūsu valstī ir steidzama nepieciešamība, jo tas nodrošinās veiksmīgu Eiropas kopējā tirgus funkcionēšanu un piesaistīs jaunus investorus, kā arī veicinās tirdzniecību un valsts ekonomikas attīstību kopumā.

I	II	III	IV
Eiro kā valūta nav ieviests tādās ES dalībvalstīs kā Dānija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. To ekonomika ļoti labi darbojas bez eiro. Tas, ka eiro nodrošina vieglāku valsts ekonomikas funkcionēšanu, ir vispārpieņemts mīts.	Eiro sniedz priekšrocības mājsaimniecībām. Piemēram, ir vieglāk ceļot pa Eiropu, jo nav jāmaina nauda, kā arī nerodas zaudējumi valūtas kursu svārstību dēļ.	Nacionālā valūta ir daļa no valsts identitātes. Zaudējot to, mēs zaudēsim arī daļu savas neatkarības un pašnoteikšanās. **JĀ**	Eiro mūsu valstī ir steidzama nepieciešamība, jo tas nodrošinās veiksmīgu Eiropas kopējā tirgus funkcionēšanu un piesaistīs jaunus investorus, kā arī veicinās tirdzniecību un valsts ekonomikas attīstību kopumā.

I	II	III	IV
Eiro kā valūta nav ieviests tādās ES dalībvalstīs kā Dānija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. To ekonomika ļoti labi darbojas bez eiro. Tas, ka eiro nodrošina vieglāku valsts ekonomikas funkcionēšanu, ir vispārpieņemts mīts.	Eiro sniedz priekšrocības mājsaimniecībām. Piemēram, ir vieglāk ceļot pa Eiropu, jo nav jāmaina nauda, kā arī nerodas zaudējumi valūtas kursu svārstību dēļ.	Nacionālā valūta ir daļa no valsts identitātes. Zaudējot to, mēs zaudēsim arī daļu savas neatkarības un pašnoteikšanās.	Eiro mūsu valstī ir steidzama nepieciešamība, jo tas nodrošinās veiksmīgu Eiropas kopējā tirgus funkcionēšanu un piesaistīs jaunus investorus, kā arī veicinās tirdzniecību un valsts ekonomikas attīstību kopumā. **JĀ**

DARBA LAPA 3.5. B

Kādēļ Latvijai svarīgi ātri ieviest eiro – atbilde "Latvijas Avīzes" lasītājai

Santa Bērziņa, Latvijas Bankas Makroekonomikas analīzes daļas vadītāja

Cienījamā Pētersones kundze!

Pateicamies par Jūsu jautājumiem, kas dod iespēju runāt par Latvijas tautsaimniecībai tik svarīgu lietu kā eiro ieviešana. Mēģināšu uzreiz apgalvot – un pēc tam paskaidrot –, ka eiro ieviešana ir ikviena Latvijas iedzīvotāja interesēs. Un apgalvošu arī, ka mēs jau esam zaudētāji, neieviesuši eiro pirmajā paredzētajā laikā – 2008. gadā.

Sākotnēji jāmin, ka, ieviešot vienotu valūtu – eiro – darījumos starp valstīm, kurās tiek izmantots eiro, **nav jāzaudē valūtas maiņas dēļ**. Būdami eiro zonā, iegūs mūsu uzņēmumi, veicot darījumus valstīs, kur norēķinos tiek izmantots eiro, nevajadzēs bažīties par valūtas kursiem. Eiropas Savienības valstis jau šobrīd ir mūsu nozīmīgākie darījumu partneri, līdz ar to eiro ieviešana gan Latvijā, gan pārējās jaunajās ES dalībvalstīs vēl vairāk veicinās ekonomiskos darījumus Eiropā. Noteikti minams aspekts ir iedzīvotāju pārliecība, ka viņi savus nopelnītos eiro var droši uzkrāt noguldījumos, un, esot eiro zonā, viņus nebiedēs tracināšana ar devalvāciju. Bet tie iedzīvotāji, kam nāksies doties uz citām Eiropas valstīm, nezaudēs valūtas maiņas dēļ.

Mēs tagad visi zinām, ka **eiro nozīmē zemākas procentu likmes** kredītiem gan ģimenēm, gan uzņēmumiem. Lai gan Latvijā no visiem kredītiem 90% jau tagad ir ņemti eiro, taču valstī, kas ir eiro zonā, kredītu likmes ir zemākas nekā tādā, kas ir ārpusē. Aizdevējiem šāda valsts šķiet daudz drošāka, par drošāku tiek vērtēta kredītņēmēju spēja kredītu atmaksāt. Ja arī ģimenei pašai nav kredīta, tad tā iegūst netieši: uzņēmēju mazāki maksājumi par kredītu ļauj uzņēmumiem attīstīt savu darbību, ieguldot aizņemtus līdzekļus, kas bieži nozīmē arī jaunu darbavietu radīšanu, no kā iegūst arī iedzīvotāji.

Grūtāk uztverams, bet patiesībā ikvienam ļoti nozīmīgs, ir valsts finanšu drošuma aspekts – īpaši tas svarīgs mazai valstij, kuras valūtu patiešām mēģina šūpot finanšu spekulanti. Ne velti šādas šūpošanas dēļ lata procentu likmes brīžiem ir cēlušās līdz pat 30%, cilvēki ir skrējuši mainīt savus latu ietaupījumus. Valstij iestājoties eiro zonā, šī nedrošība pazūd, arī ārvalstu investori, kuru ieguldītā nauda var radīt darbavietas un nodokļu ieņēmumus valstij, gaida šādu drošības signālu. Igaunijai, kura var kļūt par pirmo Baltijas valsti ar eiro, paredz milzīgu investoru interesi – un šie ieguldījumi ies garām valstīm, kuras nebūs spējušas sevi sakārtot un eiro ieviest.

Eiro zonas finanšu sistēma ir milzīga salīdzinājumā ar Latviju, un Eiropas Centrālā banka ir sniegusi eiro zonas bankām milzīgu atbalstu krīzes laikā. Šis atbalsts ir palīdzējis mazināt krīzes negatīvās sekas uz ekonomisko aktivitāti, kas, lai arī vairāk nekā gadu saruka, tomēr šobrīd jau ir atkal uz izaugsmes ceļa. Ja Latvija 2008. gadā būtu ieviesusi eiro, arī "Parex bankai" kā eiro zonas finanšu sistēmas daļai būtu pieejama šāda palīdzība, un Latvijas valsts budžeta izdevumi banku sektora atbalstam līdz ar to būtu zemāki.

Eiro ir viens no ES mājas stūrakmeņiem. Tāpēc Latvija un citas jaunās dalībvalstis 2004. gadā un vēlāk, iestājoties Eiropas Savienībā, pēc būtības un arī juridiski pieņēma, ka ieviesīs eiro – ar nosacījumu pirms eiro ieviešanas pielāgot savu tautsaimniecību tā, lai tā varētu veiksmīgi attīstīties kopējā ekonomiskā telpā – eiro zonā ar kopēju valūtu un vienotiem naudas politikas lēmumiem. Tā kā eiro jautājums lielā mērā ir Latvijas Bankas kompetencē, tā jau pirms referenduma par ES informēja ikvienu iedzīvotāju, ka šis balsojums nozīmēs arī eiro ieviešanu. Lielbritānijai un Dānijai – divām vienīgajām no ES valstīm, kas bijušas pie ES šūpuļa – ES līgumā ir noteikta atruna, kas patur tās ārpus eiro. Lai gan tām ir nesalīdzināmi lielākas un patstāvīgākas tautsaimniecības, īpaši Lielbritānijai, tomēr pašreizējā krīze arī šo valstu politiķus un sabiedrību mudina daudz nopietnāk apsvērt iespēju pārskatīt iepriekšējos lēmumus.

Un nobeigumā laba ziņa par naudu kā latviskās identitātes nesēju. Latvijas naudu, apgrozības un jubilejas monētas patiesi ļoti augstu vērtējam gan mēs paši, gan ārvalstu kolekcionāri un pasaules konkursu žūrijas. Taču Latvijas nauda līdz ar eiro ieviešanu nekādā ziņā nepazudīs. Uz visām eiro monētām ir katras valsts pašas izraudzītie nacionālie simboli, kas Latvijā tika izvēlēti visas tautas ideju konkursā. Pirmskara Latvijas 5 latu tautumeitas portrets uz 1 un 2 eiro monētām ir tāda žūrijas izvēle, kas uzturēs dzīvas Latvijas naudas dizaina tradīcijas, turklāt tām būs milzīga auditorija – mūsu eiro lietos visās ES valstīs. Tāpat turpināsim kalt arī savas jubilejas monētas zeltā un sudrabā.

Raksts publicēts laikrakstā "Latvijas Avīze" 2009. gada 3. decembrī.

DARBA LAPA IGAUNIJAI 3.5. C

Igaunijas pievienošanās eirozonai

Lēmums pievienoties Eiropas Savienībai, ko 2003. gada rudenī apstiprināja referendums, izteica arī atbalstu dalībai eirozonā. 2004. gada 28. jūnijā Igaunija pievienojās valūtas kursa mehānismam VKM2, saglabājot valūtas nodrošinājuma sistēmu ar vienpusējo apņemšanos uzturēt fiksētu kronas kursu pret eiro (1 EUR = 15,6466 EEK).

Kādēļ?

Pievienošanās eirozonai palīdz nodrošināt Igaunijas kā mazas un atvērtas ekonomikas ekonomisko stabilitāti un starptautisko uzticamību.

- Igaunijai pievienojoties eirozonai, turpināsies valsts integrācija Eiropas Savienībā. Tas vienkāršos preču un kapitāla kustību, nodrošinot ilgtspējīgu ekonomisko attīstību.
- Dalība eirozonā palīdzēs mazināt valstij specifiskus riskus, tādējādi veicinot ekonomisko uzticamību. Izzudīs ar kronu saistītie valūtas kursa riski.
- Ieviešot eiro, mazināsies transakciju izmaksas (īpaši valūtas maiņas izmaksas) un radīsies labāka cenu salīdzināmība, kas veicina cenu stabilitāti.
- Būdama eirozonas locekle, Igaunija ietilps vienā no pasaules ekonomiski ietekmīgākajiem reģioniem. Tas nozīmē, ka valstij būs iespēja ietekmēt ar ekonomikas politiku saistītu lēmumu pieņemšanu.

Kad?

Igaunijas valdība un Centrālā banka ir izvirzījušas mērķi ieviest eiro, tiklīdz radīsies šāda iespēja, tas nozīmē, tiklīdz Igaunija būs izpildījusi nepieciešamos nosacījumus. Balstoties uz ekonomikas prognozēm, valdība ir izlēmusi nospraust mērķi: Eirodienu (t.i., dienu, kad Igaunija kļūs par eirozonas locekli un Igaunijā tiks ieviests eiro) sasniegt 2011. gada 1. janvārī.

Kā?

Lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju uz eiro un koordinētu ar to saistītās darbības, valdība 2004. gada 1. decembra Ministru kabineta sēdē nolēma izveidot Nacionālo pārejas komiteju, kuras priekšsēdētājs ir Finanšu ministrijas ģenerālsekretārs. Nacionālajai pārejas komitejai ir septiņas darba grupas, kuras nodarbojas ar jautājumiem, kas saistīti ar eiro ieviešanu. Darba grupu uzdevums ir nodrošināt eiro vienmērīgu ieviešanu. Nacionālā pārejas komiteja uzraudzīja Nacionālā pārejas plāna sagatavošanu, kurš ietver vadlīnijas valdības iestādēm un informāciju plašākai sabiedrībai.

Informācija publicēta vietnē http://euro.eesti.ee/EU/Euroveeb_edit/Main_Page/index.jsp

3.6. RĪTDIENAS EIROPA

Metode	Kolāžas veidošana un zīmēšana, diskusija
Mērķi	• Sistematizēt skolēnu zināšanas par Eiropas Savienības nākotni vides aizsardzības, klimata un enerģētikas politikas jomā • Attīstīt skolēnu komandas darba, radošās, analītiskās un prezentēšanas prasmes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 13–18 Vecums: 15 +
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Papīrs skicēm, lielas papīra lapas gala projektam, krāsas, zīmuļi un marķieri, materiāli kolāžai, krāsains papīrs, žurnāli/attēli vai fotogrāfijas, kurās attēlota Eiropas vide, zariņi, rīsi, pupas, sausas lapas, gliemežvāki utt., līme, šķēres
Apraksts	• Dalībniekus iepazīstina ar jēdzienu "pārmaiņas laika gaitā". Dalībniekiem jautā, ko viņi personīgi ir piedzīvojuši vai ko dzirdējuši par problemātiskajām pārmaiņām Eiropas vides, klimata un enerģētikas jomā. Dalībniekus lūdz domāt par šo pārmaiņu iemesliem. • Dalībniekus mudina izteikt idejas par to, kādas pārmaiņas viņi būtu veikuši, ja viņiem būtu prasīts padoms. Izteiktās idejas uzraksta uz tāfeles vai papīra tāfeles. • Grupai paziņo, ka tagad ir tāda iespēja! Šis ir īstais brīdis sākt domāt un izmantot iespēju ietekmēt nākotni, kurā viņiem nāksies dzīvot. • Dalībniekus iedala grupās pa trīs vai četri. Izdala papīru un zīmuļus un lūdz grupas uzskicēt idejas, kāda būtu viņu ideālā nākotnes apkārtne/pilsēta. Dalībniekiem ir pilnīga rīcības brīvība, vienīgā robeža ir viņu iztēle. • Kad katra grupa ir vienojusies par plāna uzmetumu, ideju pārnes uz lielas papīra lapas un papildina ar krāsām un kolāžas materiāliem. • Kad darbs pabeigts, katru grupu lūdz prezentēt savu plānu, kā arī pastāstīt, kur viņi smēlušies idejas un kā tās attīstījuši. Pēc katras prezentācijas tiek atvēlēts laiks īsiem jautājumiem un atbildēm, bet kopīgā diskusija tiek atstāta noslēguma fāzei.
Atgriezeniskā saite	Kopīga diskusija par šīs paaudzes nākotnes cerībām un bažām. Apspriesto jautājumu lokā ir: vispārēji vides jautājumi, kas ietekmēs nākotnes paaudzes, un konkrēti jautājumi par enerģētiku un klimata pārmaiņām.

3.7. EIROPAS NĀKOTNES VIDES VĀRDNĪCA

Metode	Informācijas meklēšana, kuras apgūšanai nepieciešama kritiska domāšana/plakāta un bukleta izveide
Mērķi	• Sistematizēt skolēnu zināšanas par Eiropas Savienības nākotni vides aizsardzības, klimata un enerģētikas politikas jomā, izveidojot glosāriju vai resursu failu par terminiem, faktiem un personībām, kas saistītas ar Eiropas Savienības nākotni • Attīstīt skolēnu komandas darba un analītiskās prasmes • Attīstīt skolēnu informācijas meklēšanas prasmes • Papildināt dalībnieku prezentēšanas prasmes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 15 +
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Vārdnīcas vai enciklopēdijas, kurās skaidroti termini un jautājumi (vismaz 4), papīrs (A3 un A4), līmlente un šķēres, dažādu krāsu zīmuļi un marķieri, dažādi drukātie materiāli, žurnāli, brošūras kolāžai, pieeja informācijas avotiem (bibliotēka, internets), kopētājs (fakultatīvi), skavotājs lapu skavošanai
Apraksts	• Lai iesildītos, tiek izspēlēta “vārdu asociāciju” spēle: dalībniekus lūdz nosaukt pirmo vārdu, kas ienāk prātā, dzirdot frāzi “globālā sasilšana” (piemēram, “siltumnīcefekta gāzes”). • Tiek noorganizēta vēl viena prāta vētra par iespējamiem terminiem, ko iekļaut glosārijā. Piemēram, vārdu, terminu definīcijas un tādi izplatīti saīsinājumi kā karbona dioksīds, emisiju kvotas utt.; galvenie Eiropas nākotnes jautājumi; cilvēki/personības, kas saistīti ar Eiropas Savienību; notikumu, tikšanos, konferenču laiks un vieta; ilustrācijas – attēli, karikatūras, citāti, kas saistīti ar transnacionāliem uzņēmumiem un starptautiskām organizācijām. • Dalībniekus iepazīstina ar esošajiem materiāliem, uzsverot, ka viņi var brīvi iepazīties ar pieejamo literatūru un būt radoši, izstrādājot savu Eiropas nākotnes vides glosāriju. Viņiem ir pilnīga rīcības brīvība formas izvēlē – tas var būt plakāts vai buklets – jebkas! • Darbam pie glosārija dalībniekus iedala mazās grupās pa trīs vai četri. • Grupas prezentē savus darbus plēnumā.
Atgriezeniskā saite	Savus darbus grupas prezentē viktorīnas veidā – katra grupa pārējām grupām uzdod dažus jautājumus par interesantiem terminiem vai vārdiem, tādējādi pārbaudot, vai pārējās grupas zina atbildi (jautājumu skaits atkarīgs no izvērtēšanai atvēlētā laika). Skolotājs rūpējas par to, lai katrai grupai ir iespēja uzdot jautājumus un atbildēt.

3.8. KURŠ RISINĀJUMS IR LABĀKAIS EIROPAS SAVIENĪBAI?

Metode	Lēmumu pieņemšanas sazarojums
Mērķi	• Padziļināt skolēnu zināšanas par ES nākotni vides aizsardzības, klimata un enerģētikas politikas jomā • Attīstīt skolēnu komandas darba un analītiskās prasmes • Papildināt dalībnieku prezentēšanas prasmes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 3–30 Vecums: 15–18
Ilgums	20–45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Lēmumu pieņemšanas sazarojuma izdales materiāls
Apraksts	• Skolotājs un dalībnieki kopīgi formulē vienu problēmu, kas saistīta ar Eiropas vides, klimata vai enerģētikas jomu. Piemēram, dabas resursi un to izmantošana, klimata pārmaiņas, globālā sasilšana. • Tiek izveidotas diskusiju grupas, kas sastāv no 3 līdz 10 dalībniekiem. Grupas aicina apspriest trīs alternatīvus risinājumus vai rīcības veidus formulētajai problēmai/jautājumam. • Katrs risinājums tiek "dokumentēts" Lēmumu pieņemšanas sazarojuma lapā, uzskaitot katra risinājuma stiprās un vājās puses. Pavisam rakstiski tiek aplūkotas trīs alternatīvas. Vienu no trim alternatīvām grupas dalībnieki izvēlas kā labāko risinājumu. • Grupas iepazīstina pārējos biedrus ar izvēlētajām alternatīvām, izskaidrojot, kādēļ šo risinājumu grupa uzskatīja par labāko.
Atgriezeniskā saite	Kopīga diskusija par darba procesu grupā un par grupu piedāvātajiem risinājumiem.

Problēma:					
Iespējamais risinājums Nr. 1		Iespējamais risinājums Nr. 2		Iespējamais risinājums Nr. 3	
Priekšrocības	Trūkumi	Priekšrocības	Trūkumi	Priekšrocības	Trūkumi
Izvēlētais risinājums:					

3.9. VAI MĒS TO SPĒJAM?

Metode	Spēle “Dimants”
Mērķi	• Sistematizēt skolēnu zināšanas par Eiropas Savienības nākotni vides aizsardzības, klimata un enerģētikas politikas jomā • Attīstīt skolēnu komandas darba un analītiskās prasmes • Papildināt dalībnieku prezentēšanas prasmes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 6–30 Vecums: 15 +
Ilgums	20–45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	“Dimanta” izdales materiāla kartītes ar informāciju
Apraksts	• Dalībniekus iedala trīs grupās. Vienas grupas uzdevums ir diskutēt par vides aizsardzības jautājumiem, otras – par enerģijas taupīšanas jautājumiem un trešās – par klimata pārmaiņu jautājumiem. • Katrai grupai piešķir kartīšu komplektu, kurās aprakstītas Eiropas Savienības plānotās vai īstenotās vides aizsardzības, enerģijas taupīšanas un klimata pārmaiņu iegrožošanas darbības vai pasākumi. • Grupas lūdz izlemt un izvēlēties 9 savam uzdevumam svarīgākās kartītes. Grupas izmanto “prāta vētras” metodi, lai no 9 kartītēm izveidotu darbību un pasākumu nozīmīguma “dimantu” tā, lai ◦ virsotnē būtu visnepieciešamākā vai vissvarīgākā darbība/pasākums; ◦ otrajā rindā būtu divas ļoti svarīgas darbības/pasākumi; ◦ vidējā rindā būtu trīs svarīgas darbības/pasākumi; ◦ ceturtajā rindā būtu divas mazāk svarīgas darbības/pasākumi; ◦ piektajā rindā būtu viena no deviņām darbībām/pasākumiem, kas ir vismazsvarīgākā. • Grupas iepazīstina pārējos ar saviem “dimantiem” un izskaidro, kā noteica risināmo problēmu prioritātes.
Atgriezeniskā saite	Noslēgumā seko vispārēja diskusija par darba procesu grupā un grupu piedāvātajiem dažādajiem risinājumiem.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 3.9.

“Dimants”:

Vissvarīgākais jautājums

Ļoti svarīgs jautājums Ļoti svarīgs jautājums

Svarīgs jautājums Svarīgs jautājums Svarīgs jautājums

Mazāk svarīgs jautājums Mazāk svarīgs jautājums

Mazsvarīgs jautājums

Piemēri kartītēm:

Samazināt siltumnīcefekta gāzes par 20%.
Samazināt enerģijas patēriņu par 20%, uzlabojot energoefektivitāti.
20% no mūsu patērētās enerģijas iegūt no neizsīkstošiem avotiem.
Atalgot uzņēmumus, kuri samazina CO_2 emisiju, un sodīt tos, kuri pārsnieguši savu kvotu.
Noteikt ierobežojumus ogļskābās gāzes izmešiem, kas rodas elektrostacijās un tērauda un cementa rūpnīcās.
Turpmāk CO_2 kvotas tiks noteiktas aviolīnijām un naftas pārstrādātājiem.
ES dalībvalstīm būs iespēja kompensēt emisijas, pērkot kredītus no CO_2 samazināšanas projektiem ārpus ES.
Izveidot teritorijas, kur jāaizsargā augu un dzīvnieku sugas un to dabiskā vide.
ES vides aizsardzības tiesību aktu kopums risina problēmas, kas saistītas ar troksni, peldvietu ūdeni, izmirstošām sugām un rīcību ārkārtas gadījumos.
ES dalībvalstīm ir pienākums pārraudzīt dažādu piesārņojuma veidu līmeni un rīkoties, ja tiek pārsniegtas robežvērtības.
ES stratēģijā uzsvērta izglītības, pētniecības un publiskā finansējuma loma ceļā uz ilgtspējīgu ražošanas un patēriņa modeli.
Ierosināt pasākumu kopumu, lai veicinātu vidi saudzējošas produkcijas noietu, piemēram, plašāk izmantojot energoefektivitātes marķējumu, kādu var atrast uz veļas mašīnām.
Palielināt no atjaunojamiem avotiem iegūtās elektrības īpatsvaru un samazināt enerģijas patēriņu.
Mazināt atkarību no gāzes un naftas importa.
Uzlabot ES energoapgādes tīklus, pielāgot atjaunojamiem enerģijas avotiem, piemēram, vēja enerģijai.
Renovēt dzīvojamās mājas un komerciālas lietošanas ēkas.
Iespēja mājsaimniecībām brīvi izvēlēties gāzes un elektroenerģijas piegādātāju.

Avots: http://ec.europa.eu/climateaction/eu_action/index_en.htm

3.10. NĀKOTNES DARBNĪCA

Metode	Radošā darbnīca
Mērķi	Nākotnes projektu izstrāde
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 15 +
Ilgums	Vismaz puse dienas
Nepieciešamie materiāli	Papīrs, zīmuļi, moderācijas kartītes, korķa tāfele
Apraksts	"Nākotne, kuru mēs vēlamies, ir jāizgudro. Citādi dabūsim to, kuru nevēlamies." (Jozefs Boiss) • Nākotnes studijā sadarbojas cilvēki, kas ieskicē vēlamu, bet pagaidām neiespējamu nākotni un meklē iespējas īstenot šos nākotnes modeļus. Lielajā politikā konstitucionālais līgums bija šāda vīzija, kas (vēl joprojām) nav kļuvusi par realitāti. • Nākotnes studija ir politiskās izglītošanas metode un veicina sabiedrības demokratizāciju, vīziju attīstību un inovācijas ilgtspējīgai sabiedrībai. • Nākotnes studijas parasti sastāv no trīs galvenajām fāzēm, sagatavošanās fāzes un izvērtēšanas fāzes. Sagatavošanās posmam raksturīga temata izvēle, telpas un aprīkojuma sagatavošana, grupas lieluma noteikšana un laika plānošana. • Kritikas fāze (pirmā galvenā fāze): ir būtiski izteikt precīzu un reālistisku kritiku par aktuālām problēmām un neatrisinātiem sociālajiem jautājumiem. Šajā pakāpē ir būtiski nediskutēt. Visi komentāri tiek uztverti vienādi un tiek vizualizēti. • Fantāzijas fāze (otrā galvenā fāze): apzinātās problēmas, bailes, grūtības un raizes no jauna skatupunkta tiek interpretētas pozitīvi. Moderatori rosina dalībniekus ļaut vaļu savai iztēlei un radošumam. Tādēļ (vēl) nav atļauts pārbaudīt utopiju īstenojamības iespējas. • Īstenošanas fāze (trešā galvenā fāze): nākotnes koncepcijas jāsavieno ar mūsdienu apstākļiem, tādējādi atrodot veidus un stratēģijas šo koncepciju īstenošanai. Tiek pārbaudītas koncepcijas īstenošanas iespējas pašreizējos apstākļos un apstākļos, kas vēl tikai radīsies. Tiek atlasītas reālistiskas pieejas, analizēti šķēršļi un izstrādātas stratēģijas to pārvarēšanai.
Atgriezeniskā saite	• Izvērtēšanas fāzes gaitā dalībniekiem būtu jāpaskaidro, ka nākotnes studijai nevajadzētu palikt tikai intelektuālai spēlei, ka tā var pozitīvi ietekmēt sabiedrību un tās apstākļus. • Metode "Nākotnes darbnīca" ir pilsoniskās sabiedrības izglītošanas līdzeklis, kas ievērojami atšķiras no ierastajām mācīšanas metodēm skolā. Bet šo metodi ir lietderīgi izmantot arī skolas projektu nedēļās. Visās fāzēs var izmantot daudz dažādu radošu metožu – attēlus, deju, dziedāšanu un citus izteiksmes veidus. • Šajā metodē skolotājiem ir moderatora, nevis vadītāja loma. Viņi ir organizatori, iniciatori, moderatori un publika.

4. IDENTITĀTE

4.1. CEĻOJUMS PA EIROPU

Metode	Grupu diskusija
Mērķi	• Izaicināt dalībnieku stereotipus un aizspriedumus par citām tautām un minoritātēm, kā arī par priekšstatiem un asociācijām, kuras rada teksts • Reflektēt dalībnieku dažādos priekšstatus par minoritātēm • Veicināt izpratni par iecietības robežām
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 12–30 Vecums: 16 +
Ilgums	45–90 minūtes atkarībā no grupu skaita
Nepieciešamie materiāli	Papīrs un pildspalvas visiem dalībniekiem, papīra tāfele vai tāfele **Pirms darba uzsākšanas būtu lietderīgi apsvērt, kādas tautības ir pārstāvētas klasē, un izlemt, vai kādas no tautībām būtu nomaināmas vai svītrojamas no darba lapas.**
Apraksts	• Katram dalībniekam iedod darba lapas kopiju. • Sniedz īsu spēles skaidrojumu un lūdz dalībniekus izlasīt ar kuģi ceļojošo cilvēku aprakstus. • Katram skolēnam atsevišķi jāizvēlas trīs cilvēki, ar kuriem viņš/viņa vislabprātāk ceļotu kopā, un trīs cilvēki, ar kuriem viņš/viņa nelabprāt ceļotu kopā. • Kad izvēle izdarīta, dalībniekus iedala grupās pa četri vai pieci, lai: ◦ atklātu savu personisko izvēli un tās iemeslus; ◦ salīdzinātu izdarīto izvēli un tās iemeslus, kā arī pārbaudītu, vai pastāv kas kopīgs; ◦ sastādītu kopēju sarakstu (trīs plusi un trīs mīnusi), par to lemjot vienbalsīgi (konsenss). • Grupa prezentē rezultātus: ◦ kopējās izvēles iemesli; ◦ gadījumi, kas grupā radīja vislielākās domstarpības.
Atgriezeniskā saite	• Cik reālas ir aprakstītās situācijas? • Vai kādam no grupas ir nācies piedzīvot līdzīgu situāciju? • Kādi bija būtiskākie faktori, kas noteica jūsu personisko izvēli? • Ja grupām nav izdevies nonākt pie kopēja rezultāta, kādi bija tā iemesli? Kas bija visgrūtākais? Kādi faktori jums neļāva nonākt pie konsensa? • Kādus stereotipus priekšstatus pasažieru saraksts izraisa? • Vai stereotipi ietverti aprakstos vai tie pastāv mūsu prātā un iztēlē? Kā mēs nonākam pie šādiem priekšstatiem? • Kā jūs justos situācijā, ja neviens nevēlētos kopā ar jums braukt vilciena kupejā?

DARBA LAPA 4.1.

Jūs kāpjat kuģī, lai dotos nedēļu ilgā kruīzā no Porto uz Tallinu. Jūs ceļojat kajītē, kura jums jādala ar trim citiem cilvēkiem. Ar kuriem no tālāk minētajiem pasažieriem jūs vēlētos ceļot vienā kajītē?

- Stingrs un agresīvs lietuviešu nacionālists.
- Īru pusaudzis ratiņkrēslā.
- Somu dīdžejs, kuram, šķiet, ir daudz dolāru.
- Labi trenēts krievu vīrietis ar lielām zelta rotaslietām.
- Jauns igauņu mākslinieks, kurš inficējies ar *HIV*.
- Rumāņu bezdarbnieks, kurš tikko atbrīvots no cietuma.
- Hiperaktīvs Rastafari kustības piekritējs no Amsterdamas.
- Zviedru reperis ar ļoti netradicionālu dzīves stilu.
- Akls akordeonists no Francijas.
- Ukraiņu students, kurš nevēlas atgriezties mājās.
- Pusmūža serbu sieviete ar mazuli.
- Skinheds no Dānijas.
- Manāmi iereibis hokeja fans no Rīgas.
- Baltkrievu prostitūta no Berlīnes.
- Grieķu zemnieks, kurš runā tikai grieķiski un kuram līdzi ir grozs ar stipri smaržojošu sieru.
- Vācijā dzīvojošs turku imigrants.

Idejas pamatā uzdevums tīmekļa vietnē www.euro-citizenship.org.uk

4.2. NO KURIENES MĒS NĀKAM?

Metode	Ģenealoģisko koku izpēte un salīdzināšana
Mērķi	• Palīdzēt dalībniekiem apzināties savas nacionālās un kultūras saknes • Izprast attiecības starp mums pašiem un Eiropu • Radīt zinātkāri par citām kultūrām • Saprast "nacionālo" kultūru kā relatīvu jēdzienu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 12–30 Vecums: 15–19
Ilgums *Nepieciešama iepriekšēja sagatavošanās!*	A daļa: uzdevuma plānošana – 30 minūšu B daļa: mājasdarbs – izpēte – diena vai nedēļa atkarībā no atvēlētā laika C daļa: dzimtas koku prezentācijas un diskusijas, 30–60 minūšu atkarībā no grupas lieluma
Nepieciešamie materiāli	Dzimtas koka paraugs
Apraksts	A daļa: uzdevuma plānošana • Dalībniekiem izskaidro ģenealoģiskā jeb dzimtas koka jēdzienu un būtību. • Dalībniekiem uzdod mājās parunāt ar saviem vecākiem un radiniekiem un mēģināt uzzīmēt savas dzimtas koku, sniedzoties pēc iespējas tālākā pagātnē atkarībā no tā, cik daudz ģimenes locekļi spēj atcerēties. • Jautājumi, kurus dalībniekiem būtu jāuzdod savām ģimenēm: ◦ Vai ir bijuši radinieki, kas agrāk emigrējuši uz citu valsti vai pārcēlušies uz citu pilsētu? ◦ Vai ir bijuši radinieki, kas ieceļojuši no citām valstīm kā imigranti vai bēgļi vai ieprecējušies ģimenē? ◦ Vai ir bijuši radinieki, kas pieder pie minoritātes (etniskās, reliģiskās, seksuālās utt.) vai kas apprecējušies ar minoritātes pārstāvi? ◦ Vai ir bijuši radinieki, kas piederējuši pie citas reliģijas, runājuši citā valodā utt.? B daļa: mājasdarbs • Dalībniekiem tiek dots laiks, lai izveidotu savu dzimtas koku (no vienas dienas līdz nedēļai atkarībā no pieejamā laika) C daļa: prezentācija • Dalībnieki dalās savos atklājumos ar pārējiem grupas biedriem. • Dzimtas koki tiek prezentēti grupai, norādot uz to, cik tālā pagātnē tie sniedzas un kuri radinieki pārcēlušies uz ārzemēm vai ieradušies no citas valsts.
Atgriezeniskā saite	• Kādēļ jūsu radinieki pārcēlās uz citu valsti (vai ieceļoja šajā valstī)? • Vai jums šķiet normāli ierobežot cilvēku vajadzību rast jaunas iespējas citās valstīs?

Atgriezeniskā saite	• Vai pats kādreiz esat domājis par pārcelšanos uz ārzemēm? • Ja jā, ar kādu attieksmi jūs vēlētos sastapties, ierodoties jaunajā valstī? • Kā jūs justos, ja nevarētu praktizēt savu reliģiju, runāt savā valodā vai ja jums kā cilvēkam būtu mazāk tiesību nekā citiem cilvēkiem?

Informācija 4.2.

Nacionālā identitāte: valsts raksturojums kopumā, ietverot tās kultūru, tradīcijas, valodu un politiku.
Ģenealoģiskais koks: otrs nosaukums dzimtas kokam, tabulai, kas attēlo senčus, izcelsmi un radniecības pakāpes starp visiem dzimtas locekļiem.
http://dictionary.reference.com

4.3. VALODA/KULTŪRU DAŽĀDĪBA

Metode	Debates un diskusija
Mērķi	• Domāt par saistību starp valodu un kultūru un valodu un mācīšanos • Apskatīt, kā demokrātiskas valstis ar dažādu nacionālo vēsturi uz līdzīgām problēmām reaģē ar atšķirīgiem risinājumiem • Analizēt argumentus par un pret valsts finansējumu mazākumtautību bērnu sākumskolas izglītībai viņu dzimtajā valodā
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 17 +
Ilgums	90 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Papīrs un pildspalvas visiem dalībniekiem, papīra tāfele vai tāfele
Apraksts	• Tiek izvēlēts debašu jautājums, kas pēdējā laikā jūsu valstī izraisījis asus strīdus, piemēram: *Vai mūsu demokrātijai būtu jāfinansē sākumskolas izglītība mazākumtautību bērniem viņu dzimtajā valodā? (Sk. Skolotāja darba lapu 4.3.).* Citi piemēri: *Vai Baltijas valstīs krievu valoda būtu jāatzīst par otro oficiālo valsts valodu? Vai Pareizticīgās baznīcas svētku dienas būtu jāpasludina par valsts brīvdienām, piemēram, pareizticīgo Ziemassvētki?* • Pirms darba uzsākšanas jautājumu uzraksta uz tāfeles vai papīra tāfeles. • Dalībniekus iedala divās komandās – A un B komandā. Katrai komandai jāatrod vispārliecinošākie argumenti savai nostājai. Skolotājs nosaka, kura komanda būs atbalstītāji un kura – pretinieki. • A komandai jāatrod vispārliecinošākie argumenti atbildei "jā" uz debašu jautājumu. • B komandai jāatrod vispārliecinošākie argumenti atbildei "nē". • Lai nodrošinātu maksimālu dalībnieku iesaistīšanos, ikvienam ir jāsagatavo vismaz viena argumenta prezentācija. • Dalībniekiem paziņo, ka katra komanda prezentēs vispārliecinošākos par un pret argumentus atbildei uz debašu jautājumu. • Ja dalībniekiem rodas problēmas argumentu formulēšanā, ir iespējams izmantot papildu darba lapu ar argumentiem. Gatavojot nākamo soli "Pozīciju maiņa" (fakultatīvs), katra komanda uzmanīgi klausās un pieraksta pārliecinošākos argumentus, kurus prezentē otra komanda. • A komanda izskaidro iemeslus debatētā jautājuma pozitīvai izlemšanai. B komanda drīkst uzdot jautājumus, bet NEDRĪKST argumentēt. • B komanda izskaidro iemeslus, kas tai liedz pozitīvi atbildēt uz debatēto jautājumu. A komanda drīkst uzdot jautājumus, bet NEDRĪKST argumentēt.

Apraksts	Piezīme: komandām nav jātic vai jāpiekrīt minētajiem argumentiem, bet, prezentējot tos pārējiem, jābūt pēc iespējas pārliecinošākiem. "Pozīciju maiņa" (fakultatīvs posms) • B komanda A komandai izskaidro, kādi bija A komandas pārliecinošākie argumenti atbildei "jā". • A komanda izskaidro B komandai, kādi bija B komandas pārliecinošākie argumenti atbildei "nē". • Dalībnieki beidz lomu spēli, visi kopā diskutē par jautājumu, un, formulējot viedokļus par apspriežamo jautājumu, dalās savā personiskajā pieredzē. Piezīme: dalībniekiem NAV obligāti jābūt vienisprātis ar grupu.
Atgriezeniskā saite	Dalībniekus lūdz diskutēt par šādiem jautājumiem: • Kuri bija katras puses pārliecinošākie argumenti? • Kādās jomās viedokļi sakrita? • Uz kādiem jautājumiem jūs joprojām neesat atradis atbildi? Kur jūs varat iegūt plašāku informāciju? • Vai varat minēt dažus iemeslus, kādēļ šā jautājuma apspriešana demokrātiskā valstī ir svarīga? • Dalībnieki var sagatavot personiskās pārdomas par šo problēmu rakstisku, vizuālu vai audio eseju formā.

Informācija 4.3.

Daudzās demokrātiskās valstīs dzīvo mazākumtautību pārstāvji, kuri runā no iedzīvotāju vairākuma atšķirīgā valodā.

Piemēram, Igaunijā dzīvo ap 470 000 krievu (30% no iedzīvotāju skaita), Latvijā krievu skaits ir 628 535 (27,8%). Somijā dzīvo apmēram 300 000 zviedru, kas veido aptuveni 6% no Somijas iedzīvotāju skaita. Īrijas Republikā dominējošā oficiālā valoda ir angļu valoda, tomēr aptuveni 2% Īrijas iedzīvotāju dzīvo reģionos, kur īru valoda (dažkārt saukta par gēlu valodu) tiek uzskatīta par šo reģionu pilsoņu dominējošo valodu. Vēl viens piemērs ir basku valodā runājošā minoritāte Spānijas ziemeļos, kur apmēram 600 000 līdz 700 000 cilvēku jeb viena ceturtdaļa Basku zemes iedzīvotāju runā basku, nevis spāņu valodā.

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 4.3.

Šis uzdevums balstīts idejā, kas izmantota Čikāgas konstitucionālo tiesību fonda *(The Constitutional Rights Foundation Chicago (CRFC))* projektā "Diskusijas pilsoniskajā sabiedrībā".

JĀ – argumenti apspriestā priekšlikuma atbalstam

1. Valodai būtu jābūt mācīšanās līdzeklim, nevis šķērslim. Sākumskolas izglītības galvenais mērķis ir iemācīt bērniem pamatprasmes, kas nepieciešamas akadēmisko sekmju sasniegšanai. Ļaujot pamatskolas skolēniem dzimtajā valodā apgūt svarīgāko informāciju un koncepcijas, viņi būs labāk sagatavoti sekmīgām mācībām vēlākās klasēs un dzīvei sabiedrībā.
2. Valoda ir visnozīmīgākais kultūras identitātes uzturēšanas līdzeklis. Mazākumtautību skolēnu mācīšana viņu dzimtajā valodā palīdz šiem bērniem uzturēt viņu kultūras identitāti, veicina skolēnu personības attīstību un papildina visas nācijas kultūras bagātību.
3. Ja skolēni tiek motivēti sasniegt izcilību un uztver skolu kā pretimnākošu vietu, viņi gūst labas sekmes mācībās. Sākumskolas vecuma mazākumtautību bērnu mācīšana viņu dzimtajā valodā dod viņiem "drošības zonu", kurā viņi veido pozitīvu pieķeršanos skolai un kas palielina iespējas turpināt izglītību.
4. Līdzekļu piešķiršana sākumskolas izglītībai mazākumtautību skolēnu valodā ir gudrs ieguldījums. Daudzu mazākumtautību skolēni pamet skolu lielākā skaitā salīdzinājumā ar vairākumtautības skolēniem, bieži tas notiek tāpēc, ka viņi nejūtas pieņemti. Skolēni, kas pamet skolu, nepabeiguši izglītību, dod mazāku finansiālo ieguldījumu ekonomikā un nonāk konfliktā ar likumu biežāk nekā skolēni, kas turpina mācības skolā.
5. Bažas par mazākumtautību valodu grupām, kas dzīvo izolācijā no pārējās sabiedrības, ir pārspīlētas. Mazākumtautību skolēniem ir daudz stimulu mācīties un lietot vairākumtautības valodu, un vairums no viņiem to apgūst tādā līmenī, kāds nepieciešams, lai dzīvotu un gūtu panākumus. Skolēnu mācīšana dzimtajā valodā agrīnā vecumā neatturēs viņus no integrācijas pārējā sabiedrībā, viņiem pieaugot.

NĒ – argumenti pret apspriesto priekšlikumu

1. Vēlme izglītot mazākumtautību bērnus viņu dzimtajā valodā ir labs, bet kļūdains nodoms. Jo cilvēks jaunāks, jo viņam vieglāk iemācīties valodu. Mazākumtautību skolēnu mācīšana viņu dzimtajā valodā kavē valsts valodas apguvi. Rezultātā daudzi neapgūst valsts valodu pietiekamā līmenī un galu galā kļūst par margināliem otrās šķiras pilsoņiem.
2. Maksāt par mazākumtautību bērnu sākumskolas izglītību viņu dzimtajā valodā nav labs valsts līdzekļu izmantojums. Visiem pilsoņiem jāapgūst valsts valoda, un, jo ātrāk mazākumtautību skolēni iemācīsies lietot valsts valodu, jo labāk.
3. Valsts valodas prasme veicinās labāku mazākumtautību valodu grupu skolēnu akceptēšanu un nacionālo vienotību. Ja bērni jau no mazotnes apgūst valsts valodu, tad visi – gan mazākumtautības, gan vairākumtautības pārstāvji – tuvinās kā draugi un līdzpilsoņi. Turpretī mazākumtautības skolēnu mācīšana viņu dzimtajā valodā ne tikai izolē viņus no pārējās sabiedrības, bet arī sašķeļ nāciju.
4. Skolā bērni mācās ne tikai lasīt, rakstīt un rēķināt. Skolā bērni apgūst arī savas valsts vēsturi un kultūru. Valsts valoda ir būtiska šīs izglītības daļa. Vieta, kur apgūt savu individuālo kultūru un tradīcijas, ir mājas, nevis skola.
5. Tur, kur pastāv dalījums, nav vienlīdzības. Mazākumtautību skolēnu mācīšana viņu dzimtajā valodā radīs duālu izglītības sistēmu. Tā kā mazākumtautību skolēniem parasti ir mazāka ietekme nekā skolēniem no vairākumtautības valodas kopienas, skolēni vairākumtautības klasēs saņems vairāk resursu, lielāku uzmanību un labākus skolotājus nekā skolēni mazākumtautības klasēs. Rezultātā mazākumtautības skolēni saņems otršķirīgu izglītību.

4.4. VIENA VALSTS, DIVI STĀSTI

Metode	Kopīga stāsta radīšana
Mērķi	• Izpētīt, kādi priekšstati mums ir par cilvēkiem no multikulturālām sabiedrībām, sociālajām grupām utt. • Apzināties, kā šie priekšstati nosaka mūsu gaidas attiecībā uz cilvēkiem, kuri pieder pie citām grupām
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 12–30 Vecums: 16–19
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Bumba, papīrs un pildspalva novērotājam, papīra tāfele un marķieris
Apraksts	• Dalībniekus lūdz apsēsties aplī. • Vienu no viņiem izvēlas par novērotāju, viņam jāapsēžas ārpus apļa un jāpieraksta stāsts, kas tiek radīts. • Pārējiem dalībniekiem izskaidro, ka viņiem kopā jārada stāsts. Tam tiks izmantota bumba. • Skolotājs saka: "Šis ir stāsts par Vladimiru, krievu zēnu no Daugavpils," un met bumbu kādam no grupas, kam jāturpina stāsts, pasakot vienu vai divus teikumus, pēc tam viņš met bumbu kādam citam grupas dalībniekam. Stāsta temati var būt, piemēram, ģimenes izcelsme, lielums, locekļi, tradīcijas; mājas, skola, hobiji, brīvā laika pavadīšanas veidi, atpūta, draugi, svinības utt. • Grupa stāstu veido kopā. • Pēc tam, kad 10 vai 12 cilvēki ir pateikuši savus teikumus, skolotājs palūdz bumbu un saka: "Vladimirs pazīst Jāni, latviešu zēnu no Kuldīgas, kuram arī ir stāsts," un met kādam bumbu atpakaļ aplī, lai turpinātu Jāņa stāstu. • Uzdevumu beidz pēc apmēram 10 vai 15 minūtēm.
Atgriezeniskā saite	• Novērotāju lūdz nolasīt pierakstītās piezīmes par stāstiem. • Grupu lūdz izteikties par to, ko Vladimira un Jāņa stāsti vēsta par viņu atšķirīgo dzīvesveidu; seko komentāri par to, kā tas sasaucas ar mūsu priekšstatiem par jauniem puišiem no Daugavpils un Kuldīgas. Galvenos punktus uzraksta uz papīra tāfeles. • No kurienes šie priekšstati rodas? Vai visiem bija vienādi priekšstati par Daugavpili un Kuldīgu? Kāpēc? Kāpēc ne?

4.5. VAI TU SPĒJ AIZSTĀVĒT SAVU VIEDOKLI?

Metode	Lēmuma pieņemšana
Mērķi	• Likt dalībniekiem apmainīties domām un viedokļiem • Noskaidrot un iepazīt grupas atšķirības domāšanā • Mācīties pazīt un analizēt stereotipus, ksenofobiju, rasismu un aizspriedumus ikdienas kontekstā • Palīdzēt dalībniekiem apzināties, cik bieži mums jāpieņem steidzami lēmumi un cik kvēli šādās situācijās mēs tos cenšamies aizstāvēt, nespējot pieņemt citu cilvēku viedokli
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 14–19
Ilgums	45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	• Papīra tāfele un marķieris vai kodoskops • Apgalvojumu saraksts. (Sk. Darba lapu 4.5.) • Pirms uzdevuma uzsākšanas apgalvojumus uzraksta vai nu uz papīra tāfeles, vai kodoskopa plēves • Vienu telpas pusi iezīmē ar lielu (+), kas uzrakstīts uz papīra, otru pusi ar (–)
Apraksts	• Dalībniekiem izskaidro, ka skolotājs nolasīs apgalvojumus, un tiem, kuri šiem apgalvojumiem nepiekrīt, jādodas uz to telpas pusi, kur atrodas mīnuszīme. Tiem, kuri piekrīt, jādodas uz telpas pusi ar pluszīmi. Tiem, kuriem nav viedokļa vai kuri nav izlēmuši, jāpaliek vidū, un viņi nedrīkstēs runāt. • Tiek nolasīts pirmais apgalvojums. (Sk. Darba lapu 4.5.) • Kad visi atrodas izvēlētajās pozīcijās, tos, kuri stāv pie sienām, pēc kārtas lūdz pārējiem izskaidrot, kādēļ viņi izvēlējušies šādu pozīciju. • Kad visi ir izteikušies, visi, kas vēlas, var mainīt savu pozīciju. • Tiek nolasīts otrs apgalvojums, un process tiek atkārtots.
Atgriezeniskā saite	• Kā jūs jutāties uzdevuma laikā? • Vai bija grūti izvēlēties? Kāpēc? • Vai bija grūti stāvēt vidū bez tiesībām runāt? • Kādi argumenti tika izmantoti – tādi, kas balstīti faktos, vai tādi, kas emocijās? • Kuri bija efektīvāki? • Ko jūs iemācījāties no šā uzdevuma?

Informācija 4.5.

Stereotips: vienkāršots un standartizēts skatījums vai priekšstats, kam piemīt īpaša nozīme un kas kopīgs kādas grupas locekļiem.

Ksenofobija: nepamatotas bailes vai naids pret ārzemniekiem vai svešiniekiem, vai pret visu to, kas ir svešs vai nepazīstams.

Rasisms: uzskats vai doktrīna, ka iedzimtās atšķirības starp dažādām cilvēku rasēm nosaka kultūras vai individuālos sasniegumus, parasti ietverot ideju, ka paša pārstāvētā rase ir pārāka un ka tai ir tiesības valdīt pār citām rasēm.

DARBA LAPA 4.5.

Piemēri apgalvojumiem:

õõõVisi politiķi ir blēži.

- Musulmaņi nav īsti spējīgi integrēties Eiropas sabiedrībās.
- Nacionālisms nozīmē karu.
- Vīrieši ir lielāki rasisti par sievietēm.
- Ir labāk būt “melnajam” nekā gejam.
- Multikulturālisms nozīmē, ka agresīvākas kultūras sāk dominēt.
- Imigranti atņem mūsu mājokļus un darbu.
- Mīlestība var atrisināt jebkuru problēmu.
- Afroamerikāņi nenoturas darbā, jo ir slinki.
- Homoseksuāļiem nevajadzētu atļaut adoptēt bērnus.

4.6. ZINI SAVAS TIESĪBAS, BET NEAIZMIRSTI PIENĀKUMUS

Metode	Spēle
Mērķi	• Iepazīstināt ar tiesību, pienākumu, noteikumu un vajadzību jēdzieniem • Veicināt kritisku domāšanu un grupu darbu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 15–18
Ilgums	2×40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Pildspalvas un papīrs
Apraksts	• Dalībniekiem paskaidro, ka viņiem jāizveido pašiem savs sabiedrības modelis. Viņiem jāizdomā noteikumi, ar kādiem pārvaldīt sabiedrību, kā arī jādomā par to, kādas tiesības un noteikumi nepieciešami civilizētai sabiedrībai. • Dalībniekus iedala grupās pa 4 un lūdz uzzīmēt un aizpildīt šādu tabulu: ◦ tiesības (izvēlēties, vēlēt, strādāt, streikot); ◦ noteikumi (uzvedības normas, vadības noteikumi); ◦ pienākumi (rūpīgi veikt darba pienākumus, respektēt visus sabiedrības locekļus); ◦ vajadzības (drošība, pašrealizēšanās, ēdiens, miegs, mājoklis). • Dalībnieku priekšlikumus salīdzina visas grupas diskusijā.
Atgriezeniskā saite	• Kuras tiesības pēc dalībnieku domām bija vissvarīgākās? Kāpēc? • Kādi noteikumi un pienākumi ir saistīti ar šīm tiesībām? • Kā dalībnieki salīdzina šīs tiesības ar tiesībām, noteikumiem un pienākumiem, kas ir spēkā mūsu sabiedrībā?

4.7. *LINGUA FRANCA* JEB KOPĪGA VALODA EIROPAS SAVIENĪBAI

Metode	Debates
Mērķi	• Attīstīt argumentēšanas prasmes debašu ietvaros • Radīt izpratni par aktuāliem ES jautājumiem, kas saistīti ar *lingua franca* un valodām
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 15–18
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Pildspalvas un papīrs
Apraksts	• Dalībniekiem piedāvā vienu no tālāk minēto pretējo apgalvojumu pāriem. Dalībnieki sadalās pa pāriem un iesaistās debatēs. Katrā pārī viens dalībnieks saņem A apgalvojumu, otrs – B apgalvojumu. ◦ A. Angļu valoda ir *lingua franca* Eiropas Savienībā. B. Visas ES dalībvalstu valodas ir vienādi svarīgas. ◦ A. Angļu valoda kļūs par visnozīmīgāko valodu pasaulē. B. Ķīniešu valoda kļūs par visnozīmīgāko valodu pasaulē. ◦ A. Mazākumtautību izglītībai Latvijā būtu jābūt latviešu valodā. B. Mazākumtautību izglītībai Latvijā būtu jābūt viņu dzimtajā valodā. ◦ A. Krievu valoda būtu jāatzīst par oficiālo pasaules valodu. B. Angļu valoda būtu jāatzīst par oficiālo pasaules valodu. ◦ A. Latgaliešu valoda būtu jāatzīst par vienu no oficiālajām ES valodām. B. Latgaliešu valodu nevajadzētu atzīt par vienu no oficiālajām ES valodām. ◦ A. Latgaliešu valoda būtu jāatzīst par valodu. B. Latgaliešu valoda būtu jāuzskata par dialektu.
Atgriezeniskā saite	• Kādēļ jautājumu par *lingua franca* uzskata par aktuālu? • Kurus no debašu ietvaros izteiktajiem argumentiem/prasībām jūs uzskatāt par vispārliecinošākajiem? • Kāds varētu būt debašu vispārējais secinājums?

4.8. RUNAS BRĪVĪBA UN INTERNETS

Metode	Grupu darbs
Mērķi	Radīt izpratni par jēdzienu "runas brīvība internetā"
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 15–18
Ilgums	1 nedēļa, lai sagatavotos, un 40 minūšu diskusija
Nepieciešamie materiāli	Internets, papīra tāfeles lapas, pildspalvas, līme, citi materiāli plakātu prezentācijas izveidei
Apraksts	• Dalībnieki saņem uzdevumu interneta ziņu portālos sameklēt lasītāju apgalvojumus un komentārus, kas, viņuprāt, ir aizskaroši, neētiski un pārkāpj citu cilvēku pilsoņtiesības (pēdējais – fakultatīvs). • Atrastos komentārus dalībniekiem būs jāprezentē klasē. • Dalībniekus aicina domāt un izteikties par šādu komentāru izplatīšanos, kā arī veidot plakātu prezentāciju. Dalībnieki uzraksta iespējamos iemeslus un uzlīmē uz papīra lapas. • Plakātus izvieto pie klases sienām, tādējādi katram dalībniekam ir iespēja iepazīties ar savu klasesbiedru plakātiem.
Atgriezeniskā saite	Diskusija: • Vai ir nepieciešams ierobežot runas brīvību? Kāpēc? • Ņemot vērā brīvības jēdzienu, kādi ierobežojumi ir pieļaujami? • Kāda ir atšķirība starp brīvību un visatļautību? • Kādas ir visatļautības sekas virtuālajā telpā? Kādi ir iespējamie problēmas risinājumi? • Ko jūs vēlētos mainīt (ja vispār vēlētos) pašreizējā situācijā, un ko jūs spējat mainīt? • Vai interneta komentāri atspoguļo sabiedrības nostāju/attieksmi/domu?

Informācija 4.8.

Virtuālā mobinga/bulinga tipi:
(Avoti: *Center for Safe and Responsible Internet Use, Cyber-Safe Kids, Cyber-Savvy Teens, Cyber-Secure Schools (PDF),* ja vien nav norādīts citādi.)
Virtuālā vajāšana: atkārtota draudu vai iebiedējoša rakstura ziņu sūtīšana. Iesaistīšanās citās tiešsaistes aktivitātēs, kas liek upurim baidīties par savu drošību.
Kiberdraudi: datora, mobilā telefona vai citas elektroniskas ierīces izmantošana, lai apdraudētu personas fizisko drošību un labsajūtu *(Hinduja & Patchin,* 2009).
Apmelošana: kādas personas nomelnošana internetā. Ļaunu tenku vai baumu izsūtīšana vai izplatīšana par kādu personu, lai sagrautu tās reputāciju un draudzības saites.
Izstumšana: apzināta personas izslēgšana no interneta grupas, piemēram, draugu saraksta.
Fleimings vai trollings: cīņas internetā, izmantojot agresīvu un rupju valodu.
Iekaustīšana jeb *happy slapping*: fenomens, kas apvieno tradicionālo mobingu/bulingu ar virtuālo mobingu/bulingu – notiek negaidīta kādas personas pazemošana, parasti lietojot fizisku spēku. Šis

process tiek uzfilmēts un digitālās fotogrāfijas vai videoieraksts tiek ievietots internetā *(Hinduja & Patchin,* 2009).

Uzmākšanās: atkārtota aizskarošu, rupju un aizvainojošu ziņu sūtīšana.

Uzdošanās par kādu citu: izlikšanās par citu personu un tāda materiāla sūtīšana vai ievietošana internetā, kas liek upurim izskatīties sliktam, rada viņam nepatikšanas vai briesmas vai grauj upura reputāciju un draudzības saites.

Viltības lietošana noslēpumu izvilināšanai: kādas personas noslēpuma vai mulsinošas informācijas izpaušana internetā. Noslēpumu vai mulsinošas informācijas izvilināšana no kādas personas, lietojot viltību. Informācija pēc tam tiek ievietota internetā.

Fotošopings: fotogrāfijas vai attēla modificēšana vai pārveidošana. Ja attēls tiek pārveidots pazemojošā vai neķītrā veidā un ievietots tīmeklī, to uzskata par virtuālo mobingu/bulingu *(Hinduja & Patchin*, 2009).

http://www.safeinyourspace.org/cyberbullying.asp

4.9. DZIMUMU STEREOTIPI UN UZVEDĪBA

Metode	Lomu spēle
Mērķi	Palīdz dalībniekiem saprast varas nelīdzsvarotību, kas rodas, diviem jauniešiem cenšoties izspēlēt stereotipisku situāciju
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 10–30 Vecums: 16–18
Ilgums	40 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Pildspalvas un papīrs
Apraksts	Lomu spēle sastāv no divām ainām. • Pirmā aina: ◦ Dalībniekiem liek iedomāties divus jauniešus – Sergeju un Līgu. Viņi ir draudzējušies dažas nedēļas. Sergejs savu draudzeni cenšas kontrolēt. Līga izturas pasīvi, vienmēr pirmajā vietā liekot viņa vēlmes. Līga ļoti vēlas noskatīties romantisku filmu. Sergejs negrib viņai pievienoties, jo uzskata, ka tā ir tipiska "sieviešu filma". Tomēr viņš ir pilnīgi pārliecināts, ka draudzenei nekad nevajadzētu izklaidēties bez viņa. ◦ Tiek izraudzīts aktieris un aktrise. Sergejs saka Līgai, ka viņš tiešām priecātos, ja viņa neietu uz kino. ◦ Sergejs un Līga min argumentus katrs sava viedokļa aizstāvēšanai. ◦ Lomu spēle beidzas, kad tēma ir izsmelta. • Otrā aina: ◦ Sergejam un Līgai iesaka pārkāpt dzimumu stereotipu robežas. Viņu mērķis ir izveidot godīgas attiecības, kurās svarīgs savstarpējais atbalsts un kuru pamatā ir abpusēja cieņa un rūpes. ◦ Šoreiz viņu konfrontācijas mērķis ir atrast tādu konflikta risinājumu, kas abām pusēm ļauj justies sadzirdētām un cienītām. Iespējams, viņiem nāksies meklēt kompromisu. ◦ Lomu spēle beidzas, kad šis mērķis ir sasniegts.
Atgriezeniskā saite	• Ko galvenie varoņi katrā ainā piedzīvo? • Kādas stereotipiskas attieksmes katrs no viņiem izspēlē? • Kas katram no varoņiem patiesībā vajadzīgs no šīs konfrontācijas?

4.10. DZĪVES LĪNIJAS

Metode	Domāšanas pieeja
Mērķi	Empātija, emociju un notikumu sasaiste
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums:16 +
Ilgums	60 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Zilas un sarkanas pildspalvas, papīrs
Apraksts	• Eiropas apvienošanās nebija nejaušības rezultāts vai automātisks process. Cilvēki ir tie, kas ar savu rīcību ietekmē Eiropas attīstību un uz to reaģē. Šīs reakcijas nenotiek bez emociju klātbūtnes, jo īpaši tad, ja notiek kaut kas negaidīts vai ļoti nozīmīgs. Tas pats attiecas arī uz politiski aktīvajiem ES pilsoņiem. Šajā uzdevumā darbojošās divas personas ir izdomātas, tomēr tām ir sava politiskā pārliecība, kas tipiska Eiropas institūciju dalībniekiem. • Dalībniekus iedala pāros vai mazās grupās, kurās nav vairāk par 3 personām. Grupas no divu aprakstīto personu perspektīvas ar ziliem un sarkaniem punktiem (vai diviem citiem simboliem) tabulā ieraksta pozitīvu vai negatīvu vērtējumu katram notikumam (+5 ļoti pozitīvi, –5 ļoti negatīvi). Savienojot šos punktus, veidojas divas emocionālās "dzīves līnijas", kuras var salīdzināt. Īpaši svarīga ir argumentu kvalitāte, par kuru tāpat kā par diskusijas gaitu jārunā izvērtēšanas fāzē. • Notikumu pozitīvu vai negatīvu vērtējumu var argumentēt. Dalībnieki var atrast argumentus un par tiem diskutēt, tādējādi nostiprinot savu viedokli par politiskajiem notikumiem, un saistīt tos ar kontekstu. Turklāt viņi apgūst datumus un faktus un mācās izprast to saturu un attīstības tendences. Darba process: • Dalībnieki izlasa konteksta informāciju un var uzdot jautājumus par neskaidrībām. • Dalībnieki sadalās pa pāriem, izlasa notikumus un uz atsevišķas lapas novērtē tos no abu personu perspektīvas. Ir svarīgi pierakstīt argumentus un dokumentēt diskusijas gaitu. • Pēc tam tiek izdalītas zilas un sarkanas pildspalvas, lai tabulā var iezīmēt punktus un savienot tos ar līniju. Grupām, kas uzdevumu veic ātri, jāpārbauda savu argumentu kvalitāte.
Atgriezeniskā saite	• Grupām nav jāprezentē savi rezultāti, bet diskusija un darba rezultāti jāizmanto kā piemēri, lai demonstrētu savu pieeju un notikumu izvērtēšanas procesu. Tādēļ tiek uzdoti jautājumi par darba gaitu, piemēram: ◦ Kā jūs rīkojāties?

Atgriezeniskā saite	◦ Kā jūs vienojāties par rezultātu? ◦ Vai jums nācās mainīt savu viedokli vairākas reizes? • Tikai pēc tam var diskutēt par saturu, uzdodot, piemēram, šādus jautājumus: ◦ Kurš vērtējums bija vispretrunīgākais? ◦ Vai tas atšķiras no citu grupu vērtējuma? ◦ Kurš vērtējums abām personām bija līdzīgs? Kāpēc? ◦ Vai pastāv atšķirība un līdzība ar citu grupu rezultātiem un kāpēc?

DARBA LAPA 4.10.

Politiskā savienība – Ekonomikas un monetārā savienība – ES paplašinās Austrumeiropas virzienā

Vēsturiskais konteksts

Kopš Berlīnes mūra krišanas jaunās Centrālās un Austrumeiropas demokrātijas ir centušās kļūt par Eiropas Savienības loceklēm. Šo notikumu ietekmē Eiropas Kopiena pieņēma lēmumu par Eiropas vienoto tirgu un Ekonomikas un monetāro savienību. Ievērojot jaunās nacionālās kustības, politiskā savienība kļuva par jaunu mērķi, un to uzskatīja par nākamo soli ceļā uz integrāciju. Visas tālākās Māstrihtā dibinātās Eiropas Savienības reformas tika veiktas, lai padarītu Savienību spējīgu uzņemt tās valstis, kuras vēlējās tai pievienoties. Institūcijas bija jāpārveido tā, lai tās spētu darboties pēc paplašināšanās. Galu galā Komisija, Padome un Eiropas Parlaments savā tagadējā formā pastāvēja jau kopš divdesmitā gadsimta piecdesmitajiem gadiem. Toreiz topošajā Eiropas Kopienā bija 6, nevis gandrīz 30 dalībvalstis. Līdzšinējās paplašināšanās bija notikušas, institūcijām vienkārši palielinoties. Tomēr svarīgāka nekā jebkad ir demokrātiskā leģitimācija, efektivitāte un pārskatāmas sabiedriskās attiecības.

Turklāt ir mainījusies starptautiskā situācija. ASV aizvien mazāk iesaistās konfliktos Eiropā, piemēram, Kosovas karā, un uzsver, ka ilgtermiņā par Eiropā notiekošo jāatbild pašiem eiropiešiem. Krievija meklē savu jauno lomu pasaulē un ir nozīmīgs ES kaimiņš. Ķīna, Indija un citas valstis veicina globalizāciju, neņemot vērā Eiropu, kurai vienmēr jāapvieno 27 viedokļi. Āfrikai, ko satricinājuši pilsoņu kari, genocīds, *HIV* un malārijas pandēmija, vairāk nekā jebkad nepieciešama ārvalstu palīdzība un godīgi tirdzniecības noteikumi.

Tie ir apstākļi, ar kuriem, domājot par politisko situāciju, jārēķinās šiem diviem eiropiešiem.

Martins van Kampens, dzimis 1955. gadā Brigē, Beļģijā. Amsterdamā un Parīzē viņš studējis jurisprudenci un vadzinības. 1988. gadā viņš bija politiskās konsultantu komitejas loceklis, kas Komisijas priekšsēdētājam Žakam Deloram palīdzēja Eiropas vienotā tirgus programmas izstrādē. Kopš 1990. gada viņš strādā dažādos Eiropas Komisijas ģenerāldirektorātos. Viņš ir ne tikai politiskās savienības idejas piekritējs, bet arī pārstāv viedokli, ka tikai labi organizēta, drīzāk mazāka nevis lielāka Savienība ir spējīga veidot kopīgu ekonomiku un politiku un pārvarēt izaicinājumus.

Danuta Roskovska, dzimusi 1957. gadā Poznaņā, Polijā. 1980. gada augustā, kad notika Ļeņina vārdā nosauktās Gdaņskas kuģu būvētavas ieņemšana, viņa piedalījās demonstrācijās un bija politiski aktīva karastāvokļa laikā. Viņa iesaistījās vairākās pilsoniskajās partijās un piedalījās Polijas jaunās demokrātijas izveidē. Tikai pēc 1989. gada divu bērnu māte varēja uzsākt sociālo zinātņu studijas Varšavā. Veiksmīgi beigusi studijas, viņa strādāja par referenti Polijas Veselības ministrijā. Kopš deviņdesmito gadu beigām ES iestāšanās sarunu laikā viņa piedalījās Eiropas direktīvu ieviešanas procesā Polijas likumdošanā un kopš 2004. gada ir Eiropas Parlamenta locekle. Viņa strikti atbalsta pēc iespējas plašāku Eiropas Savienību.

Uzdevums

Strādājot pārī, izvērtējiet turpmāk minētos notikumus no šo abu personu perspektīvas.

Pierakstiet savus argumentus par katru notikumu un dokumentējiet diskusijas gaitu. Pēc tam rezultātus ierakstiet tabulā: +5 ir ļoti pozitīvi, 0 ir neitrāli un –5 ir ļoti negatīvi. Martinam van Kampenam lietojiet zilu pildspalvu, bet Danutai Roskovskai – sarkanu.

Pēc tam savienojiet punktus ar tās pašas krāsas līniju.

Notikumi

1989. gada 9. novembris: Berlīnes mūra krišana. Austrumeiropas un Centrāleiropas revolūcija ir sasniegusi arī Vāciju.

Decembrī valstu un valdību vadītāji nolemj sasaukt starpvaldību konferenci par ekonomikas un monetāro savienību un pēc četriem mēnešiem arī par politisko savienību.

1993. gada 1. novembris: spēkā stājas Māstrihtas līgums par Eiropas Savienību. Tajā ir ietverts vienotās valūtas ieviešanas tiesiskais pamats.

Francijā notiekošā referenduma iznākums ir pozitīvs tikai ar nelielu balsu pārsvaru. Dānijai piešķir īpašu statusu.

1995. gada 1. janvāris: pēc referenduma Austrija, Zviedrija un Somija pievienojas Eiropas Savienībai. ES sastāv no 15 dalībvalstīm. Jaunpienācējas ir ekonomiski turīgas, stabilas demokrātijas, kuru "neitralitāte" pēc aukstā kara beigām tām vairs neuzliek pienākumu neiesaistīties.

Norvēģijā referenduma iznākums ir negatīvs.

1997. gada 12.–13. decembris: Eiropadome Luksemburgā lemj par iestāšanās sarunu uzsākšanu ar Igauniju, Poliju, Slovēniju, Čehiju un Kipru.

Vairākas citas valstis ir iesniegušas pieteikumus, tomēr Komisija uzskata, ka ekonomiski, demokrātiski un tiesiski tās ir pārāk vājas.

1999. gada 1. maijs: spēkā stājas Amsterdamas līgums. Palielinās Eiropas Parlamenta pozitīvais vērtējums. Neilgi pirms tam Eiropas Parlamenta kritikas dēļ Eiropas Komisija bija spiesta atkāpties.

Neraugoties uz to, Eiropas Parlamenta vēlēšanās jūnijā piedalās mazāk nekā puse ES pilsoņu.

1999. gada 10.–11. decembris: Eiropadome lemj par iestāšanās sarunu uzsākšanu ar Bulgāriju, Latviju, Lietuvu, Maltu, Rumāniju un Slovākiju, kā arī piešķir kandidātvalsts statusu Turcijai.

Vasarā NATO operācija ASV vadībā bija izbeigusi pilsoņu karu bijušajā Dienvidslāvijā. Eiropas ārpolitika stāv nopietnu izaicinājumu priekšā.

2002. gada 1. janvāris: divpadsmit valstīs ievieš eiro. Lielbritānija, Dānija un Zviedrija eiro neievieš.

2003. gada 17. februāris: stājas spēkā Nicas līgums. Tas satur regulējumu, kas nepieciešams ES paplašināšanās procesam. ES izveido parlamentāru komiteju, kas atbildīga par konstitucionālā līgumprojekta izstrādāšanu līdz jūlijam.

2004. gada 1. maijs: pievienojoties Igaunijai, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Polijai, Slovākijai, Slovēnijai, Čehijai, Ungārijai un Kiprai, Eiropas Savienībā ir 25 dalībvalstis. Deviņās no desmit jaunajām dalībvalstīm notika referendums.

2005. gada 29. maijs: Francijā un trīs dienas vēlāk arī Nīderlandē izgāžas referendums par konstitucionālo līgumu. Pārējās valstīs turpinās ratifikācija. Līdz 2006. gada vidum vairākums valstu ir nobalsojušas par līgumu. Tomēr Francija un Nīderlande ir nozīmīgi partneri. Pastāv risks, ka Eiropas vienotības projekta attīstība palēninās gan ekonomiski, gan politiski.

2006. gada 31. decembris: Rumānijas un Bulgārijas pievienošanās priekšvakarā Brisele atzīmē eiro ieviešanu Slovēnijā no nākamās dienas. Līdz ar to Eiropas Savienībā būs 27 dalībvalstis, no kurām 13 kā valūtu lietos eiro.

2007. gada 19. oktobris: 27 valstu un valdību vadītāji Lisabonā vienojas par reformu līgumu. Pateicoties Vācijas valdības iniciatīvai, jaunais teksts saglabā konstitūcijas institucionālos noteikumus, tomēr tas nesatur neko, kas saistītos ar konstitūciju vai valsti, un tādējādi ievērojami atpaliek no konstitūcijas teksta.

4.11. SARUNA PIE GALDA

Metode	Diskusija, forums
Mērķi	Iepazīšanās ar tematu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: < 30 Vecums: 13 +
Ilgums	45–60 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Aplī novietoti krēsli, galdi, ietinamais papīrs (ruļļpapīrs), pildspalvas
Apraksts	A variants • Telpas centrā novieto galdus, kurus kā ar galdautu apklāj ar garu papīru. Papīra centrā uzraksta jautājumu vai provokatīvu apgalvojumu. Tie varētu būt jautājumi, kas dalībniekus tieši konfrontē ar iespējamām bailēm vai plaši izplatītiem aizspriedumiem un kam būtu jāizraisa viņu reakcija. Ieteicami tādi jautājumi un provokatīvi apgalvojumi, kas saistīti ar galvenajiem izaicinājumiem, ar kuriem saskaras Eiropas Savienība. ◦ Kādas vērtības vieno Eiropas pilsoņus? ◦ Vai Eiropas Savienība ir klubs tikai kristiešiem? ◦ Cik liela Eiropas Savienība var kļūt? ◦ Igaunija un Latvija ir jaunas Eiropas Savienības dalībvalstis – kādas ir Eiropas Savienības priekšrocības un trūkumi? ◦ ES paplašināšanās Austrumeiropas virzienā – iespēja vai risks? ◦ Eiropa – darba tirgus jauniešiem? • Uz galdiem noliek pildspalvas; dalībnieki nostājas ap galdiem. Paliekot anonīmi, dalībnieki uz papīra drīkst brīvi rakstīt savu viedokli, domas un apgalvojumus, kā arī savas atbildes uz citu dalībnieku apgalvojumiem. To dara klusējot. Vienlaikus notiek vairākas mēmas "sarunas pie galda", kuru gaita tiek dokumentēta uz papīra. • Pēc 10–15 minūtēm dalībnieki sasēžas aplī un sāk diskusiju par darba rezultātiem. B variants • Ja grupa ir neliela un visi var apsēsties ap vienu galdu, uzdevumu var veikt tikai pie tā. Uz papīra tiek uzrakstīts viens jautājums, katrs dalībnieks var pierakstīt savus komentārus. Pēc tam papīru pagriež un blakussēdētājs var pierakstīt savus komentārus. Pēc vairākkārtējas pagriešanas sākas diskusija.
Atgriezeniskā saite	• Diskusijā, ko vada moderators, var apspriest un izvērtēt uzdotos jautājumus, uzrakstītos un izteiktos apgalvojumus. Šī noslēguma fāze ir īpaši svarīga. Apgalvojumus, kas uzrakstīti anonīmi un klusībā, tagad var precizēt. Par formulētiem aizspriedumiem var atklāti diskutēt un, ja nepieciešams, tos atspēkot.

Atgriezeniskā saite	• Šīs metodes priekšrocība ir dalībnieku iespēja brīvi izteikt apgalvojumus drošā atmosfērā. Pat pieredzējušam moderatoram šī metode ir izaicinājums, kam nepieciešama laba sagatavošanās. Šim nolūkam ieteicams apmeklēt tīmekļa vietni http://europa.eu

4.12. EIROPAS MĀJA

Metode	Iepazīstināšanas metode
Mērķi	Iepazīšanās ar tematu
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 30 Vecums: 13 +
Ilgums	45–60 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Lielas papīra lapas un pildspalvas
Apraksts	• Dalībniekus iedala grupās pa četri līdz septiņi. Katrai grupai iedod papīru, uz kura tā uzzīmē mājas kontūru – pamatus, jumtu un tik istabu, cik dalībnieku ir grupā. • Tiek formulēts grupai aktuāls jautājums vai vispārīgs temats. Piemēram: mana Eiropas māja – ko man nozīmē Eiropa? • Katrs dalībnieks savas asociācijas un atbildes uz jautājumu ieraksta vienā "istabā". • Nākamajā posmā grupai jāatrod kopīgais, kas veidos ēkas pamatu. Jumtu piepilda ar grupas kopējiem priekšstatiem par Eiropu.
Atgriezeniskā saite	• Katra grupa prezentē savu Eiropas māju plēnumā un piestiprina savu plakātu pie telpas sienas. Pēc tam notiek diskusija par kopīgajām un atšķirīgajām iezīmēm. Kas piesaista uzmanību? • Dažādi varianti: "Mana Eiropas vīzija", "Kas man Eiropā patīk", "Tādu es vēlos redzēt Eiropu".

4.13. IZVEIDO SAVU KAIMIŅU

Metode	Domāšanas pieeja
Mērķi	Atklāt savas iecietības robežas
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits nav noteikts Vecums: 15 +
Ilgums	45–60 minūšu
Nepieciešamie materiāli	Darba lapas, papīrs, pildspalvas
Apraksts	• Daudzās dzīves situācijās mēs cilvēkus iedalām pēc principa "mēs" un "viņi". Mēs nodalām zēnus no meitenēm, lai izskaidrotu dažādas uzvedības formas un vērtējumus. Mēs iedalām cilvēkus ārzemniekos un vietējos, kristiešos un musulmaņos, melnajos un baltajos, skolotājos un skolēnos un tā tālāk. Šādu stereotipu izmantošana var būt viens no iemesliem naidīgumam starp dažādām iedzīvotāju grupām, rasismam un apspiešanai. Šā uzdevuma mērķis ir veicināt diskusijas un attīstīt izpratni par to, kā mazināt stereotipus un aizspriedumus. Uzdevuma ideja ir izveidot kaimiņu ("viņu"), kurš iederas paša veidotajā kultūras un sociālajā vidē. • A posms: no saraksta izvēlieties piecus apgalvojumus vai aprakstus un izveidojiet cilvēku, ar kuru jūs vēlētos dzīvot kaimiņos. Nav nepieciešams radīt supervaroni, drīzāk centieties veidot savu kaimiņu pēc iespējas reālāku. Tomēr visi izvēlētie kritēriji tiks apspriesti, un jums vajadzētu uzrakstīt savas izvēles iemeslus. • Dalībniekiem ļauj 20–25 minūtes diskutēt par to, kādus apgalvojumus un aprakstus viņi gribētu izvēlēties un kāpēc. • B posms: kuri no izvēlētajiem kritērijiem ir visnozīmīgākie? Lūdzu, sanumurējiet apgalvojumus ar cipariem no 1 līdz 5 atkarībā no to nozīmīguma. 1 ir vissvarīgākais un 5 – vismazsvarīgākais. Šim uzdevumam pietiks ar piecām minūtēm. • C posms: kuri no visiem 24 saraksta apgalvojumiem ir mazsvarīgi un kāpēc? Lūdzu, izvēlieties vismaz piecus aprakstus, kas nav svarīgi. Savus argumentus uzraksties pilnos teikumos. • D posms: vai sarakstā trūkst kāda apgalvojuma vai apraksta? Lūdzu, miniet no vienas līdz piecām iezīmēm, kas, jūsuprāt, labāk iederas kaimiņa aprakstā. Jūsu rīcībā ir desmit minūtes. • Skolotājam būtu dalībnieki jānovēro un jāieklausās viņos visa darba procesa laikā un sevišķa uzmanība jāpievērš argumentācijai, jo šiem argumentiem būs īpaša nozīme izvērtēšanas fāzē.
Atgriezeniskā saite	• Ja vēlaties veikt A un B posmu, izvērtēšanas fāzē var izmantot šādus jautājumus: ◦ Kā jūs savā grupā tikāt galā ar uzdevumu? ◦ Kā jūs savā grupā rīkojāties, ja bija atšķirīgi viedokļi? ◦ Kā izskatās jūsu kaimiņš?

Atgriezeniskā saite	◦ Kādēļ izvēlējāties šo, nevis citu aprakstu? ◦ Kādas ir jūsu kaimiņa svarīgākās iezīmes? ◦ Kuras no iezīmēm ir mazāk svarīgas? ◦ Vai jūs grupā apzinājāties dalījumu pēc principa "mēs" un "viņi"? ◦ Vai, jūsuprāt, šis uzdevums palīdz attīstīt pareizu attieksmi pret rasismu? • Ja vēlaties veikt C posmu: ◦ Kā jūs rīkojāties, izpildot šo uzdevumu? ◦ Kā jūs savā grupā rīkojāties, ja bija atšķirīgi viedokļi? ◦ Kādēļ izvēlējāties šos, nevis citus aprakstus? ◦ Vai izvērtējāt, kuri apraksti ir mazsvarīgi? • Ja vēlaties veikt D posmu: ◦ Kādēļ izvēlējāties šos aprakstus? ◦ Ko šie apraksti atklāj par jūsu attieksmi pret ārzemniekiem? • Noslēguma jautājums visiem uzdevumiem: ◦ Kuri apraksti pauž iecietību, kuri ne? Piezīme: šī metode balstīta Ostfoldas Universitātes Haldenas koledžas (Norvēģija) ģeogrāfijas pasniedzēja Ronalda Noleta darba *"Design your neighbour"* koncepcijā.

DARBA LAPA 4.13.

- Ir svarīgi, lai viņam būtu augstākā izglītība.
- Mums būtu jāēd vienāda pārtika.
- Viņa ādas krāsai nav nozīmes.
- Viņam būtu jāievēro norunas.
- Viņam nevajadzētu būt resnam.
- Ir svarīgi, lai viņš runātu tajā pašā valodā kā es.
- Viņam būtu jābūt pateicīgam, ka var dzīvot mums kaimiņos.
- Ādas krāsai būtu jābūt tādai pašai kā mums.
- Mums būtu jācenšas izprast viņa kultūras tradīcijas.
- Viņa izskats nav svarīgs.
- Nav būtiski, pie kuras reliģijas viņš pieder.
- Viņam būtu jāvalkā līdzīgs apģērbs kā mums.
- Nav svarīgi, vai viņam ir augstākā izglītība.
- Viņam jāsaprot mūsu kultūra.
- Viņam nedrīkstētu atļaut precēties ar kādu no mums.
- Nav svarīgi, kādā valodā viņš runā, ja vien mēs spējam sazināties.
- Nav svarīgi, kādu mūziku viņš klausās.
- Viņam būtu jādzīvo, mūs netraucējot.
- Nav svarīgi, kādu apģērbu viņš valkā.
- Viņam jābūt ar stingru nostāju izglītības jautājumos.
- Ir svarīgi, lai viņš pieder tai pašai reliģijai, kurai piederam mēs.
- Ir svarīgi, lai viņš pārņem mūsu dzīvesveidu.
- Viņam būtu jāievēro mūsu sociālās un kultūras normas.
- Nav svarīgi, vai viņš sit savus bērnus.
- Viņam savu reliģiju vajadzētu praktizēt neuzkrītoši.

4.14. KAS IR EIROPA?

Metode	Grupu darbs, radošais darbs, konfrontācija
Mērķi	• Atrast sociālos modeļus grupās • Kopīgi strādāt pie Eiropas identitātes
Dalībnieku skaits un vecums	Skaits: 30 +, darbs grupās pa seši Vecums: 13 +
Ilgums	30–45 minūtes
Nepieciešamie materiāli	Tapetes, flomāsteri
Apraksts	• Dalībniekus lūdz uzzīmēt eiropieti. • Kas ir eiropietis? Kas eiropiešiem kopīgs? • Dalībnieki apguļas uz tapetes, lai varētu uzzīmēt katra grupas dalībnieka kontūras. • Tapetes piestiprina pie sienas (klases telpā, skolas gaitenī vai citā vietā). • Pie sienas piesprauž vairākus kādreizējo politiķu vai citu pazīstamu cilvēku apgalvojumus par Eiropu. • Dalībnieki savās grupās iepazīstas ar šiem apgalvojumiem. • Grupu dalībnieki uzraksta savas domas par šiem apgalvojumiem. • Dalībniekus lūdz uzzīmēt tādu "Eiropas māju", kāda tā raksturota izlasītajos apgalvojumos. • Dalībnieki izlems, vai viņu eiropietis spēs dzīvot šajā mājā, vai arī – kā tā būtu pārbūvējama, lai kļūtu par ērtu dzīves telpu "viņu" Eiropā.
Atgriezeniskā saite	• Ko jūs domājat par šo metodi? • Kāda bija sadarbība jūsu grupā? • Vai jūs gaidījāt šādus apgalvojumus? • Vai jūs aizstāvētu savas idejas par "Eiropas mājas" pārveidošanu?

SKOLOTĀJA DARBA LAPA 4.14.

Materiāls: citāti

Eiropas nevienprātība

Es vienmēr esmu uzskatījis, ka Amerikas Savienotajām Valstīm nekad nevajadzētu aktīvi iesaistīties Eiropas strīdos. Viņu politiskās intereses pilnībā atšķiras no mūsējām… Tās ir mūžīgā kara nācijas.

Tomass Džefersons

Vai zināt, kas attiecībā uz Eiropu ir visjocīgākais? Tās ir nelielās atšķirības.

Kventins Tarantīno

Es šaubos, ka pagātnes ļaunie gari, no kuriem mēs Eiropā pēdējā gadsimta laikā jau esam cietuši vairāk nekā vajadzīgs, ir padzīti uz visiem laikiem.

Helmūts Kols

Eiropa kā grimstošs kontinents

Drīz nostalģija būs otrs Eiropas nosaukums.

Andžela Kārtere

Jo ilgāk dzīvoju Rietumeiropā, jo vairāk mani pārņem bojāejas sajūta; ne graciozā un cieņpilnā austrumnieciskā bojāeja, bet vulgārā un nožēlojamā bankrotējošas kokvilnas vērptuves bojāeja.

Henrijs Bruks Adamss

Es vairs nespēju paciest šo Eiropu, kur rudenim ir pavasara seja un pavasaris dvako pēc posta.

Albērs Kamī

Eiropas apvienošana

Mēs apvienojam cilvēkus, nevis valstis.

Žans Monē

Lai Eiropas starptautiskajās attiecībās panāktu brīvības, tiesiskuma un miera triumfu un lai padarītu neiespējamu pilsoņu karu starp dažādajām tautām, kas veido Eiropas ģimeni, pavērts ir tikai viens ceļš – Eiropas Savienoto Valstu izveidošana.

Mihails Bakuņins

Eiropa ir valsts ar vairākām provincēm.

Šarls Luijs de Monteskjē

Lai kas arī mūs šķirtu, Eiropa ir mūsu kopīgās mājas; cauri gadsimtiem mūs saistījis kopīgs liktenis, un tas mūs joprojām saista.

Leonīds Brežņevs

Kāpēc lai nepastāvētu eiropiešu grupa, kas spētu sniegt paplašināta patriotisma un kopīgas pilsonības izjūtu šī trauksmainā un varenā kontinenta apmulsušajām tautām? Un kāpēc lai tā neieņemtu savu likumīgo vietu starp citiem vareniem grupējumiem un nepalīdzētu veidot cilvēces turpmākos likteņus?

Vinstons Čērčils

Ja Eiropa sastāvētu no brīvi veidotām un iekšēji brīvām nācijām, miers starp valstīm kļūtu vieglāk sasniedzams – Eiropas Savienotās valstis kļūtu iespējamas.

Napoleons

Eiropas politika

Rēgs klīst pa Eiropu – komunisma rēgs.

Kārlis Markss, Komunistiskās partijas manifests

Kad Parīze šķauda, Eiropa saaukstējas.

Klēmenss Meternihs

Eiropas ģeogrāfija un kultūra

Tātad nav vienas Eiropas tautas. Nav visaptverošas kultūras un tradīciju kopības teiksim, starp, Varšavu, Amsterdamu, Berlīni un Belgradu. Patiesībā ir vismaz četras kopienas: ziemeļu protestanti, Romas katoļi, grieķu pareizticīgie un Osmaņu musulmaņi. Nav vienas valodas – to ir vairāk nekā divdesmit. (..) Nav īsti eiropeisku politisko partiju (..). Un pats galvenais – atšķirībā no Amerikas Savienotajām Valstīm – Eiropai joprojām nav kopīga stāsta.

Gerts Maks, Eiropa kā kultūras projekts, 2005

Eiropa patiesībā nav pat ģeogrāfiska vienība; no Āzijas to tikai vienā punktā, Bosforā, šķir šaura ūdens strēle. Uz ziemeļiem no tās pāri Krievijas stepēm stiepjas nepārtraukti sauszemes plašumi. Es domāju, ka tas attiecas arī uz kultūru un patiesībā arī uz sociālo organizāciju. Patiesi, Eiropa nekad nav bijusi pilnīgi izolēta, tikai un vienīgi kristīga. Pastāv nevis Kristīgā Eiropa, bet gan kontinents, kurā iespiedušās trīs pasaules reliģijas, kas radušās Tuvajos Austrumos un kurām patiešām bija kopīga mitoloģija jeb sakrālais teksts; rašanās kārtībā tās bija jūdaisms, kristietība un islāms (..). Visām ir vienādas tiesības būt pārstāvētām, un šajā vispārīgajā ("objektīvajā") izpratnē nevienu nedrīkst uzskatīt par "citādo"; tās ir daļa no Eiropas, daļa no mūsu mantojuma.

Džeks Gudijs, Islāms Eiropā, 2004

Runājot par Eiropas teritoriālajām robežām, tās var šķist samērā skaidras piekrastes zonās, tomēr daudzas salu grupas tālu ziemeļos un rietumos – Svalbāru, Fēru salas, Īslandi, Madeiru un Kanāriju salas – uzskata par Eiropai piederīgām, savukārt Grenlandi (kas politiski saistīta ar Dāniju) ierasts pieskaitīt pie Ziemeļamerikas. Turklāt Vidusjūras piekrastes valstīm Ziemeļāfrikā un Dienvidrietumāzijā arī raksturīga zināma fiziska un kultūras radniecība ar Eiropu. Jo īpaši Turcijai un Kiprai, kas ģeoloģiski ir Āzijā, piemīt Eiropas kultūras elementi, un tās var uzskatīt par Eiropas daļām.

Encyclopædia Britannica, Eiropa

Eiropa un pasaule

Man Eiropa ir kā cietos vākos iesieta grāmata, Amerika – kabatas grāmatas versija.
Dons Delilo

Eiropa nevar aprobežoties tikai ar sava dārza kopšanu.
Huans Karloss, Spānijas karalis

Laiks, kad izbaudīt Eiropas ceļojumu, ir apmēram trīs nedēļas pēc ceļasomu izkravāšanas.
Džordžs Ade

Reakcija uz Eiropas Konstitūciju

[Konstitūcija] apzīmogos nacionālo valstu uzvaru pār Eiropas "supervalsti".
Le Figaro (Francija), 2004. gada 21. aprīlis

Nav pamata bažām, ka tā radikāli mainīs ES struktūru un darbību. 90% no konstitūcijas līguma jau tagad ietverti spēkā esošajos līgumos. Jauninājumi projektā padarīs skaidrāku ES struktūru un tās darbību daudz efektīvāku, kā arī stiprinās pilsoņu tiesības.
Egils Levits, Latvijas tiesnesis EKT, "Latvijas Avīze", 2004. gada 21. jūnijs

Eiropa ir un būs Valstu Savienība.
Hosē Luiss Sapatero, Spānijas premjerministrs. Runa Spānijas parlamentā 2004. gada 15. jūnijā

Briti izcīnīja uzvaru.
Corriere della Sera (Itālija), 2004. gada 19. jūnijs

Ārkārtīga vilšanās.
Elmārs Broks, EP deputāts (vācu federālists). *Economist,* 2003. gada 3. maijs

Es gribu izdarīt pašnāvību.
Džuliāno Amato (itāļu federālists). *Telegraph,* 2003. gada 24. maijs

GLOSĀRIJS

Šeit paskaidroti grāmatā lietotie termini. Bieži šie apraksti ir tikai viena no vairākām iespējām. Gan zinātnisks, gan politisks šo terminu lietojums nereti ir strīdīgs. Kur vien iespējams, minēts apraksta avots. Pārējos gadījumos definīcijas formulētas tādā nozīmē, kā tās lietojuši autori. Ar → apzīmētie termini atrodami glosārijā.

Termini	Atrodams nodaļā
Aizspriedums Iepriekš izveidojusies nelabvēlīga attieksme vai naidīgas jūtas pret kādas rases, reliģijas vai nacionālās grupas pārstāvjiem, kas nav balstīta zināšanās vai pārdomās un ir nepamatota.	2.3., 4.1., 4.5., 4.13.
Attīstības palīdzība vai sadarbība Tiešas vai netiešas investīcijas vai cita veida finansējums un sadarbība, ko →attīstītās valstis sniedz →attīstības valstu atbalstam. →Eiropas Savienība un tās →dalībvalstis ir lielākie attīstības palīdzības un sadarbības sniedzēji. Avots: sk. →Attīstītās valstis.	3.2., 3.3.
Attīstības valstis Parasti salīdzinājumā ar →attīstītajām valstīm attīstības valstis uzskata par ekonomiski nabadzīgākām. Starptautiskas organizācijas, piemēram, Apvienotās Nācijas, šo terminu nav definējušas, un tas ir zinātniski strīdīgs. Attīstības valstu grupu var iedalīt valstīs, kuru ekonomika ir ceļā uz ideoloģiskā mērķa – attīstītas valsts līmeņa – sasniegšanu, un vismazāk attīstītajās valstīs, kas joprojām ir ekonomiski nabadzīgas. Otrā grupa ir →attīstības palīdzības saņēmējas, savukārt pirmajā grupā ietilpst valstis un ekonomikas, kas intensīvi iesaistītas globalizācijas procesos un starptautiskajā tirdzniecībā. Šīs valstis pārsvarā ir iesaistītas →attīstības sadarbībā. Avots: sk. →Attīstītās valstis.	3.2., 3.3.
Attīstītās valstis Parasti salīdzinājumā ar →attīstības valstīm attīstītās valstis uzskata par ekonomiski bagātām. Tā kā nav saistošas definīcijas, šo terminu lieto, lai apzīmētu ideoloģisko mērķi, kas sasniedzams attīstības valstīm. Sk.: *Bodemer, Klaus/Thibaut, Bernhard/Barrios, Harald (2007). Entwicklung/ Entwicklungstheorien. In: Nohlen, Dieter (Ed.). Kleines Lexikon der Politik, Bonn, S. 99–110.*	3.2., 3.3.
Cilvēka vajadzības Cilvēka pamatvajadzības ir alternatīvs skatījums uz attīstības politiku. Svarīgākais mērķis nav ekonomiskā attīstība no →attīstības valsts par →attīstītu valsti, bet gan ilgtspējīga ekonomika visā pasaulē, kas spētu apmierināt cilvēku vajadzības. Sk.: http://www.rainforestinfo.org.au/background/maxneef.htm	

Cilvēktiesības Eiropas Kopienu tiesas prakse atzīst 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītajā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā noteiktos principus. Līdz ar Lisabonas līgumu Eiropas Savienība iegūst juridiskas personas statusu, kas ļauj tai pievienoties ECPAK. Cilvēktiesību principa ievērošanu →dalībvalstis apstiprināja 1986. gada Vienotā Eiropas akta preambulā, un vēlāk tas tika iekļauts Līguma par Eiropas Savienību 6. pantā, kas balstīts ECPAK un →dalībvalstu kopīgajās konstitucionālajās tradīcijās. Pamattiesību aizsardzību vēl vairāk pastiprināja Amsterdamas līgums, kas paplašināja Eiropas Kopienu tiesas jurisdikciju, lai nodrošinātu no 6. panta izrietošo tiesību ievērošanu attiecībā uz darbībām no Savienības institūciju puses. Turklāt jauna apturēšanas klauzula nosaka, kādi pasākumi veicami, ja dalībvalsts nopietni un nepārtraukti pārkāpj principus, uz kuriem Savienība balstīta. Nicas Eiropadomes sanāksmes laikā, 2000. gada decembrī proklamētajā Pamattiesību hartā iekļautas papildu tiesības, ko nenodrošina ECPAK, īpaši sociālās tiesības strādniekiem, datu aizsardzība, bioētika un laba pārvaldība. Avots: http://europa.eu/scadplus/glossary/human_rights_en.htm	2.2., 3.2., 3.3.
Dalībvalstis →Eiropas Savienības dalībvalstis ir Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Īrija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija un Zviedrija. Dalībvalstīm ir vairāki pienākumi un tiesības.	1.1., 1.4., 1.6., 1.9., 2.3., 3.3.
Dialekts Nav vispāratzītu kritēriju valodu un dialektu nošķiršanai. Parasti dialektu uzskata par reģionālu valodas variantu. Citādi tiek definēti sociālo slāņu valodas varianti. Atšķirības starp reģionālu valodas lietojumu (dialekts) un radniecīgas atsevišķas valodas pastāvēšanu nav skaidri noteiktas un bieži ir strīdu iemesls kaimiņtautu starpā pašā valstī un ārpus tās robežām. Eiropas Padome aizsargā gan dialektus, gan reģionālās valodas. Avots: Eiropas reģionālo vai minoritāšu valodu harta. http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm	4.7.
Diskriminācija Diskriminācija ir netaisna izturēšanās pret kādu personu vai grupu uz aizspriedumu pamata. Avots: http://wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn	2.2.
Dzimums Atšķirībā no bioloģiskā dzimuma (angl. – *sex*) dzimumu (angl. – *gender*) saprot kā vīrieša un sievietes sociālo identitāti. Sk.: Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts. http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=732&langId=en	4.9.

Eiro →Eiropas Savienības naudas vienība un valūta. 1999. gadā to ieviesa kā bezskaidras naudas vienību, skaidrā naudā eiro monētas un banknotes apritē dalībvalstīs nonāca 2002. gada 1. janvārī. Pēc 2002. gada 28. februāra eiro kļuva par 12 →dalībvalstu valūtu un to nacionālās valūtas pārstāja būt par likumīgu maksāšanas līdzekli. Eirozonai nav pievienojušās: Lietuva, Latvija, Igaunija (Igaunijā eiro no 2011. g. 1. janv.), Zviedrija, Čehija, Apvienotā Karaliste, Rumānija, Ungārija, Bulgārija, Polija un Dānija. Eiro simbols ir €. Avots: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/195633/euro	1.8., 2.3., 3.1., 3.4., 3.5., 4.11.
Eiropadome Eiropadomē ir →dalībvalstu vai to valdību vadītāji, tās priekšsēdētājs un Komisijas priekšsēdētājs. Tās darbā piedalās Savienības Augstais pārstāvis ārlietās un drošības politikas jautājumos. Eiropadome rosina Savienības attīstību un nosaka atbilstīgus šīs attīstības vispārējos politiskos virzienus un prioritātes. Tā neveic likumdošanas funkciju. Avots: Līgums par Eiropas Savienību (Lisabonas līgums), 15. pants.	1.9., 2.7.
Eiropas Atomenerģijas kopiena (EAEK) EAEK jeb *Euratom* tika dibināta 1957. gadā reizē ar →Eiropas Ekonomikas kopienu, papildinot →Eiropas Ogļu un tērauda kopienu. Mūsdienās visas kopienas ir →Eiropas Savienības daļa. EAEK koordinē un kontrolē kodolenerģijas izmantošanu civiliem mērķiem ES →dalībvalstīs. Avots: *Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (2009), (Ed.). Europa von A–Z, Bonn, S. 420.*	
Eiropas Centrālā banka (ECB) Eiropas Savienības Centrālā banka ir dibināta 1998. gadā, lai pārraudzītu Eiropas Monetārās savienības procesu un pēc tam virzītu monetāro politiku valstīs, kurās lieto eiro. Avots: http://www.thefreedictionary.com/European+Central+Bank	3.4., 3.5.
Eiropas Ekonomikas kopiena (EEK) Eiropas Ekonomikas kopiena tika dibināta reizē ar Eiropas Atomenerģijas kopienu, 1957. gadā Beļģijai, Francijai, Itālijai, Luksemburgai, Nīderlandei un Vācijas Federatīvajai Republikai parakstot Romas līgumus. Pirms EEK dibināšanas līguma pārdēvēšanas par Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu līdz ar Māstrihtas līguma stāšanos spēkā 1993. gadā EEK bija Eiropas integrācijas kodols un radīja priekšnosacījumus Eiropas koptirgum un tā ekonomiskajām brīvībām. Avots: *Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (2009), (Ed.). Europa von A–Z, Bonn, S. 427.*	
Eiropas Komisija (Komisija) Komisija sekmē vispārējās Savienības intereses un šajā nolūkā uzņemas atbilstīgu iniciatīvu. Tā nodrošina līgumu piemērošanu, kā arī iestāžu saskaņā ar līgumiem	1.5., 1.9., 4.10.

pieņemto pasākumu piemērošanu. Tā uzrauga Savienības tiesību piemērošanu, ko kontrolē Eiropas Savienības tiesa. Tā veic budžeta izpildi un vada programmas. Tā veic saskaņošanas, izpildvaras un vadības funkcijas. Tā nodrošina Savienības ārējo pārstāvību, izņemot kopējās ārpolitikas un drošības politikas jomu. Savienības likumdošanas aktus var pieņemt, tikai pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu. Komisijas pilnvaru termiņš ir pieci gadi. Veicot savus pienākumus, Komisija ir pilnīgi neatkarīga. Komisijas locekļi nelūdz un nepieņem nevienas valdības vai citas iestādes, vai struktūras norādījumus. Komisijas sastāvā ir viens pilsonis no katras dalībvalsts līdztekus priekšsēdētājam un Savienības Augstajam pārstāvim ārlietās un drošības politikas jautājumos, kurš vienlaikus ir viens no Komisijas priekšsēdētāja vietniekiem. Komisijas priekšsēdētājs nosaka pamatnostādnes, ar kurām saskaņā Komisijai jāstrādā; lemj par Komisijas iekšējo organizāciju; no Komisijas locekļu vidus ieceļ priekšsēdētāja vietniekus. Komisijas loceklis atkāpjas no amata, ja to pieprasa priekšsēdētājs. Ņemot vērā Eiropas Parlamenta vēlēšanas un pēc atbilstīgas apspriešanās Eiropadome, pieņemot lēmumu ar kvalificētu balsu vairākumu, piedāvā Eiropas Parlamentam kandidātu Komisijas priekšsēdētāja amatam. Šo kandidātu Eiropas Parlaments ievēl ar savu locekļu balsu vairākumu. Padome, savstarpēji vienojoties ar ievēlēto priekšsēdētāju, pieņem pārējo personu sarakstu, kurus tā iesaka iecelt par Komisijas locekļiem. Priekšsēdētāja, Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos un pārējo Komisijas locekļu kandidatūras kopumā ar balsojumu apstiprina Eiropas Parlaments. Balstoties uz šo apstiprinājumu un pieņemot lēmumu ar kvalificētu balsu vairākumu, Komisiju ieceļ Eiropadome. Komisija kopumā ir atbildīga Eiropas Parlamenta priekšā. Avots: Līgums par Eiropas Savienību (Lisabonas līgums), 17. pants.	
Eiropas Ogļu un tērauda kopiena (EOTK) EOTK tika dibināta 1951. gadā kā pirmā no pārnacionālajām Eiropas kopienām, kas vēlāk kļuva par →Eiropas Savienību. EOTK līgumu parakstīja Vācijas Federatīvā Republika, Francija, Itālija un Beniluksa valstis Beļģija, Nīderlande un Luksemburga. Kopējai ogļu un tērauda tirgus izveidei vajadzēja iesaistīt Rietumvāciju rietumu struktūrās un palīdzēt atjaunot pēckara ekonomiku. Līguma termiņš beidzās 2002. gadā. Avots: *Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (2009), (Ed.). Europa von A–Z, Bonn, S. 421.*	1.9.
Eiropas Parlaments (EP) Eiropas Parlaments kopīgi ar →Padomi veic likumdošanas un budžeta pieņemšanas funkcijas. Tas veic politiskās kontroles un padomdevēja funkcijas. Tas ievēlē Komisijas priekšsēdētāju.	1.9., 2.2., 2.6., 4.10.

Eiropas Parlaments sastāv no Savienības pilsoņu pārstāvjiem. To skaits nepārsniedz septiņi simti piecdesmit, neskaitot priekšsēdētāju. Pilsoņu pārstāvība ir līdzsvaroti proporcionāla, ar minimālo slieksni – seši Parlamenta locekļi katrai dalībvalstij. Nevienai dalībvalstij nepiešķir vairāk par deviņdesmit sešām vietām. Eiropas Parlamenta locekļus ievēl uz pieciem gadiem vispārējās tiešās vēlēšanās brīvā un aizklātā balsojumā. Avots: Līgums par Eiropas Savienību (Lisabonas līgums), 14. pants.	
Eiropas Savienība (ES) ES ir politiska sistēma *sui generis* (starp starptautisku organizāciju un federāciju), kurā ietilpst 27 Eiropas valstis ar kopēju ekonomikas, sociālo un drošības politiku. Sākotnēji tajā ietilpa tikai Rietumeiropas valstis, bet vēlāk tā paplašinājās, uzņemot vairākas Centrālās un Austrumeiropas valstis. ES dalībvalstis ir Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehija, Dānija, Francija, Grieķija, Igaunija, Īrija, Itālija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija, Zviedrija. ES tika nodibināta ar →Māstrihtas līgumu, kas stājās spēkā 1993. gada 1. novembrī. Avots: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/196399/European-Union	
Eiropas Savienības Padome (Padome) Padome kopā ar →Eiropas Parlamentu veic likumdošanas un budžeta pieņemšanas funkcijas. Tā pilda politikas veidošanas un koordinēšanas funkcijas. Padomē no katras dalībvalsts ir pa vienam pārstāvim ministra līmenī, kas pilnvarots uzņemties saistības attiecīgās dalībvalsts valdības vārdā un īstenot balsošanas tiesības. Ja vien līgumos nav paredzēts citādi, Padome lēmumus pieņem ar kvalificētu balsu vairākumu. No 2014. gada 1. novembra kvalificētu balsu vairākumu definē kā vismaz 55% Padomes locekļu, t.i., vismaz piecpadsmit Padomes locekļu, kuri pārstāv →dalībvalstis, kas aptver vismaz 65% no Savienības iedzīvotājiem. Bloķējošais mazākums ir jāveido vismaz četriem Padomes locekļiem. Padome sanāk vairākos sastāvos. Vispārējo lietu padome nodrošina konsekvenci dažādu Padomes sastāvu darbā. Tā sagatavo Eiropadomes sanāksmes un nodrošina tām sekojošā darba kontroli, sadarbojoties ar Eiropadomes priekšsēdētāju un →Komisiju. Ārlietu padome izstrādā Savienības ārpolitisko darbību, pamatojoties uz Eiropadomes noteiktām stratēģiskām pamatnostādnēm, un nodrošina Savienības darbības konsekvenci. Padomes sanāksmes ir atklātas, ja tā lemj un balso par likumdošanas akta projektu. Padomes sastāvu prezidentūru, izņemot Ārlietu padomes prezidentūru, kur šo funkciju veic Augstais pārstāvis, uzņemas dalībvalstu pārstāvji Padomē, ievērojot vienlīdzīgas rotācijas principu. Avots: Līgums par Eiropas Savienību (Lisabonas līgums), 16. pants.	1.9., 3.4.

Eiropas simboli Eiropas karogā attēlots 12 dzeltenu zvaigžņu aplis uz tumši zila fona. Tas simbolizē Eiropas tautu vienotību, solidaritāti un harmoniju. Eiropas himna ir Ludviga van Bēthovena "Oda priekam" no viņa 9. simfonijas. Eiropas diena ir 9. maijs, pieminot Francijas ārlietu ministra Robēra Šūmana 1950. gada 9. maijā Parīzē teikto runu, kurā viņš aicināja eiropiešus sākt Eiropas apvienošanu. Eiropas Savienības moto ir "Vienoti dažādībā". Arī →eiro simbolizē Eiropu. Simboli bija minēti 2004. gada Līgumā par Konstitūciju Eiropai, bet netika iekļauti →Lisabonas līgumā. Eiropas Padomei ir tāds pats karogs un himna kā →Eiropas Savienībai. Avots: http://europa.eu/abc/symbols/index_en.htm	
Eirozona Ģeogrāfiskā zona, kurā ietilpst valstis, kas ieviesušas Eiropas vienoto valūtu eiro. Avots: http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/eurozone	3.4., 3.5.
Ekonomikas un monetārā savienība (EMS) Ekonomikas un monetāro savienību izveidoja 1993. gadā ar →Māstrihtas līgumu. Tā radīja priekšnosacījumus →eiro ieviešanai un tam nepieciešamās ekonomikas politikas koordinēšanai. Pēc eiro ieviešanas 1999. un 2002. gadā EMS joprojām nodrošina stabilu ekonomikas politiku ar zemu inflācijas līmeni →eirozonā. Diemžēl ES ir tālu no vienotas ekonomikas savienības, kas būtu pamats kopējai monetārajai savienībai. Avots: *Hillenbrand, Olaf (2009). Wirtschafts- und Währungsunion. In: Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (2009), (Ed.). Europa von A–Z, Bonn, S. 370–373.*	1.5., 1.8., 4.10.
Eirosistēma Eirosistēma ir →eirozonas monetārā iestāde. Tā ir centrālo banku sistēma, kas sastāv no →Eiropas Centrālās bankas (kura lemj par monetāro politiku) un to Eiropas Savienības →dalībvalstu centrālajām bankām, kuru valūta ir eiro. Avots: http://encyclopedia.thefreedictionary.com/Eurosystem	3.4.
Ģenealoģiskais koks Ģenealoģiskais koks ir dzimtas koks – tabula, kurā attēloti senči, izcelsme un radniecība starp visiem dzimtas locekļiem.	4.2.
Iecietība Iecietība nozīmē cieņu pret pasaules bagātajām un daudzveidīgajām kultūrām, mūsu pašizteiksmes veidiem un cilvēka individualitātes izpausmes veidiem, kā arī to pieņemšanu un pareizu izpratni. To veicina zināšanas, atklātība, saskarsme, kā arī domas, sirdsapziņas un uzskatu brīvība. Iecietība – tā ir harmonija daudzveidībā. Avots: *UNESCO* Iecietības principu deklarācija, 1995.	4.1., 4.13.

Ilgtspējīga attīstība Ilgtspējīgas attīstības jēdziens attiecas uz tādu attīstības formu, kas apmierina mūsdienu vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas. Tās mērķis ir uzlabot cilvēku dzīves apstākļus īstermiņā, vidējā termiņā un galvenokārt ilgtermiņā. Ilgtspējīgas attīstības mērķim ir trīs dimensijas: ekonomiski izdevīga, sociāli taisnīga un videi draudzīga attīstība. 2001. gada maijā ES pieņēma ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, kas tika pārskatīta 2005. gadā, tādējādi iegūstot jaunus impulsus. 2002. gadā Komisijas pieņemtā ilgtspējīgas attīstības globālā partnerība piešķīra tai ārējo dimensiju. Lai sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķi, ļoti būtiska ir vides jautājumu iesaistīšana, definējot un īstenojot citas politikas jomas. Šis princips tika apstiprināts arī Māstrihtas līgumā un 1998. gada Kārdifas sammitā un veidoja stūrakmeni koordinētai darbībai Kopienas līmenī attiecībā uz vides dimensijas integrāciju. Lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību, iestādēm jāveic atbilstoši pasākumi transporta negatīvo seku un veselības apdraudējumu ierobežošanai, jāuzlabo dabas resursu pārvaldība, jo īpaši to izmantošana, un jācīnās pret sociālo izstumšanu un nabadzību Eiropā un visā pasaulē. Tāpat jāveic pasākumi klimata pārmaiņu un to seku ierobežošanai. Lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību, Eiropas Savienība un tās →dalībvalstis veic pasākumus ne tikai Savienības ietvaros, bet arī ārpus tās robežām, galvenokārt ar starptautisko organizāciju starpniecību un piedaloties starptautiskās sanāksmēs, piemēram, Pasaules sammitā par ilgtspējīgu attīstību, kas 2002. gada augustā un septembrī norisinājās Johannesburgā. Avots: http://europa.eu/scadplus/glossary/sustainable_development_en.htm	1.9., 3.5.
Ksenofobija Nepamatotas bailes vai naids pret ārzemniekiem vai svešiniekiem, vai visu to, kas ir svešs un nepazīstams.	4.5.
Kvalificētais vairākums →Eiropas Savienības Padome regulāri pieņem lēmumus ar kvalificētā vairākuma balsojumu. Līdz 2014. gadam spēkā ir svērto balsu sistēma, pēc tam kvalificētais vairākums nozīmēs 55% →dalībvalstu balsu un 65% pārstāvēto iedzīvotāju. Avots: *Umbach, Gabi (2009). Rat der Europäischen Union. In: Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (Ed.). Europa von A–Z, Bonn, S. 306–314.*	1.9.
Lingua franca Valoda, kuru citās valodās runājošie plaši izmanto kā saziņas līdzekli.	4.7.
Lisabonas līgums (Reformu līgums) Lisabonas līgums stājās spēkā 2009. gada 1. decembrī. Tas reformē lēmumu pieņemšanas procesu un →Eiropas Savienības institūcijas, lai padarītu ES efektīvāku un demokrātiskāku. Avots: *Schäfer, Verena/Wessels, Wolfgang (2009). Vertrag von Lissabon. In: Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (Ed.). Europa von A–Z. Bonn, S. 357–363.*	1.5., 1.8., 1.9., 2.7., 4.10.

Māstrihtas līgums →Eiropas Savienības (ES) dibināšanas līgums, kas stājās spēkā 1993. gada 1. novembrī. Tas reprezentē jaunu Eiropas integrācijas pakāpi, jo paver ceļu uz politisko integrāciju. Tas izveidoja Eiropas Savienību, kas sastāv no trīs pīlāriem: Eiropas Kopienām, Kopējās ārējās un drošības politikas (KĀDP) un Tieslietām un iekšlietām. Līgums ieviesa Eiropas pilsonības jēdzienu, palielināja →Eiropas Parlamenta (EP) pilnvaras un izveidoja →Ekonomikas un monetāro savienību (EMS), kas ļāva ieviest →eiro. Avots: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affaires/institutional_and_economic_framework/treaties_maastricht_en.htm	1.8., 3.4., 4.10.
Nacionālā identitāte Valsts raksturojums kopumā, ietverot tās kultūru, tradīcijas, valodu un politiku.	4.2.
Neiecietība Neiecietība ir nevēlēšanās atzīt un cienīt viedokļu un pārliecību atšķirības. Avots: wordnetweb.princeton.edu/perl/webwn	
Padomdevējas iestādes Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) un Reģionu komiteja (RK) konsultē citas →Eiropas Savienības institūcijas. Īpaši →Eiropas Komisijai šie ieteikumi jāņem vērā jautājumos par ekonomiku un sociālo politiku (galvenokārt darba devēju un darba ņēmēju attiecības) un attiecībā uz reģioniem. Abās iestādēs ir pa 344 locekļiem, kurus uz pieciem gadiem amatā ieceļ →Padome. Avots: *Mittag, Jürgen (2009). Ausschuss der Regionen. In: Weidenfeld, Werner/Wessels, Wolfgang (Ed.). Europa von A–Z. Bonn, S. 84–86.*	1.9.
Pilsoniskās sabiedrības pienākumi Demokrātiju var uzskatīt par "valdību no tautas vidus, tautas vārdā un tautas labā", kā to savā uzrunā Getisbergā 1863. gadā teica Ābrahams Linkolns. Tas nozīmē, ka pašiem pilsoņiem ir pienākums tajā vai citā formā rīkoties pašpārvaldes ietvaros. Nodokļu maksāšana, balsošana vai kandidēšana vēlēšanās ir dažas no šīm iespējām. Citas iesaistīšanās iespējas ir ietvertas politiskās un sociālās līdzdalības idejā. Sk.: *Lincoln, Abraham (1994). Gettysburg Address, übersetzt und kommentiert von Krippendorff.*	
Rasisms Uzskats vai doktrīna, ka iedzimtās atšķirības starp dažādām cilvēku rasēm nosaka kultūras vai individuālos sasniegumus, parasti ietverot ideju, ka paša pārstāvētā rase ir pārāka un ka tai ir tiesības valdīt pār citām rasēm.	4.5., 4.13.
Sociālās normas Uzvedības normas, noteikumi un tradīcijas.	

Stabilitātes un izaugsmes pakts (SIP) SIP attiecas uz →Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) trešo posmu, kas sākās 1999. gada 1. janvārī. Tas paredz nodrošināt budžeta disciplīnu →dalībvalstīs pēc vienotās valūtas ieviešanas. Stabilitātes un izaugsmes pakts formāli balstīts uz politisko vienošanos, kas tika panākta Eiropadomes sanāksmē Amsterdamā 1997. gada jūnijā, un uz divām saistītām regulām, ko Padome pieņēma 1997. gada 7. jūlijā un kurās noteikti tehniskie pasākumi (budžeta stāvokļa uzraudzība un ekonomikas politikas koordinācija, kā arī pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošana). Pēc diskusijām par SIP piemērošanu abas regulas 2005. gada jūnijā tika grozītas. Vidējā termiņā →dalībvalstis apņēmās pildīt prasību par sabalansētu vai gandrīz sabalansētu budžetu un līdz 1999. gada 1. martam iesniegt Padomei un Komisijai stabilitātes programmu (un pēc tam to ik gadu aktualizēt). Savukārt valstīm, kas nepiedalās EMS trešajā posmā, tātad tām, kuras (vēl) nav ieviesušas eiro, ir jāiesniedz konverģences programma. Avots: http://europa.eu/scadplus/glossary/stability_growth_pact_en.htm	3.4.
Stereotips Vienkāršots un standartizēts skatījums vai priekšstats, kam piemīt īpaša nozīme un kas kopīgs kādas grupas locekļiem.	2.5., 4.1., 4.5., 4.9., 4.13.
Tautas attīstības indekss (TAI) Tautas attīstības indekss ir ANO statistikas standarts, kura mērķis ir piedāvāt salīdzināmu dažādu valstu tautas attīstības rādītāju un kas līdzās ekonomiskajām kategorijām ietver arī paredzamo mūža ilgumu, lasītprasmi un izglītības līmeni. Sk.: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2009_EN_Complete.pdf	3.2.
Tiešās vēlēšanas Vēlēšanas ir lēmuma pieņemšanas process, kurā vēlētāji izsaka savu gribu par to, kuri cilvēki ieņems publiskus amatus. →Eiropas Parlamenta locekļus ievēl tiešās vēlēšanās. Tas nozīmē, ka katru balsi tieši atdod par kandidātu vai partiju, kura šo kandidātu nominējusi. Turpretī Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja tiek ievēlēta netieši. Šeit delegāti ir →dalībvalstu nacionālo parlamentu locekļi. Demokrātiskās valstīs vēlēšanas parasti ir vispārējas, tiešas, brīvas, vienlīdzīgas un aizklātas. →Eiropas Savienībā balsu vienlīdzība ir līdzsvaroti proporcionāla katras dalībvalsts iedzīvotāju skaitam. Sk.: *Nohlen, Dieter (2008). Wahlrecht. In: Nohlen, Dieter/Grotz, Florian (Ed.). Kleines Lexikon der Politik, Bonn, S. 623–626.*	1.8., 1.9.

PROJEKTĀ IESAISTĪTO ORGANIZĀCIJU APRAKSTS

Jāna Tenisona institūts (www.jti.ee)

Jāna Tenisona institūta misija ir veicināt Igaunijas pilsoniskās sabiedrības veidošanu un nostiprināšanu. Lai iepazīstinātu ar demokrātijas principiem un mācītu tos skolā, institūts ir izveidojis neatkarīgu Pilsoniskās izglītības programmu. Programmas galvenais mērķis ir sniegt atbalstu vispārizglītojošo skolu skolotājiem demokrātijas pamatu mācīšanai skolā. Institūtam ir dažādi darbības virzieni, tostarp izpēte, kvalifikācijas celšanas kursi, mācību materiālu izstrāde, izdevējdarbība, konsultēšana un ekspertu atzinumu sniegšana.
JTI veic šā projekta darbības koordinatora funkcijas Igaunijā. Pateicoties pieredzei Igaunijas skolotāju izglītošanā un apmācībā, JTI tika aktīvi iesaistīts mācību materiāla un mācību metodikas izveidē un izstrādē. Institūts bija atbildīgs par projektā iesaistīto Igaunijas skolotāju un speciālistu atlasi. Turklāt institūta uzdevums ir iepazīstināt Igaunijas skolas, Igaunijas Izglītības ministriju, medijus un plašāku sabiedrību ar izstrādāto materiālu un mācību metodēm, kā arī veicināt to izmantošanu mācību procesā.

Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte (www.ppf.lu.lv/v.3)

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte ir viena no trīspadsmit Latvijas Universitātes fakultātēm. To raksturo pastāvīga attīstība un pilnveide visos aspektos: jaunu studiju programmu izstrāde, elastīgs studiju režīms, starptautiska sadarbība, zinātniskā darbība un materiālās bāzes uzlabošana. Galvenās pētniecības un studiju jomas ir izglītības zinātne, psiholoģija, pedagoģija un izglītības vadība. Kaut arī fakultātes prioritāte ir skolotāju izglītošana, aktīvi attīstās arī radniecīgās specialitātes – lingvistika, sporta zinātne, māksla, veselības izglītība, tādējādi nodrošinot skolotājiem augstu profesionālo kvalifikāciju. Fakultātē ir četras nodaļas: Psiholoģijas nodaļa, Skolotāju izglītības nodaļa, Pedagoģijas nodaļa un Izglītības zinātņu nodaļa, kā arī Izglītības pētniecības institūts, Pieaugušo pedagoģiskās izglītības centrs, Multikulturālās izglītības centrs un Izglītības filosofijas centrs.
Latvijas Universitāte veic šā projekta darbības koordinatora funkcijas Latvijā. Pateicoties pieredzei Latvijas skolotāju izglītošanā un apmācībā, LU tika aktīvi iesaistīta mācību materiāla un mācību metodikas izveidē un izstrādē. LU bija atbildīga par projektā iesaistīto Latvijas skolotāju un speciālistu atlasi. Turklāt LU uzdevums ir iepazīstināt Latvijas skolas, Latvijas Izglītības un zinātnes ministriju, medijus un plašāku sabiedrību ar izstrādāto materiālu un mācību metodēm, kā arī veicināt to izmantošanu mācību procesā.

Konrāda Adenauera fonds (www.kas.de)

Konrāda Adenauera fonds (KAF) ir politisks fonds, kas nes Vācijas Federatīvās Republikas pirmā kanclera Konrāda Adenauera vārdu, kurš bija dedzīgs demokrātijas un miera aizstāvis pēckara Eiropā. Ar 74 pārstāvniecības biroju starpniecību KAF iesaistās ciešā partnerībā ar nevalstiskajām organizācijām, valsts

institūcijām un domnīcām visā pasaulē. Šīs partnerattiecības sekmē politisko stratēģiju izstrādi, veicina institūciju izveidi, piedalās kapacitātes celšanā, vada politisko dialogu un organizē apmaiņas programmas. Kopumā KAF īsteno vairāk nekā 200 šādu projektu vairāk nekā 100 valstīs. Īstenojot projektus un citas aktivitātes, KAF sniedz ieguldījumu demokrātijas veicināšanā un tiesiskuma stiprināšanā, kā arī miera un sociālās harmonijas sekmēšanā, cīņā pret nabadzību un sociālo atstumtību, sociālās tirgus ekonomikas ideju izplatīšanā un ES integrācijā.

Konrāda Adenauera fonds ir projekta "Brīnumainā Eiropa" iniciators, koordinators un finansētājs. Pateicoties fonda sadarbības tīklam Igaunijā un Latvijā, tas spēj apvienot ekspertus no nevalstiskajām organizācijām, akadēmiskajām aprindām un politisko lēmumu pieņēmējus, lai sasniegtu labākos rezultātus izstrādes procesā un garantētu ilgtspējīgu materiāla un mācību metožu ieviešanu Latvijas un Igaunijas skolās.

Sagatavota iespiešanai SIA “Nordik”. Reģ. apl. Nr. 2-0792.
Iespiesta un brošēta Jelgavas tipogrāfijā.